BORDO SİYAH

DÜNYA KLASİKLERİ - ROMAN

KADIN BUDALASI

DOSTOYEVSKİ

ÇEVİREN: OSMAN ÇAKMAKÇI

DÜNYA KLASİKLERİ
ROMAN

KADIN BUDALASI

DOSTOYEVSKİ

ÇEVİREN: OSMAN ÇAKMAKÇI

Bordo Siyah Yayınları

BS YAYIN BASIM DAĞITIM REK. ORG. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
FATİH CADDESİ ALAYBEY SOKAK NO: 28/B ZEMİN KAT
MERTER – GÜNGÖREN – İSTANBUL / TÜRKİYE
TEL: (0212) 505 99 70 (pbx) FAKS: (0212) 505 99 75
MERTER V. D. 187 061 1123 e-mail: bs.yayin@gmail.com

KADIN BUDALASI

FYODOR MİHAYLOVİÇ DOSTOYEVSKİ (1821-1881): RUS ROMANCI VE ÖYKÜ YAZARI. ÇOCUKLUĞU SARHOŞ BİR BABA İLE HASTA BİR ANNE YANINDA GEÇTİ. OKULU BİTİRDİKTEN SONRA EDEBİYATLA UĞRAŞMAK İÇİN ASKERLİKTEN AYRILAN YAZAR, ÇAR 1. NİKOLAY'IN BASKICI YÖNETİMİNE KARŞI REFORM HAREKETLERİNE KATILDI. İDAM EDİLMEKTEN SON ANDA KURTULMASI, DOSTOYEVSKİ'NİN ÜZERİNDE DERİN İZLER BIRAKTI. *VREMYA* VE *EPOHA* ADLI İKİ DERGİ ÇIKARDI. İNSANIN İÇ DÜNYASININ EN GİZLİ KÖŞELERİNİ USTACA ANLATAN YAPITLARIYLA 20. YY. ROMAN ANLAYIŞINI DERİNDEN ETKİLEYEN YAZARIN ÖNEMLİ ESERLERİNDEN BAZILARI; İLK ROMANI *İNSANCIKLAR*, *BEYAZ GECELER*, *EZİLENLER*, *ÖLÜLER EVİNDEN ANILAR*, *KUMARBAZ*, *KARAMAZOF KARDEŞLER* VE *BUDALA*'DIR.

EDİTÖR

VEYSEL ATAYMAN: 1941'DE İSTANBUL'DA DOĞDU. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ'NDE ALMAN DİLİ VE EDEBİYATI VE FELSEFE ÖĞRENİMİ GÖRDÜ. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ MÜTERCİM TERCÜMANLIK BÖLÜMÜNDE UZUN YILLAR DERS VERDİ. HALEN AYNI BÖLÜMDE YÜKSEK LİSANS DERSLERİNE GİRMEYE DEVAM ETMEKTEDİR. FELSEFE, SİNEMA VE EDEBİYAT ALANINDA ÇOK SAYIDA MAKALE, DERLEME VE TELİF KİTABI YAYINLANDI. ÖZELLİKLE SİNEMA HAKKINDAKİ ÖNCÜ DEĞERLENDİRMELERİ NEDENİYLE HATIRI SAYILIR BİR HAYRAN KİTLESİNE SAHİP OLAN ATAYMAN, ÇEŞİTLİ YERLERDE VERDİĞİ SEMİNERLERLE OKURLARIYLA TEMASINI HEP SICAK TUTTU. BORDO SİYAH YAYINLARI'NIN DÜNYA KLASİKLERİ EDİTÖRLÜĞÜ GÖREVİNİ YÜRÜTTÜĞÜ SIRADA ÇOK SAYIDA DÜNYA KLASİĞİNE EDEBİYAT SOSYOLOJİSİ ÇERÇEVESİNDE ÖNSÖZLER VE NOTLAR YAZDI. YÜZE YAKIN ÇEVİRİSİ YAYINLANDI. 2009 YILINDA DİL DERNEĞİ TARAFINDAN TÜRKİYE'NİN EN PRESTİJLİ ÇEVİRİ ÖDÜLLERİNDEN BİRİ OLAN ÖMER ASIM AKSOY ÖDÜLÜ'NE LAYIK GÖRÜLDÜ.

ÇEVİREN

OSMAN ÇAKMAKÇI: 1965’TE İSTANBUL’DA DOĞDU. BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ’NDE PSİKOLOJİ, İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ’NDE FELSEFE OKUDU. JAMES JOYCE, KAFKA, JACK LONDON, OSCAR WILDE VE LEWIS CARROLL GİBİ YAZARLARIN ÇOK SAYIDA ESERİNİ TÜRKÇEYE KAZANDIRDI. RADİKAL GAZETESİ’NDE ÇALIŞTI. SON DÖNEM TÜRK EDEBİYATININ İLGİYLE TAKİP EDİLEN ŞAİRLERİNDEN BİRİ OLAN OSMAN ÇAKMAKÇI, AYNI ZAMANDA ÇEŞİTLİ YAYINEVLERİNDE EDEBİYAT EDİTÖRÜ OLARAK YER ALTI EDEBİYATI BAŞTA OLMAK ÜZERE FARKLI ALANLARDA ÖZGÜN PROJELER YARATTI.

REDAKSİYON

FİLİZ GÖVER: 1947’DE İSTANBUL’DA DOĞDU. REMZİ VE YENİ ALAN YAYINEVLERİ İÇİN UZUN YILLAR REDAKSİYON VE DÜZELTİ YAPTI.

TASHİH

ESEN GÜRAY: 1961’DE İSTANBUL’DA DOĞDU. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ ESKİ TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜNDEN MEZUN OLDU. 1978 YILINDAN BERİ YAYINCILIK SEKTÖRÜNDE DÜZELTMEN OLARAK ÇALIŞMAKTADIR. GELİŞİM YAYINLARI, SABAH KİTAPLARI VE TURGUT YAYINCILIK’TA UZUN YILLAR ÇALIŞTI. BORDO SİYAH DIŞINDA İŞ-KÜLTÜR YAYINLARI VE CUMHURİYET KİTAPLARINA DA DIŞARIDAN DÜZELTMENLİK YAPMAKTADIR.

FYODOR MİHAYLOVİÇ DOSTOYEVSKİ

(D. 11 Kasım 1821, Moskova – Ö. 9 Şubat 1881, Petersburg)

Rus romancı ve öykü yazarı. İnsanın iç dünyasının en gizli köşelerini ustaca anlatan eserleriyle 20. yüzyıl roman anlayışını derinden etkilemiştir.

Babası Yoksullar Hastanesi'nde çalışan eski bir ordu cerrahı, annesi ise bir tüccarın kızıydı. Çocukluğu, zorba ve çoğu zaman sarhoş bir babayla hasta bir anne arasında geçti. On beş yaşındayken annesini yitirdi, katı disiplinli Petersburg Mühendislik Okulu'na gönderildi. 1839'da aniden babasını kaybeden yazar, okulu bitirdikten hemen sonra edebiyatla uğraşmak için askerlikten ayrıldı.

1846'da yazdığı ilk romanı *Bedny Lyudi*'yi (İnsancıklar) bir arkadaşı aracılığıyla ünlü edebiyat eleştirmeni Vissarion Belinski'ye gönderdi. Dostoyevski'nin, roman kahramanının gizli dünyasını yansıtmadaki ustalığını öven eleştirmen, onun, gelecekte büyük bir yazar olabileceğini belirtti. İlk yapıtıyla kazandığı ünden sonra girdiği edebiyat çevrelerinde kişisel görünümüyle etkili olmayı başaramayan yazar, alışık olmadığı bu toplumsal ortamdan kaçmak için edebiyat çalışmalarını sürdürdü ve *Dvoynik*'i (Öteki; 1846) yazdı; ancak, bu roman, Belinski'nin desteğini yitirmesine neden oldu. Ardından gelen *Hazyayka* (Ev Sahibesi;1847), *Byelie noçi* (Beyaz Geceler; 1848) ve *Slaboye Sertze* (Bir Yufka Yürekli; 1848) adlı eserleri de umduğu ilgiyi uyandırmadı.

Çar I. Nikolay'ın baskıcı yönetimine karşı reform hareketlerine katılan Dostoyevski, 1847'den sonra Mihail Petraşevski'nin evinde düzenlenen haftalık toplantılara katılmaya başladı. Çarlık yönetimi, Nisan 1849'da, Petraşevski Grubu üyelerinin tutuklanmasını emretti. Uzun bir soruşturmanın ardından, Dostoyevski'nin de aralarında bulunduğu yirmi bir kişinin kurşuna dizilmesine karar verildi. İdam hazırlıkları sırasında, cezaların indirildiğine ilişkin Çarlık fermanı geldi. Yaşadığı korku dolu anlar, yazarda silinmez izler bıraktı. Dostoyevski'nin ölüm cezası, Sibirya'nın Omsk bölgesinde dört yıl ağır hapse ve er rütbesiyle dört yıl askerlik hizmetine çevrildi. 1854'te serbest kaldıktan sonra Sibirya'nın Semipalatinsk kasabasında askerlik hizmetine başladı; bu dönemde yazdığı *Dyadyuşkin Son* (Amcamın Rüyası; 1859) ve *Selo Stepançikovo i evo*

obitateli (Stepançikovo Köyü; 1859) ile edebiyat hayatına geri döndü. Dostoyevski, eleştirmenlerin ilgisini çekmeyen bu iki kitaptan kısa bir süre sonra Petersburg'a geldi; kardeşiyle birlikte Batılılaşma ve Slavcılık akımlarını uzlaştırmayı amaçlayan *Vremya* dergisini çıkarmaya başladı. *Vremya*'da yayımlanan *Zapiski iz myortvogo doma* (Ölüler Evinden Anılar; 1861-62) derginin tanınmasını sağladığı gibi, yazarın eski ününü de canlandırdı. Dostoyevski'nin hapishane hayatının canlı bir anlatımı olan roman, Turgenyev ile Tolstoy'un övgüsüyle karşılandı. Yine *Vremya*'da yayımlanan *Unijennye i oskorblyonnye*'de (Ezilenler; 1861) ailesine ve geleneklere rağmen sevdiği adama kaçan bir kadının öyküsünü anlattı; eleştirmenlerin kızgın tepkilerine hedef oldu. Ancak kitap, okuyucu kitlelerince beğenildi. Dergiden sağladığı gelirle 1862 yazında hayalini kurduğu yurtdışı gezisini gerçekleştirme olanağı bulan Dostoyevski, Fransa, İngiltere ve İtalya'yı kapsayan bu kısa süreli gezinin etkisiyle *Zimniye zametki o letnih vpeçatleniyah* (Yaz İzlenimleri Üzerine Kış Notları; 1863) adlı makalesini yazdı. Çarlık yönetimi aynı yıl *Vremya*'yı kapatınca, ertesi yıl kardeşiyle birlikte *Epoha* adlı bir dergi çıkardı ve ilk sayısında *Zapiski iz podpolya* (Yeraltından Notlar; 1864) adlı romanı yayımlanmaya başlandı. 1864 ve 1865 yılları Dostoyevski için zorluklarla geçti. Karısını ve kardeşini kaybetti, borca batmış dergisini kapattı. Alacaklılarının hapis tehditleri üzerine bir yayıncıdan avans alarak Avrupa'ya gitti. Rusya'ya döndükten sonra hızlı bir çalışma temposuyla 1866'da *Prestupleniye i nakazaniye* (Suç ve Ceza) ve kumar tutkusunu ve aşk-nefret ilişkisini işlediği *İgrok* (Kumarbaz) adlı romanlarını yazdı.

Dostoyevski, 1867'de yeniden yurtdışına çıkarak dört yıl ülkesinden uzakta kaldı. Yoksulluk içindeki ağır yaşam koşulları altında, yine bir başyapıt olan ve Rus basınında yer alan bir cinayet davasından yola çıkarak yazdığı *İdiot*'u (Budala; 1868-69) yayımladı. Ardından, *Veçni muj* (Ebedi Koca; 1870) ve *Besi* (Ecinniler; 1872) geldi.

Dostoyevski, *Grajdanin* adlı haftalık bir dergiye yazdığı köşe yazılarını *Dnevnik pisatelya* (Bir Yazarın Günlüğü; 1873-81) başlığıyla 1876'da ayrı bir yayın olarak çıkarmaya başladı. 1875'te yazdığı *Podrostok* (Delikanlı), evlilik dışı bir çocuğun, babasının sevgisini kazanabilmek için gittiği Petersburg'daki serüvenlerini anlatır. Dostoyevski *Bratya Karamazovi*'yi (Karamazof Kardeşler; 1879-80) yazmaya başladığında artık ülke çapında tanınan ünlü bir yazardı. Romanda, çıkarcı bir babanın her biri ayrı

annelerden olma dört oğlunun sevgi, nefret, günah ve tutkuları etrafında süren inanç arayışını, Tanrı’ya ulaşma çabalarını temel aldı. 1881’de ölen Dostoyevski, günümüzde de en çok okunan yazarlar arasındadır.

KADIN BUDALASI

I

Üç temmuz. Hava ağır, sıcaklık boğucuydu. O gün Velçaninov'un çok işi vardı. Öğleden önceki bütün zamanını oraya buraya koşmakla geçirmişti; akşam da Devlet Şûrası üyelerinden nüfuz sahibi birini görmeye gidecekti. İşini halledecek olan bu adamı, şehir dışında, Çornaya Nehri kıyısındaki evinde hemen ziyaret etmesi gerekiyordu.

Akşamüstü saat altıda, Nevski Caddesi'nde, 'Polis Köprüsü' yakınındaki bir lokantaya girdi. Burası eski ve bakımsız bir yer olmakla beraber bir Fransız lokantasıydı. Her zamanki köşede, kendisine ayrılmış olan küçük masaya oturdu ve yemeğini söyledi. Her gün şarap parası hariç bir rublelik yemek yiyordu. İşleri iyi olmadığı için, ender olarak şarap içiyordu. Çoğu zaman nasıl bu kadar kötü yemekler yiyebildiğine şaşıyordu; bununla beraber her seferinde yemeğini son kırıntısına kadar silip süpürüyor ve sanki üç gündür açmış gibi büyük bir iştahla yiyordu. Kendisi de bunun farkına vardığı zaman: "Bu herhalde hastalıklı bir durum," diyordu.

O akşam küçük sofraya kötü kuruntularla oturdu; şapkasını köşeye attı, dirseklerini masaya dayadı ve düşünceye daldı. Genellikle kibarlığını koruyan ve gerektiğinde sakin kalmasını bilen bir adam olduğu halde, o akşam yakınında oturan herhangi biri en küçük bir gürültü yapacak veya garson derdini anlayamayacak olsa, Velçaninov'un kavga edeceği, hatta bir rezalet çıkaracağı kesindi.

Çorbasını getirdikleri zaman kaşığı eline aldı; fakat sert bir hareketle masanın üstüne fırlattı ve iskemleden savrulur gibi oldu. Beklenmedik bir düşünce onu birdenbire sarsmıştı. Günlerdir hiç ara vermeden kendisini boğan, nasıl olduğunu kendisinin de bilmediği ve anlayamadığı endişenin neden ileri geldiğini bir anda çıkarmıştı.

Gökten vahiy inmiş gibi:

"Şapka!. Evet o kötü şapka, üzerine yas tülü sarılı olan o iğrenç şapka: İşte her şeyin nedeni!.."

Velçaninov düşünmeye başladı; fakat düşündükçe yüzü asılıyor ve bu olay ona oldukça garip görünüyordu. Durup durup: “Fakat... gerçekten bir olay var mı?” diye kendi kendine soruyordu. “Şimdi bunda olaya benzeyen ne var?”

Olay şöyle gelişmişti:

On beş gün kadar önce, Podyaçeskaya ve Maçşanskaya sokaklarının kesiştiği köşede, şapkasında yas tülü olan bir adama rastlamıştı. Bu olayın üstünden ne kadar zaman geçtiğini tam hatırlamıyordu. Bu adamın diğer insanlardan farklı bir özelliği yoktu; fakat hızla geçmiş ve Velçaninov’a son derece keskin bir bakış fırlatmıştı. Velçaninov bu yüzü bir yerden tanıdığını hemen hissetmişti. Galiba ona bir yerde rastlamıştı.

“Hayatımda bunun gibi binlerce yüzle karşılaşmadım mı? İnsan her gördüğü yüzü ayrı ayrı hatırlayabilir mi?”

Bu karşılaşmanın üzerindee bıraktığı etkiye rağmen yirmi adım ötede onu unutmuştu bile. Fakat gariptir ki bu etki nedensiz ve çok özel biçimde bir sinirlilik halinde bütün gün devam etti.

Şimdi, aradan on beş gün geçtikten sonra, bütün bunları net bir biçimde anımsıyordu. O günkü gerginliğinin nedenini bilemediğini, anlayamadığını hatırlıyordu; o sabahki karşılaşmayla öğleden sonraki gergin ruh hali arasında bir bağlantı olabileceği aklına bile gelmemişti. Fakat meçhul adam kendini unutturmamıştı; ertesi gün Nevski Bulvarı’nda Velçaninov’un karşısına yeniden çıktı ve ilkinde olduğu gibi garip bir bakışla gözlerini ona dikti. Velçaninov da nefretini göstermek için yere tükürdü. Fakat bu davranışına kendisi de hayret etti: “Öyle yüzler vardır ki her nedense insana müthiş bir iğrenme duygusu verirler, bunda ne var ki?”

Bu ikinci karşılaşmadan, yarım saat sonra, düşünceli bir tavırla, “Kuşkusuz, daha önce bir yerde ona rastladım,” diye mırıldandı.

Ve yine bütün akşam yüzü asıktı; gece rahat uyuyamadı ve yaslı adamı o akşam sık sık düşündüğü halde keyifsizliğinin sebebinin o olabileceğini aklına getirmedi. Hatta ‘böyle budalaca bir şeye’ hafızasında bu kadar yer verdiği için kendine kızıyordu. Bu adamı düşünmenin kendisine acı verdiğini anlayacak olsa, bundan dolayı kendi gözünde küçük düşecekti.

İki gün sonra, ona Neva Nehri kıyısında bir iskelede yeniden rastladı. Velçaninov, bu sefer, yas tülü taşıyan adamın kendisini tanıdığına, fakat kalabalıktan dolayı yanına gelemediğine yemin edebilirdi. Adam belki de Velçaninov'u adıyla çağırmıştı. Söylediklerini iyi duyamamıştı. Bununla beraber Smolni Manastırı'na gitmek üzere bir arabaya atlarken sinirlendi ve hiddetle: "Fakat bu alçak herif de kim?" diye söylendi, "Eğer beni gerçekten tanıyor ve konuşmak istiyorsa neden yanıma gelmiyor?"

Yarım saat sonra Velçaninov, avukatıyla şiddetli bir tartışmaya girdi. Fakat gece olunca, üzerine tekrar o boğucu sıkıntı hali çöktü.

Aynaya bakarak: "Acaba safra kesem iyi çalışmıyor mu?" diye düşündü.

Sonra, 'hiç kimse'ye rastlamadan, 'alçak'la karşılaşmadan beş gün geçti. Bununla beraber yaslı adamı unutmasına da olanak yoktu!

"Fakat neden onunla bu kadar ilgileniyorum?" diye düşünüyordu. "Herhalde onun da St. Petersburg'da çok işi var... Fakat kimin yasını tutuyor acaba? Kuşkusuz, beni görünce tanıdı... Ama ben onu tanıyamadım... Bu adamlar neden şapkalarına yas tülü sararlar bilmem... Hiçbirine de yakışmaz... Onu daha yakından görürsem belki tanırım…"

Anıları arasında bir şeyler kımıldanıyor gibiydi. Çok iyi bilinen ama sonra unutulan ve bulmaya gayret edilen bir sözcük gibi bir şey. O sözcüğü insan iyi bilir, bildiğini de bilir, çevresinde döner durur, fakat bir türlü yakalayamaz: "Çok eskiden... Çok eskiden... Bir yerde... hani orada... Of, bıktım, neredeyse nerede... O alçak herif için bu kadar uğraşmaya değer mi?" Çok sinirlenmişti.

Fakat akşam, gündüzki 'müthiş' öfkesini anımsadığı zaman, suçüstü yakalanmış bir adam gibi şaşırdı. Hem endişelendi hem hayrete düştü: "Basit bir hatırlama yüzünden böyle birdenbire öfkelenmem için bir sebep olsa gerek..." Fakat düşüncesinin sonuna kadar gitmedi.

Ertesi gün daha şiddetli bir öfkeye tutuldu; ama bu sefer bir neden bulunduğundan ve sinirlenmekte haklı olduğundan kesinlikle emindi. "Bu derece küstahlık olur mu?" Yaslı adam yerin altından çıkmış gibi, yine, dördüncü defa karşısına dikilivermişti.

Olay şöyle gelişmişti:

Velçaninov, uzun zamandır peşinde koştuğu Devlet Şûrası üyesi olan o nüfuz sahibi adamla, tesadüfen sokakta karşılaşmıştı. Az tanıdığı ve işine faydası dokunabilecek olan bu yüksek memur, Velçaninov'la karşılaşmamak, ona yaklaşmamak için o ana kadar elinden geleni yapmıştı. Velçaninov nihayet amacına ulaşmanın mutluluğu içinde onun yanında yürüyor, göz ucuyla ona bakıyor ve kurnaz ihtiyarı konuşma ortamına çekmek için büyük çaba sarfediyordu. Fakat çok bilmiş adam dikkatli davranıyor, susuyor veya alaylı cevaplar veriyordu. Tam bu zor anda Velçaninov'un bakışları karşı kaldırımdaki yaslı adama takıldı. Meçhul adam olduğu yerde durmuş, gözlerini onlara dikmişti. Onları takip ettiği açıktı ve kuşkusuz onlarla alay ediyordu.

Bütün çabalarının boşa gitmesini bu 'küstah adam'ın birdenbire görünmesine bağlayan Velçaninov, müthiş bir öfkeye kapılarak: "Lanet olsun! diye bağırdı ve Devlet Şûrası üyesine veda etti. "Lanet olsun!" Beni kolladığı, hareketlerimi gözlediği muhakkak! Buna şüphe yok! Bu iş için birinden para alıyor galiba, üstelik benimle alay da ediyor! Yapacağımı bilirim ben ona! Ah bir bastonum olsaydı!... Gidip bir baston alayım! Artık buna tahammül edemem! Bu adam kimdir Tanrı aşkına? Bunu öğrenmem gerekiyor!"

Dördüncü karşılaşmadan sonra üç gün geçmişti. Velçaninov, lokantadaki masasında kendinden geçmiş, adeta çökmüş vaziyette oturuyordu. Bütün gururuna rağmen bütün bunlara neden olanın 'o' olduğunu itiraf etmeliydi. Her şeyi enine boyuna düşündükten sonra, keyifsizliğinin ve on beş günden beri kendisini sıkan o garip endişe duygusunun nedeninin, yaslı adamdan başka bir şey olmadığını kabul ediyordu.

"Ben kuruntu sahibi bir adamım, bu doğru; her zaman pireyi deve yapmaya hazırım, bu da doğru; fakat bunu bilmek çektiğim acıyı hafifletmiyor ki! Böyle bir serseri benim gibi bir adamın tüm ruhsal yaşamını altüst edebildikten sonra... Dahası kalır mı?"

Doğrusu o gün meydana gelen ve Velçaninov'u çileden çıkaran beşinci karşılaşmada, deve artık pireden başka bir şey değildi. Yaslı adam Velçaninov'un yanından geçmiş, fakat onu süzmemiş, onu tanır gibi davranmamıştı. Başı önüne eğik olarak yürüyüp geçmiş ve dikkati çekmemeye özen göstermişti. Velçaninov ona doğru ilerlemiş ve yüzüne bağırmıştı: "Hey! Yaslı adam! Şimdi de sen kaçıyorsun! Dur! Kimsin sen!"

Bu seslenişin ve sorunun hiçbir anlamı yoktu. Kendisine seslenilen adam geriye dönmüş, biraz duraklamış, tereddüt eder gibi olmuş, bir şey söylemek veya yapmak ister gibi görünmüş, son derece kararsız kalmış, gülümsemiş, sonra arkasına bakmadan hızla uzaklaşmıştı. Velçaninov, şaşkın bir halde, onu gözleriyle takip etmiş, "Yoksa o benim peşimden gelmiyor da ben mi onu takip ediyorum?" diye düşünmüştü.

Yemeğini bitirdikten sonra Devlet Şûrası üyesinin şehir dışındaki evine gitti. Adam evde yoktu. Sabahtan bu yana eve gelmediğini, şehirdeki yeğeninde olduğunu, gece saat üçten veya dörtten önce de dönmeyeceğini söylediler. Velçaninov bunu bir hakaret olarak kabul etti ve şehirdeki yeğenin evine doğru yola koyuldu. Fakat yolda, işinin tamamen bozulacağını hesap ederek bu düşüncesinden vazgeçti, yarı yolda arabasından indi ve yürüyerek Büyük Tiyatro yakınındaki evinin yolunu tuttu. Yürümek ihtiyacında olduğunu hissediyordu. Sinirlerinin sarsıntısını yatıştırmak için rahat uyuması, uyumak için de yorulması gerekiyordu. Yol uzun olduğu için ancak saat on buçukta ve bitkin bir halde evine döndü.

Velçaninov'un uzun araştırmalardan sonra mart ayında kiralayabildiği ev, kendisinin her zaman söylediği kadar rahatsız ve kötü değildi. Binanın girişinin biraz loş hatta pisti, fakat ikinci katta bulunan dairenin yarı karanlık bir holle birbirinden ayrılan, çok aydınlık ve oldukça yüksek tavanlı iki odası vardı. Bu odalardan biri avluya, öteki sokağa bakıyordu. Birinci odanın bitişiğinde yatak odası olarak kullanılmaya elverişli küçük bir oda vardı. Fakat Velçaninov oraya kâğıtlarını ve kitaplarını koymuştu. İkinci odayı kendine ayırmıştı. Buradaki divanı, yatak olarak kullanıyordu. Her iki odanın eşyaları eskimiş olmakla beraber göze rahat görünüyorlardı. Sağda solda, daha iyi günlerin izlerini taşıyan birkaç kıymetli eşya, tunç veya porselen biblolar, iyi cins kadife kumaşlar, usta ellerden çıkmış tablolar vardı. Bütün bunlar, Palageya'nın ailesinin yanına dönmesinden sonra, biriken toz altında karmakarışık görünüyordu. Palageya, Velçaninov'un hizmetçisiydi. Günün birinde, Novgorod'daki ailesinin yanına dönmek üzere aniden gitmişti.

Bir dünya güzeliyle yalnız kalmış olsa bile şerefine söz getirecek bir davranışta bulunacak bir adam olmayan Velçaninov, genç kızın böyle garip bir biçimde evden ayrılışını düşündükçe kulaklarına kadar kızarıyordu. Palageya'nın hizmetinden çok memnun kalmıştı. Onu ilkbahara doğru, yani

evini yeni tuttuğu sıralarda yanına almıştı. Palageya çok çalışkan bir kızdı. Kendisine gösterilen işleri kısa sürede yoluna koymuştu. Velçaninov bu kızdan sonra başka hizmetçi tutmak istemedi. “Bu kadar kısa bir süre için kimseye gerek yok,” diyordu. Aslında hizmetçilerden nefret ederdi. Bu nedenle sabahları odaların, kapıcının kız kardeşi Mavra tarafından temizlenmesi kararlaştırıldı. Her sabah evden çıkarken Velçaninov, bahçeye bakan odanın anahtarını ona bırakıyordu. Gerçekte Mavra iş yapmıyor, sadece parasını alıyor ve belki de çalıyordu. Velçaninov bütün bunlara aldırış etmiyor, hatta evin boş kalmasına memnun bile oluyordu.

Fakat bazı günler, canı sıkkın eve döndüğünde bu ‘pislik’ karşısında isyan ediyor ve odasına iğrenerek giriyordu.

O akşam, Velçaninov eve gelir gelmez soyundu ve kendini yatağa attı. Hiçbir şey düşünmemeye, ne olursa olsun hemen uyumaya karar vermişti. Başını yastığa koyar koymaz uykuya daldı. Bir aydır bunu ilk defa yapabiliyordu.

Velçaninov üç saat uyudu... Hummalı gecelerin kâbuslarıyla dolu üç saatlik bir uyku... Rüyasında, cezalandırılması gereken bir suç işlediğini görmüştü; o bu suçu reddediyor, fakat her taraftan birçok insan çıkıyor ve onu suçluyordu. Büyük bir kalabalık toplanmıştı ve ardına kadar açık kapıdan içeriye durmadan insan giriyordu. Sonra, bütün dikkati, iyi tanıdığı, fakat şu anda hayatta olmayan ve şimdi birdenbire karşısına çıkan garip biri üzerinde toplandı. En kötüsü bu adamın kim olduğunu hatırlayamaması, adını unutmasıydı; bütün bildiği şey, bu adamı önceleri çok sevmiş olmasıydı. Orada toplanan kalabalık son sözü bu adamdan bekliyordu. Bu söz, onu ya suçlu durumuna getirecek ya da kurtaracaktı. Fakat adam masanın yanında oturuyor ve inatla susuyordu. Gürültü eksilmiyor, insanların hiddeti artıyordu. Velçaninov, adamın bu susuşu yüzünden birden çileden çıkarak onu tokatladı sonra sakinleşti… Biraz önce dehşet ve üzüntüyle sıkışan kalbi rahat rahat atmaya başladı. Fakat yine çılgınca bir öfkeye tutuldu, adama bir daha, bir daha vurdu ve sonra öfke ve korkuyla, kendinden geçmeye kadar varan bir tür sersemlik içinde vurdu, vurdukça rahatladı, saymadan vurdu, durmadan vurdu. Her şeyi, ‘bütün bunları’ yok etmek istiyordu.

Sonra insanlar bir korku çığlığı atarak kapıya doğru ilerlediler ve yine o anda kapının çıngırağı, koparılmak isteniyormuş gibi çekilerek üç kere

çalındı.

Velçaninov uyandı, gözlerini açtı, yatağından aşağıya indi, kapıya koştu. Çıngırak sesinin gerçek olduğundan, rüya görmediğinden ve kapıda içeri girmek isteyen bir adamın beklediğinden şüphesi yoktu. “Bu kadar açık, bu kadar gerçek bir çıngırak sesinin rüya olması garip olur!” diye düşünmüştü.

Fakat, çıngırak sesi rüyadan başka bir şey değildi. Velçaninov kapıyı açtı, hole çıktı, merdivene bir göz attı: Kimse yok! Çıngırak hareketsiz duruyordu. Velçaninov şaşkındı, fakat isteğinin yerine geldiğini görüp, hoşnut olarak içeri girdi. Bir mum yaktı ve kapının sadece itilmiş olduğunu, ne anahtarla, ne de sürgüyle kilitli olmadığını hatırladı. Bu dalgınlığı sürekli yapıyordu ve bunu önemsemiyordu. Palageya bunu kendisine birkaç defa söylemişti. Velçaninov hole döndü, kapıyı bir kere daha açtı, dışarıya göz attı, sonra kapıyı kapadı ve anahtarı çevirmeden yalnız sürgüyü çekti. Bu sırada saat iki buçuğu çaldı: Üç saat uyumuştu.

Rüya sinirlerini bozmuştu, tekrar yatağa girmek istemedi. Bir sigara yakarak, yarım saat kadar odanın içinde dolaşmayı tercih etti. Hafifçe giyindi, pencereye yaklaştı, ağır ipek perdeyi, sonra beyaz storu kaldırdı. Şafak sökmüş, sokağı aydınlatmaya başlamıştı. St. Petersburg’un aydınlık yaz geceleri onun sinirlerini daima bozmuştu. Son günlerde, bu nedenle uykusuzlukları o kadar sıklaşmıştı ki, iki hafta önce pencerelere ağır ipek perdeler asmak zorunda kalmıştı. Bu perdeler onu gün ışığından iyice koruyordu. Perdeyi açık bıraktı, masanın üstünde yanan mumu unuttu, pek kederli duygular içinde odada dolaşmaya başladı. Rüyanın bıraktığı etki devam ediyordu. O adama elini kaldırabilmiş ve onu dövebilmiş olmak düşüncesiyle yüreği burkuluyordu.

“Fakat bu adam yok ve hiçbir zaman da olmayacak. Bana acı veren bütün bu masal bir rüyadan ibaret!”

Sanki bütün endişeleri bu nokta üzerinde toplanıyormuş gibi, kendisinin hasta olduğunu, ‘hasta bir adam’ olduğunu düşünmeye başladı…

İhtiyarlığını ve sağlığının bozuk olduğunu kabul etmek ona daima güç gelirdi ve kara düşüncelere saplandığı saatlerde, kendisiyle alay etmek istercesine, bu hastalıklardan herhangi birini bile bile abartırdı.

Bir taraftan odanın içinde dolaşıyor, bir taraftan da:

“İhtiyarlık!” diye mırıldanıyordu. “Dayanılmaz bir biçimde ihtiyarlıyorum, hafızamı kaybediyorum, hayaletler, rüyalar görüyorum, çıngırak sesleri duyuyorum... Lanet olsun! Bu gibi kâbusların ben de humma belirtisi olduğunu bilirim... Eminim ki, bu yaslı adam meselesi de bir masaldan başka bir şey değil. Dün hakkı vardı; o benim arkamdan koşmuyor, ben ona saldırıyorum. Onu bir canavar yaptım ve korkusundan masaların altına gizleniyorum.

“Sonra ona neden ‘alçak’ diyorum bilmem? Belki çok iyi bir adamdır. Yüzü pek hoş değil, bu doğru, ama özellikle çirkin olan bir tarafı da yok; herkes gibi giyiniyor. Yalnız bakışları... Bak yine onunla ilgileniyorum! Onun bakışından bana ne? O halde bu ‘alçak’ adamı düşünmekten kendimi alamıyorum!”

Kafasının içinde birbirini kovalayan bütün bu düşünceler arasında bir tanesi kuvvetli bir ihtimal gibi göründü. Birdenbire şöyle bir düşünceye saplanmıştı: Yaslı adam, mutlaka yakın dostlarından biriydi ve geçmişine ait büyük bir sırrı biliyordu; karşılaştıkları zaman Velçaninov’un şimdiki düşkün haliyle alay ediyordu.

Elinde olmadan pencereye doğru gitti, camı açarak gecenin serinliğini içine çekmek istedi; fakat birdenbire tepeden tırnağa ürperdi; olmayacak bir şey karşısında bulunduğu duygusuna kapıldı.

Camı açmaya eli varmadı, yıldırım hızı ile pencerenin köşesine kaydı ve kendini gizledi: Orada, tam evin karşısında, ıssız yaya kaldırımında yaslı adamı görmüştü. Adam ayakta duruyordu, yüzü pencereye çevriliydi. Kuşkusuz Velçaninov’u görmüştü, bir şey arıyormuş gibi merakla eve bakıyordu. Düşünür gibi bir tavır takındı: Elini kaldırdı, parmağı ile alnına dokundu. Nihayet kararını verdi. Çevresine hızla bir göz attı, sonra parmaklarının ucuna basarak küçük küçük adımlarla acele yolu geçti. İşte kapıya, yaz geceleri sabahın üçünden önce kapatılmayan servis kapısına yaklaşıyor. Velçaninov birdenbire: “Bana geliyor,” diye düşündü ve o da parmaklarının ucuna basarak yıldırım gibi hole koştu, kapıya yaklaştı ve orada olduğu yerde kaldı. Tüm dikkatini kapıya çevirmişti, titreyen sağ eliyle sürgüyü tutuyor, merdivenden gelecek ayak sesini duymaya çalışıyordu.

Yüreği o kadar hızlı çarpıyordu ki, kimliği belirsiz adamın yavaşça merdivenden çıkışını duymayacağından korktu. Doğrusu hiçbir şey duymuyordu, fakat her şeyi açıkça hissediyordu. Biraz önceki rüya şimdi sanki gerçekle birleşmişti. Velçaninov tehlikelere aldırmamayı severdi, hatta yalnız kaldığı zamanlarda bile bunu kendi gözünde saygı kazanmak için yaptığı olmuştu. Fakat bugün durum başkaydı. Sinirli, sessiz bir gülüş Velçaninov'un göğsünü sarsıyordu. Kapalı kapının arkasından yaslı adamın bütün davranışlarını tahmin ediyordu.

"Ah! İşte kapıdan giriyor, merdiveni çıkıyor, etrafına bakınıyor, dinliyor, nefesini de kesmiş, sessiz adımlarla yürüyor... Ah! İşte kapının tokmağını tutuyor, çekiyor, açmaya çalışıyor. Evimin kapısının kapalı olmadığını sanıyor, şu halde ara sıra kapamayı unuttuğumu da biliyor!... Yeniden tokmağı çekiyor... Acaba kilidin kopacağını mı düşünüyor? Yazık değil mi? Yazık... Başarıya ulaşamadan dönüp gitmek!"

Doğrusu, olay Velçaninov'un tahmin ettiği gibi gelişti. Evet, orada, kapının arkasında biri vardı, yavaşça ve gürültü etmeden tokmağı çekmiş, kilidi kontrol etmişti, 'kuşkusuz bir niyeti vardı.'

Velçaninov bilinmeyeni çözmeye karar vermişti. Zamanını bekliyordu. Aniden sürgüyü çekerek kapıyı ardına kadar açmak ve korkuluğu ile karşı karşıya gelerek ona yavaşça: "Burada ne işiniz var azizim?" demek arzusuyla yanıyordu. Düşündüğünü yaptı: Sürgüyü hızla çekti, kapıyı ardına kadar açtı ve… Yaslı adamla burun buruna geldi.

II

Yaslı adam olduğu yerde hareketsiz ve sessizdi. Her ikisi de böylece kapının eşiğinde, karşı karşıya kımıldamadan, göz göze kaldılar. Bu, birkaç saniye sürdü. Sonra Velçaninov, aniden konuğunu tanıdı.

Aynı anda konuk da, Velçaninov tarafından tanındığını hemen anladı. Gözlerinde beliren hafif bir parıltı bunu gösteriyordu. Yüzü dünyanın en tatlı gülümsemesiyle aydınlandı. O anın koşulları içinde gülünç bulunabilecek kadar hoş bir sesle:

“Aleksi İvanoviç’le mi görüşüyorum?” dedi.

Velçaninov da, tahmin eden bir adam tavrıyla:

“Siz de Pavel Pavloviç Trusotski değil misiniz?” diye sordu.

“Bundan on sene önce, T.’de tanışmıştık ve hatırlatmama izin verirseniz, çok iyi dost olmuştuk...”

“Evet, kuşkusuz... Olabilir... Fakat vakit sabahın üçü ve on dakikadır da kapımın kapalı olup olmadığını kontrol ediyorsunuz!”

Öteki, büyük bir şaşkınlıkla saatine baktı:

“Üç mü?” dedi. “Sahi üç! Özür dilerim Aleksi İvanoviç, bunu gelmeden önce düşünmem gerekirdi, yaptığım hatadan dolayı çok pişmanım, gidiyorum, derdimi başka bir zaman anlatırım, fakat şimdi...”

“Hayır, hayır, lütfen gitmeyin! Bana söyleyecek bir şeyiniz varsa hemen söylemenizi tercih ederim. Buyurun şuradan odama giriniz, istediğinizin de bu olduğunu biliyorum. Geceleyin gelmenizin nedeni sadece kilidimin sağlam olup olmadığını kontrol etmek değildi herhalde...”

Dehşet içinde kalmış, zihni altüst olmuştu, kendine hâkim olamadığını hissediyordu. Bundan da utanıyordu... Bütün bu garip tavırlarda esrarlı veya endişe verecek ne var sanki? Pavel Pavloviç’in anlamsız yüzüyle karşı karşıya gelmekte heyecanlanacak ne var? Bununla beraber olayı o kadar basit bulmuyordu. Korkuyla karışık bir önsezi halinde bir şeyler hissediyordu. Oturması için koltuğu gösterdi, bir adım ötedeki yatağına sert

bir hareketle oturdu; öne doğru eğilmiş ve ellerini dizlerinin üzerinde açmış, ötekinin konuşmasını bekledi. Ona sabırsızlıkla bakıyordu. Garip bir biçimde öteki susuyor, istediğini hemen anlatması gerektiğini anlamıyor gibi görünüyordu; tam tersi, Velçaninov'un konuşmasını bekliyormuş gibi bir hali vardı. Belki sadece korkuyor, kendisini kapana kısılmış bir fare gibi rahatsız hissediyordu. Velçaninov daha fazla dayanamadı:

"Ne istiyorsunuz?" diye bağırdı. "Bir hayalet olmadığınızı görüyorum! Buraya hortlak rolü oynamaya mı geldiniz? Ne diyecekseniz hemen başlamalısınız!"

Konuk, sinirli bir biçimde hareket etti, gülümsedi ve utangaç bir tavırla söze başladı:

"Görüyorum ki, özellikle bu saatte ve... Bu kadar garip koşullar altında sizi ziyaret edişime hayret ediyorsunuz... Zamanla olup biteni ve birbirimizden ne şekilde ayrıldığımızı düşününce... Evet çok garip... Aslında içeri girmek de istemiyordum ve evinize girmem tamamen tesadüfen oldu."

"Nasıl tesadüf! Fakat pencereden, ayaklarınızın ucuna basarak sokağı kimseye görünmeden geçtiğinizi gördüm."

"Yaaa! Demek beni gördünüz! Şu halde meseleyi benden iyi bildiğinize yemin edebilirim. Fakat sizi meraklandırıyorum… İşte anlatıyorum: Bundan üç hafta önce iş için St. Petersburg'a geldim... Evet ben Pavel Pavloviç Trusotski'yim, ta kendisi... İyi bildiniz. İşim de şu: Memuriyetimi değiştirmek ve daha yüksek maaşla başka bir vilayete geçmek için uğraşıyorum. Buna rağmen olay tamamen bu da değil... Her neyse... Gerçek olan bir şey varsa o da üç haftadır buralarda süründüğüm ve işimi isteyerek uzattığımdır... Zaten işim olsa da, olduğunu unutacağım ve sizin St. Petersburg'unuzdan ayrılıp işimin başına gidemeyeceğim. İşte bu durumda, hiçbir amacım kalmamış gibi, bir amacımın kalmamasından mutluymuşum gibi, dolaşıp duruyorum!.."

Velçaninov adamın sözünü kesti:

"Fakat, 'bu durum' dediğiniz de nedir?"

Konuk gözlerini kaldırıp ona baktı, şapkasını aldı ve üzerindeki yas tülünü gösterdi:

“Evet, hangi durum?..”

Velçaninov şaşırarak, önce yas tülüne, sonra konuğunun yüzüne baktı. Birdenbire başına kan çıktı ve korkunç bir sarsıntı geçirdi:

“Neee? Natalya Vasiliyevna mı?”

“Evet, Natalya Vasiliyevna! Geçen mart... Verem, hemen hemen ani olarak, iki gün içinde! Ve ben, kaldım... Gördüğünüz gibi!”

Bunları söylerken, yüzünde bir hüzün ifadesi vardı ve kollarını açarak uzattı. Sol elinde yas tülü sarılı şapkasını tutuyordu, saçsız başı göğsünün üzerine düşmüştü; on saniye kadar bu durumda kaldı.

Bu olay Velçaninov’a birdenbire soğukkanlılığını geri getirdi; dudakları üzerinden alaycı ve hatta saldırgan bir gülümseme geçti, fakat hemen silindi; yıllar önce tanımış olduğu bu kadının ölümü onda beklenmedik, çok derin bir etki yapmıştı.

“Olur şey değil!” diye mırıldandı; “fakat neden hemen samimiyetle bana gelmediniz?”

“Gösterdiğiniz bu içten ilgiye teşekkür ederim, bunu görüyorum ve çok duygulandım... Her ne kadar...”

“Her ne kadar...”

“Birbirimizden ayrılalı seneler geçmiş olmasına rağmen kederime ve bizzat bana karşı o kadar candan bir ilgi gösteriyorsunuz ki, size karşı emin olunuz minnet duyuyorum; söyleyeceklerim bu kadar. Dostlarımı seçerken yanılmamışım, en samimi dostlarımı beni teselliye hazır durumda buluyorum. Bu konuda, örneğin sadece Stepan Mihailoviç Bugatov’u anmak yeter. Fakaaat... Şunu da söylememe izin veriniz: Tanışmamızın ve dostluğumuzun üzerinden geçen dokuz yıl içinde bir kere olsun gelip bizleri görmediniz; hatta mektuplaşmadık bile.”

Ezberlediği bir metni anlatıyormuş gibi konuşuyordu ve bu süre içinde de etrafında olup biten hiçbir şeyi kaçırmamak şartıyla gözlerini yere

dikiyordu. Velçaninov tekrar kendine hâkim olmuştu. Pavel Pavloviç'i, gittikçe artan garip bir izlenimle dinliyordu. Pavel Pavloviç sustuğunda Velçaninov'un zihnine garip, umulmadık düşünceler yerleşti.

"Fakat, nasıl oldu da şimdiye kadar sizi tanıyamadım?" diye bağırdı; "sokakta beş kere birbirimize rastladık!"

"Evet, hatırlıyorum; hep karşınıza çıkıyordum ve hiç değilse, iki, üç kere..."

"Yani siz benim karşıma değil, ben sizin karşınıza çıkıyordum..."

Velçaninov ayağa kalktı ve birdenbire, beklenmedik bir kahkaha attı. Pavel Pavloviç bir an sessiz kaldı, dikkatli dikkatli baktı ve tekrar söze başladı:

"Beni tanımadınızsa bunun birinci sebebi, öncelikle beni unutmuş olmanız; ikincisi de sonradan geçirdiğim ve yüzümü çopur eden çiçek hastalığıdır."

"Çiçek mi? Sahi, çiçek! Bu hastalığa nasıl yakalandınız?"

"Nasıl mı? İnsanın başına her şey gelir, Aleksi İvanoviç, insan bir anda mikrobu alabilir..."

"İlginç. Fakat devam ediniz, devam ediniz, sevgili dostum."

"Eh işte! Size rastlamış olmama rağmen..."

"Durunuz! Neden demin, 'İnsan bir anda hastalığa yakalanır,' dediniz? Biraz daha dikkatli konuşalım, olmaz mı? Haydi, devam ediniz!"

Velçaninov giderek keyiflendiğini hissediyordu. Kendisini sıkıntıya sokan heyecan tamamen geçmişti.

Büyük adımlarla odayı enine boyuna dolaşıyordu:

"Doğru, size bundan önce rastladım; zaten St. Petersburg'a gelir gelmez sizi görmek niyetindeydim; fakat tekrar edeyim, marttan beri öyle kötü bir ruh hali içindeyim ki, öyle perişanım ki..."

"Mart ayından beri perişan mı?.. Ha, evet, şu mesele... Özür dilerim, sigara içmiyor musunuz?"

“Bilirsiniz, Natalya Vasiliyevna zamanında da...”

“Evet, doğru! Fakat mart ayından beri belki…”

“Bir sigara içebilir miyim?”

“Buyurun, yakın ve... devam edin! Devam edin, çünkü son derece...”

Velçaninov da bir sigara yaktı ve konuşarak gidip yatağın üstüne oturdu. Pavel Pavloviç sözünü kesti:

“Fakat, siz de biraz sinirli değil misiniz? Sağlığınız iyi mi?”

Velçaninov’un keyfi kaçarak:

“Bırakın şu sağlığımı Tanrı aşkına!” diye bağırdı. “Devam etsenize...”

Konuk da, Velçaninov’un sinirlendiğini görerek, kendine hâkim oldu:

“Neye devam edeyim istiyorsunuz? Önce İvan İvanoviç, öldürülmüş bir adam hayal ediniz, gerçekten öldürülmüş bir adam; yirmi sene evlilikten sonra hayat değiştiren, bozkırda dolaşır gibi amaçsız ve yarı şuursuz, tozlu sokaklarda sürtmeye başlayan bir adam. Doğru; bazen bir tanıdığa, gerçek bir dosta rastladığım oluyor ve bu şuursuzluk halinde onunla karşılaşmak için görmezlikten geliyorum. Başka anlarda tam tersine, her şey kendini o kadar kuvvetle hatırlatıyor ki, sonsuza kadar yok olan o geçmişin bir tanığını bulup görmek arzusu o derece şiddetle hissediliyor, kalbin o kadar kuvvetle çarptığı duyuluyor ki, gündüz olsun, gece olsun, mutlaka bir dosta koşup, onu sabahın dördünde uyandırmak pahasına da olsa, kolları arasına atılmak ihtiyacı duyuluyor. Zamanı kötü seçmiş olabilirim, fakat dostluğunuz hakkında yanılmamışım; çünkü şu anda kendimi tamamen rahatlamış hissediyorum. Saate gelince, inanın ancak gece yarısı olduğunu sanıyordum. Acımı içiyorum ve bundan sarhoş oluyorum. O zaman çektiğim acının niteliği değişiyor ve kendimi bambaşka bir insan zannediyorum.

Yeniden neşesi kaçan Velçaninov yavaşça:

“Ne garip bir ifade biçiminiz var!” dedi.

“Doğru, garip bir ifade tarzım vardır.”

“Acaba alay etmiyor musunuz?”

Pavel Pavloviç endişeli bir hüzünle:

“Alay etmek mi?” diye bağırdı, “size bütün acımı döktüğüm şu anda...”

“Ah! Rica ederim, daha fazla söylemeyiniz.”

Velçaninov ayağa kalktı ve yine odanın içinde dolaşmaya başladı. Böyle beş dakika geçti. Konuk kalkmak istedi, fakat Velçaninov hemen bağırdı:

“Oturunuz! Oturunuz!”

Diğeri buna uydu ve kendini tekrar koltuğa bıraktı.

Velçaninov gidip önüne dikildi ve sanki yeni farkına varıyormuş gibi:

“Aman Tanrım, ne kadar değişmişsiniz!” dedi. “Çok değişmişsiniz! Son derece! Bambaşka bir insan olmuşsunuz.”

“Şaşılacak bir şey yok; dokuz sene!”

“Hayır, hayır, bu bir yaş meselesi değil. Değişen, yüzünüz değil. Kendiniz bambaşka bir adam olmuşsunuz!”

“Olabilir; dokuz sene!”

“Yoksa... Daha çok mart ayından beri mi?”

Pavel Pavloviç, kurnazca bir gülümsemeyle:

“Ha, ha! Alay etmesini seviyorsunuz…” dedi. “Mademki ısrar ediyorsunuz... Ne gibi bir değişiklik gördünüz bende?”

“Ne gibi olacak? Eski Pavel Pavloviç tamamen ciddi, ağırbaşlı, güzel ve anlamlı şakalar yapan bir adamdı. Oysa şimdi beş para etmezin biri.”

Velçaninov’un sinirliliği, kendine hâkim insanları bile çileden çıkarıp dil taşkınlıklarına neden olacak duruma gelmişti.

Pavel Pavloviç, uysal bir davranışla:

“Beş para etmezin biri!” diye tekrar etti; “size öyle mi geliyor? Artık esprili bir insan da değilmişim!”

“Şu anda şakayla alışverişimiz yok. Sadece zekisiniz!”

Velçaninov: “Terbiyesizlik ediyorum,” diye düşünüyordu. “Fakat bu alçak herif benden de küstah! Fakat, sonuçta benden ne istiyor?”

Konuk, koltuğunda doğrularak:

“Ah! İki gözüm İvanoviç’im!” diye bağırdı. “Bundan sonra ne yapacağız? Bizim yerimiz, artık toplumun içi, parlak sosyeteler değil! Biz, iki eski gerçek dostuz ve şimdi samimiyetimiz daha gelişti. Bundan sonra, ‘merhume’nin daha da değerli bir bağla bağlamış olduğu eski dostluğumuzu anarak teselli bulacağız!”

Ve duygularının hızı ile kendinden geçerek, başını yine göğsü üzerine düşürdü ve şapkası ile yüzünü gizledi. Velçaninov, endişeyle karışık bir nefretle ona bakıyordu:

“Sakın bütün bunlar bir komedi olmasın?” diye düşündü. “Hayır, hayır sarhoşa benzemiyor, fakat olabilir de... Yüzü kıpkırmızı. Aslında sarhoş olsa da bir, olmasa da... Fakat benden ne istiyor? Ne ister benden bu alçak herif?”

Pavel Pavloviç şapkasını yüzünden çekerek ve anılarıyla oldukça fazla şiddetlenen bir heyecan içinde:

“Hatırlıyor musunuz, hatırlıyor musunuz?” diye bağırdı. “Kır âlemlerimizi, akşam yemeğinden sonra yapılan eğlenceli toplantılarımızı, danslarımızı ve misafirperver Ekselans Semen Semenoviç’in evindeki salon oyunlarımızı... Hatırlıyor musunuz? Ve akşamları üç kişi birlikte yaptığımız okumaları? Ve sizinle ilk görüşmemizi? Bir sabah işiniz için fikrimi almaya gelmiştiniz? Siz gitmeye kalktığınız sırada Natalya Vasiliyevna içeri girmiş, on dakika içinde en iyi dostumuz olmuştunuz ve bir sene öyle kalmıştınız? Tıpkı Turgenyev’in ‘Taşralı Kadın’ piyesinde olduğu gibi!..”

Velçaninov gözlerini yerde ağır ağır dolaştırıyor, sabırsızlıkla, nefret ederek fakat dikkatle dinliyordu. Adamın sözünü kesti:

“Hiçbir zaman ‘Taşralı Kadın’ı düşünmedim ve daha önce, böyle kendinize ait olmayan bir üslupla ve yapmacık bir sesle konuştuğunuzu duymamıştım. Amacınız ne?..”

Pavel Pavloviç aniden:

“Sahi,” dedi, “önceleri çok az konuşurdum. Bilirsiniz, eskiden, ‘merhume’ konuştuğu zaman susmayı tercih ederdim. Nasıl konuştuğunu, her zaman zekice konuştuğunu hatırlarsınız... ‘Taşralı Kadın’a ve özellikle piyesin kahramanı Stupandiyev’e gelince, hakkınız var: ‘Merhume’yle ben, bize her gelişinizden sonra özellikle arkanızdan ilk görüşmemizi bu piyese benzetirdik... Doğrusu bu benzerlik çok açıktı. Özellikle Stupandiyev için...”

Velçaninov, zihninde endişe verici bir anı uyandıran bu adı tekrar duyunca kızarak ayağını yere vurdu ve:

“Tanrı cezasını versin bu Stupandiyev’in!” diye bağırdı.

Pavel Pavloviç en tatlı sesiyle:

“Stupandiyev mi? Fakat bu, ‘Taşralı Kadın’ piyesindeki kocanın adıdır,” diye devam etti. “Bununla beraber bütün bunlar sevgili hatıralarımın öteki bölümüne, yani sizin ayrılışınızdan sonraki döneme aittir. O dönemde, Stepan Mihailoviç Bugatov, tıpkı sizin gibi, fakat tam beş sene bizleri dostluğunun nimetlerinden yararlandırmıştı.”

Velçaninov, Pavel Pavloviç’in önünde durup:

“Bugatov mu? Hangi Bugatov?” diye sordu.

“Hangi Bugatov olacak, siz gittikten tam bir sene sonra ve... Tıpkı sizin gibi, bizlere dostluğunu veren Stepan Mihailoviç Bugatov...”

“Ha! Evet... Hatırladım. Bugatov! Yanılmıyorsam sizin ilde memurdu?”

“Evet, valinin yanındaydı. St. Petersburg’lu... Kibar bir delikanlı... En kibar çevreden...”

Pavel Pavloviç son cümleleri söylerken, kendinden geçerek bağırıyordu.

“İyice tanıdım! Aklım nerede bilmem? Demek o da?”

Pavel Pavloviç, karşısındakinin sakınmadan söylediği son sözü yakalayarak ve aynı heyecan içinde:

“Evet, o da, evet!” diye tekrar etti. “Taşralı Kadın” piyesini işte o zamanlar misafirperver Ekselans Semen Semenoviç’in evinde, bir amatörler sahnesinde oynamıştık. Stepan Mihailoviç kont, ‘merhume’ de taşralı kadın rolünü oynuyordu... Ben de koca rolünde oynayacaktım. Fakat ‘merhume’ bunu beceremeyeceğimi söylediği için bu rolü benden alarak başkasına verdiler.”

Artık kendini tutamayan ve öfkesinden titreyen Velçaninov, yaslı adamın sözünü sert bir biçimde keserek:

“Fakat şu anda ne tuhaf bir Stupandiyev rolü oynuyorsunuz!..” dedi. “Pekâlâ siz Stupandiyev değil, Pavel Pavloviç Trusotski’siniz. İzninizle bir şey soracağım: Bugatov burada, St. Petersburg’da. İlkbaharda gördüm. Niçin ona gitmiyorsunuz?”

“Nasıl gitmiyorum? Üç haftadır, her Tanrı’nın günü evine gidiyorum, fakat içeri almıyorlar. Hasta olduğu için beni kabul edemiyor. Gerçekten çok hasta olduğunu güvenilir bir yerden öğrendim. İşte o gerçek bir dosttur, beş senelik bir dost! Aleksi İvanoviç, size söyledim, yine söyleyeyim: Öyle anlar oluyor ki toprağın altında olmak istiyorum, başka anlardaysa tam tersine birlikte ağlamak için, evet, yalnız ağlamak için, geçmiş hayatımızı gören veya yaşayan biriyle buluşmak istiyorum...”

Velçaninov soğuk bir tavırla:

“Bugünlük bu kadar yeter sanırım, değil mi?” diye sordu.

Pavel Pavloviç derhal kalktı:

“Evet, evet, hatta gereğinden fazla oldu. Tanrım! Saat dört olmuş. Sizi sadece kendimi düşünerek rahatsız ettim!”

“Durunuz, ben de sizi görmeye geleceğim ve ümit ederim ki... Fakat açıkça söyleyiniz, bugün çok mu içtiniz?”

“Sarhoş mu? Asla...”

“Buraya gelirken veya daha önce içmediniz mi?”

“Biliyor musunuz, Aleksi İvanoviç, siz oldukça hastasınız.”

“Yarın saat birden önce sizi görmeye geleceğim...”

Pavel Pavloviç, Velçaninov’un sözünü keserek dediğinde ısrar etti:

“Evet, sayıklıyor gibi konuşuyorsunuz. Uzun süredir bunun farkındayım. Çok esef duydum. Herhalde sözlerime dikkat edemediğimden oldu. Evet, gidiyorum. Fakat siz, Aleksi İvanoviç, yatınız ve uyumaya çalışınız.”

Pavel Pavloviç giderken Velçaninov arkasından:

“Fakat nerede oturduğunuzu söylemediniz!” dedi.

“Söylememiş miydim? Pokrov Oteli’nde.”

“Bu otel nerede?”

“Pokrov mahallesinde, küçük bir sokakta. Sokağın adını ve otelin numarasını şimdi hatırlamıyorum... Kısaca Pokrov taraflarında...”

“Bulurum.”

“Hoşça kalınız...

Pavel Pavloviç kapıdan çıkmış, merdivene gelmişti.

Velçaninov birdenbire:

“Durunuz! Durunuz!” diye bağırdı. “Bu şekilde kaçmayınız!”

Yaslı adam merdivenin üçüncü basamağında durdu, gözlerini hayretle açtı:

“Nasıl, kaçmak?” diye sordu.

Velçaninov cevap olarak kapıyı şiddetle çarparak kapadı, anahtarı çevirdi, sürgüyü taktı; sonra odasına girdi ve pis bir şeye dokunmuş gibi nefretinden tükürdü. Beş dakika odanın orta yerinde hareketsiz durdu ve birdenbire soyunmadan kendini yatağın üstüne attı. Hemen uyudu. Masanın üzerinde unutulan mum, dibine kadar yanarak bitti.

III

Velçaninov derin bir uykuya daldı ve ancak sabah dokuz buçukta uyanabildi. Kalktı, yatağın üstüne oturdu ve ‘bu kadın’ı düşünmeye başladı.

Bu ölüm haberi onda karışık ve üzüntü verici bir izlenim uyandırmıştı. Pavel Pavloviç’in karşısında duyduğu üzüntüyü ve heyecanını belli etmemişti, fakat şimdi, yalnızken, dokuz sene öncesine ait bütün anılar son derece anlaşılır bir durumda tekrar canlandı.

Bir miras işiyle ilgilenmek için gittiği T. şehrinde bütün bir sene kalmış, bu sırada Trusotski’nin karısı olan bu kadını sevmiş, onun ‘dost’u olmuştu. T.’de bu kadar uzun bir süre kalmasının gerçek nedeni bu bağlanıştı. Kısa zamanda bir tutku haline gelen bu bağlanış onu o kadar hükmü altına almıştı ki, Velçaninov, Natalya Vasiliyevna’nın adeta kölesi olmuş ve bu kadının en küçük isteğini yerine getirmek için en çılgınca işleri düşünmeden yapacak duruma gelmişti. Ne o zamana kadar, ne de ondan sonra başına öyle bir şey gelmemişti. Senenin sonuna doğru, ayrılık önüne geçilmez bir duruma geldiği zaman Velçaninov çok üzülmüştü. Aslında ayrılık uzun sürmeyecekti. Velçaninov, kadına, birlikte bir başka ülkeye kaçmayı teklif edecek kadar ne yaptığını bilmez olmuştu. Can sıkıntısından veya alay etmiş olmak için bu tasarıyı önce çekici bulmuş gibi görünen Natalya Vasiliyevna, Velçaninov’u yalnız başına gitmeye ikna etmek için çok ısrar etmek zorunda kalmıştı. Sonra? Bu ayrılıktan iki ay sonra Velçaninov, St. Petersburg’da, Natalya’yı gerçekten sevip sevmediğini kendi kendine soruyor ve bunun cevabını veremiyordu. Bu sorunun nedeni ne vefasızlıktı, ne de yeni bir tutku. St. Petersburg’a döndükten sonra yeniden sosyeteye katılmıştı. Çevresinde pek çok kadın olmasına rağmen, iki ay bu kadınlardan hiçbirini gözü görmemişti. Ve kendine sorduğu tüm bu sorulara rağmen günün birinde T.’ye dönecek olsa, hemen yine bu kadının insanı baskı altına alan sihrinin etkisine gireceğini çok iyi biliyordu. Aradan dokuz sene geçtikten sonra, bunun böyle olacağına ilk günkü kadar emindi, fakat bu düşünce artık onun keyfini kaçırmaktan başka bir işe yaramıyor ve Velçaninov, Natalya Vasiliyevna’yı nefretle anıyordu. T.’de geçirmiş olduğu o sene yüzünden utanç duyuyordu. Kendisi gibi bir adamın nasıl olup da öyle aptalca âşık olduğuna bir türlü akıl erdiremiyordu. Bu tutkuya ait bütün anılar artık ona sadece tiksinti veriyordu; utancından

kızarıyor, ağlamaklı oluyordu. Bu sırada yavaş yavaş yeniden bir tür huzura kavuşuyordu; unutmaya çalışıyor ve bunda da başarılı oluyordu. Oysa dokuz sene sonra bütün bunlar, Natalya Vasiliyevna'nın ölüm haberiyle garip bir biçimde yeniden canlanıyordu.

Şimdi oturduğu yatağın üstünde, kafasında birbirini kovalayan karmakarışık ve kasvetli düşünceler içinde yalnız bir şeyi hissediyor, açıkça görüyordu: Ölüm haberi üzerine birdenbire sarsılmış olmasına rağmen, onun ölü olduğunu bilmek düşüncesiyle kendini tam bir huzur içinde hissetmesiydi. "İçimde çok az da olsa ona karşı bir acıma duygusu yok mu?" diyordu. Gerçek şuydu: Önce ona karşı duyduğu nefret yok olmuştu ve şimdi onun hakkında etki altında kalmadan karar verebilecek durumdaydı. Bu dokuz ayrılık senesi içinde Natalya Vasiliyevna hakkında edindiği fikir, bu kadının taşralı kadın tipi, taşranın iyi semtine mensup bir kadın tipi olduğu ve belki kendisinden başka kimsenin ona tutulmadığı biçimindeydi. Fakat bu fikrin yanlış olabileceğini de her zaman düşünmüştü ve bunu şimdi hissediyordu. Olan biten şeyler de Velçaninov'un şüphelerini kuvvetlendirmişti: Bu Bugatov denen adam da senelerce ona bağlanmış ve şüphesiz o da hâkimiyeti altına girmişti. Bugatov gerçekten St. Petersburg'un en iyi sosyetesine mensup ve Velçaninov'un deyimiyle 'müstesna' bir gençti ve doğal olarak yalnız St. Petersburg'da yükselebilirdi. Oysa bu adam St. Petersburg'u, yani bütün geleceğini özellikle bu kadın için terk etmiş, beş sene T.'de kalmıştı. Sonunda St. Petersburg'a dönmüştü, fakat onun da atılan eski bir pabuç gibi baştan atılmış olması pek mümkündü. Şu halde bu kadında olağanüstü bir şey; büyülemek, köle etmek ve hükmü altına almak gibi bir nitelik vardı!

Bununla beraber, Velçaninov'un şimdiki görüşüne göre, kadının insanı büyüleyecek bir tarafı da yoktu: "Güzel olmaktan çok uzaktı; hatta belki de sadece çirkindi." Velçaninov ilk defa onu gördüğü zaman kadın yirmi sekiz yaşındaydı. Yüzü güzel olmamakla beraber bazen hoş bir canlılık alıyordu! Fakat gözleri çirkindi; bakışı da son derece sertti. Zayıftı. Yeterli eğitim almamıştı. Düşünceleri oldukça sağlam, fakat dardı. Tavırları taşra sosyetesine ait birinin davranışlarıydı; bununla beraber çok yetenekli bir kadındı; ince zevkliydi; özellikle çok iyi giyiniyordu. Dayanıklıydı ve sözünü zorla kabul ettiren bir karakteri vardı; onunla yarı yarıya anlaşmanın olanağı yoktu: "Ya hep, ya hiç" derdi. Zor işlerde insanı hayrete düşüren bir metanet ve enerji gösterirdi. Alçakgönüllüydü ama, aynı zamanda da çok

haksızlık ederdi. Onunla tartışmanın olanağı yoktu; ona göre iki kere ikinin bir anlamı yoktu. Asla hiçbir konuda haksız olduğunu kabul etmezdi. Kocasına karşı sayısız sadakatsizlikleri hiçbir zaman ona vicdan azabı vermemişti. Sevgilisine karşı tam bir bağlılık gösterirdi, yeter ki ondan bıkmış olmasın. Sevgililerine acı çektirmekten hoşlanırdı, fakat onları memnun etmesini de bilirdi. İhtiraslı, zalim ve hassas bir kadındı.

Başkalarının ahlak düşkünlüğünden nefret eder, anlayışsız davranırdı; oysa kendisi ahlaksızdı. Kendi ahlaksızlıklarını ona kabul ettirmenin olanağı yoktu. Velçaninov, T.'deyken onun için: "Masum olduğuna yürekten inanıyor," diyordu. "Bu kadın, kocalarına sadakatsizlik yapmak için doğan kadınlardan biridir," diye düşünüyordu. Bu gibi kadınların genç bir kızken düşme tehlikesi yoktur: Bunun için evlenmeyi beklemeleri yaradışları gereğidir. Koca, onların ilk 'sevgilisi'dir, fakat düğünden önce asla. Evlenme konusunda onlardan becerikli kadın yoktur. Elbette, ilk sevgiliden sorumlu olan daima kocadır. Ve bu böylece aynı samimilikle devam eder: Onlar, sonuna kadar daima namuslu ve masum olduklarına inanırlar.

Velçaninov bu çeşit kadınlar bulunduğuna inanıyor; böylece bu tip kadınlara karşılık gelen ve bundan başka bir özelliği olmayan bir koca tipi bulunduğuna da inanıyordu. Ona göre, Tanrı bu tür adamları sadece 'koca' olmak, bütün hayatları boyunca 'koca' kalmak ve başka hiçbir şeye yaramamak üzere yaratır. "Bu tür adam dünyaya sadece evlenmek için gelir, büyür ve evlenir evlenmez, kişilik sahibi ve sağlam karakterli bir insan da olsa, hemen karısının ayrıntısı gibi bir şey olur. Böyle bir kocanın doğruyu yanlıştan ayıran işareti, malum olan süstür. Güneşin parlamaması ne kadar olanaksızsa, onun o süsü takmaması da o derece olanak dışıdır. Ve kendisinin gerek bu konuda bir şey, gerek doğasına özgü yasaları bilmesi yasaktır. Velçaninov, bu iki tipin varlığına kesin olarak inanıyordu ve ona göre Pavel Pavloviç Trusotski, T. şehrinde tam bu tiplerden birini temsil ediyordu. Bir gece önce gördüğü Pavel Pavloviç elbette T.'de tanımış olduğu adam değildi. Onu pek fazla değişmiş bulmamıştı, fakat değişemeyeceğini ve bunun doğal bir şey olduğunu çok iyi biliyordu: Gerçek Trusotski, yani Velçaninov'un tanımış olduğu adam, ancak karısı hayattayken tam bir varlık olabilirdi; şimdiki ise, bu bütünün bir kısmından başka bir şey değildi. Başıboş dolaşan, insana hayret veren ve hiçbir şeye benzemeyen bir yaratık!

T.'de tanımış olduğu gerçek Pavel Pavloviç'e gelince, Velçaninov'un, onun hakkında edindiği ve şimdi hatırladığı izlenim şuydu:

T.'deki Pavel Pavloviç bir kocaydı ve bundan başka bir şey değildi. Nitekim, örneğin aynı zamanda devlet memuruysa, bu sadece kocalık rolünün önemli bölümlerinden birini oynamak içindi: Memurların rütbe sıralamasında yer alması, karısına T. sosyetesindeki yerini sağlamak içindi. Bununla beraber aslında çok çalışkan bir memurdu. O zamanlar otuz beş yaşındaydı; büyükçe, hatta önemli bir serveti vardı. İşinde ne fazla bir yetenek, ne de fazla bir beceriksizlik gösteriyordu. Vilayetin en yüksek memurlarının evinde iyi kabul görüyordu. T.'de herkes Natalya Vasiliyevna'ya son derece saygı gösteriyordu; Natalya buna değerinden fazla önem vermiyor, bunu kendisine karşı yapılan bir görev sayıyordu; evine misafir kabul edişi güzeldi ve kocasını o kadar iyi yetiştirmişti ki, Pavel Pavloviç ilin ileri gelen memurları kadar kibar bir adam olmuştu. Adamın belki ince bir zekâsı vardı, fakat, Natalya Vasiliyevna onun çok konuşmasını istemediğinden, hiçbir zaman bu zekâyı gösterme fırsatını bulamazdı. Belki doğuştan gelen üstün özellikleri veya kusurları vardı, fakat bu özellikler açığa vurulmuyor, kusurlar da, ortaya çıktıkları zaman hemen kapatılıyordu. Örneğin Trusotski'nin konuştuğu insanlarla alay etmeye eğilimi vardı. Fakat bunu karısı kesinlikle yasaklamıştı. Ara sıra bir hikâye anlatmasını severdi, fakat ancak pek saçma şeyleri anlatmasına izin verilirdi; o da çok kısa olmak koşuluyla. Sokağa çıkmayı, kulübe gitmeyi, arkadaşlarıyla içkili ortamlarda bulunmayı severdi; fakat bunu yapmaktan da hemen vazgeçirilmişti. Ve gariptir ki, bütün bunlara rağmen bu kocanın kılıbık olduğu söylenemezdi. Natalya'nın tavırlarında tamamen söz dinleyen bir kadın görünüşü vardı ve belki kendisi de böyle olduğuna inanıyordu. Kim bilir belki de Pavel Pavloviç, Natalya Vasiliyevna'yı bütün haklarından vazgeçmiş olarak seviyordu; fakat kadın ortak hayatlarını o şekilde düzenlemişti ki, bu konuda bir şey sezmenin olanağı yoktu.

Velçaninov, T.'deyken, çoğu kez bu kocanın bir şeyler sezip sezmediğini kendi kendine sormuştu. Hatta bunu çok ciddi olarak Natalya Vasiliyevna'ya da sormuştu; kadın buna kızmış ve bir kocanın böyle şeyleri bilmediğini, asla bilemeyeceğini ve bütün bunların onu ilgilendirmediğini söylemişti. Garip bir şey daha: Natalya, Pavel Pavloviç'le asla alay etmiyordu; onu ne çirkin, ne de gülünç buluyordu, hatta biri kocasına karşı bir terbiyesizlikte bulunacak olsa onu bütün gücüyle savunacağı bir

gerçekti. Çocuğu olmadığı için kendini sosyete yaşamına vermişti; fakat evini barkını seviyordu. Sosyete eğlencelerine hiçbir zaman kendini tamamen kaptırmıyordu, ev işlerinden, eviyle uğraşmaktan hoşlanıyordu. Biraz önce Pavel Pavloviç, üç kişi baş başa kitap okumakla geçen geceleri hatırlamıştı; Velçaninov okurdu, Pavel Pavloviç de okurdu, hatta çok iyi ve yüksek sesle okur, Velçaninov'un şaşkınlığını kendine doğru çekerdi. Bu sırada Natalya Vasiliyevna nakış işler ve dikkatle dinlerdi. Okunan şeyler Dickens'ın romanları, Rusça dergilerden bir makale, ara sıra da 'ciddi' bir yazıydı. Natalya Vasiliyevna, Velçaninov'un kültürünü pek beğeniyor, fakat bunu kabul edilmiş ve artık bir daha konu edilmesine gerek duyulmayan bir şey gibi sessizce anlatıyordu. Kitaplar ve bilimsel yazılar onu, yararlı ama yabancı bir şey gibi çok fazla ilgilendirmiyordu. Pavel Pavloviç'se bu gibi eserleri bazen zevkle okurdu.

Velçaninov'un gittikçe büyüyen tutkusunun aklını başından almak üzere olduğu bir sırada, bu bağ birden koptu. Onu ani olarak kovuverdiler ve bu o kadar iyi ayarlandı ki, Velçaninov eski bir pabuç gibi atıldığının farkına bile varmadı. Onun ayrılmasından bir ay önce T.'ye, henüz yeni kılıç kuşanmış genç bir topçu subayı gelmişti. O da Trusotski'lere gelmeye başladı: Böylece sayıları üçten dörde çıktı. Natalya Vasiliyevna, delikanlıyı evine severek kabul ediyor, fakat ona çocuk gibi davranıyordu. Velçaninov hiç kuşkulanmadı; hatta evden uzaklaşmasının artık bir zorunluluk olduğu kendisine anlatıldığı zaman bile bunu anlamadı. Derhal ve mutlaka gitmesi gerektiğini kanıtlamak amacıyla Natalya Vasiliyevna'nın ona saydığı nedenler arasında bir de şu vardı: Gebe kalmıştı, Velçaninov'un hemen ve hiç olmazsa üç, dört ay için ortadan kaybolması gerekiyordu; böylece dokuz ay sonra kocası kuşkulanacak olsa bile hamilelik süresini kolay hesaplayamayacaktı. Velçaninov, önce birlikte Paris'e veya Amerika'ya kaçmaları için kadına çok yalvardı; sonra, 'aklında en küçük bir şüphe olmaksızın,' tek başına St. Petersburg'a hareket etti: Çok çok üç ay kalmak üzere gittiğini sanıyordu; yoksa hiçbir neden asla ona ayrılık kararını verdiremezdi. İki ay sonra St. Petersburg'da aldığı bir mektupta, Natalya Vasiliyevna bir başkasını sevdiğini söylüyor, artık dönmemesini rica ediyordu; gebelik meselesine gelince, bu konuda yanılmıştı. Ayrıntı gereksizdi, çünkü Velçaninov her şeyi açıkça görüyordu: Genç subayı hatırladı. Böylece macera da sona ermiş oldu.

Velçaninov, birkaç sene sonra Bugatov'un T.'ye gittiğini ve orada beş sene kaldığını öğrendi. Bu bağlanışın uzun sürmesine bakarak Natalya Vasiliyevna'nın yaşlandığına ve bu nedenle de daha sadık olduğuna karar verdi. Velçaninov bir saate yakın bir süre orada, yatağının üstünde oturdu; nihayet kendine geldi, zile basarak Mavra'yı çağırdı, kahvesini istedi, onu çabucak içti ve tam saat on birde, Pokrov Oteli'ni aramaya başladı. Pavel Pavloviç'le yaptığı bütün bu görüşme kendisinde bazı kuşkuların oluşmasına yol açmıştı, bunlardan kurtulması gerekiyordu.

Geceki garip olayları tesadüfe, Pavloviç'in sarhoşluğuna ve belki daha başka şeylere bağlıyordu, fakat anlayamadığı şey, aralarında her şey bittiği halde neden şimdi eski kocayla yeniden ilişki kurmaya çalıştığıydı. Bir şey onu çekiyordu: Garip bir duyguya kapılmıştı ve bu duyguda onu çeken bir giz vardı.

IV

‘Kaçmak’ Pavel Pavloviç’in aklından bile geçmemişti; neden acaba Velçaninov böyle bir soru sormuştu: Büyük bir olasılıkla, kendisi de ne yaptığını bilmiyordu. Pokrov mahallesindeki bir dükkâna otelin yerini sormak için girdi. Yakında dar bir sokak içinde bulunan oteli gösterdiler. Trusotski’nin avlunun sonundaki binaların birinde, Marya Sisoyevna’nın yanında, mobilyalı bir dairede kaldığını söylediler. Binanın dar ve pis merdiveninden ikinci kata çıkarken birinin ağladığını duydu. Bu, yedi sekiz yaşlarında bir çocuğun ağlayışına benziyordu. Tutulmak istenen hıçkırıklar, çığlıklar, ayak sesleri ve bir adamın sert ve boğuk sesi duyuluyordu. Anlaşılan, adam çocuğu yatıştırmaya çalışıyor, ağladığının duyulmaması için de elinden geleni yapıyor, fakat kendisi ondan fazla gürültü ediyordu; adamın sesi sertti ve çocuk af diliyor gibiydi. Velçaninov, her iki tarafında birer kapı bulunan dar bir koridora girdi; iri yarı, çok şişman ve kötü giyinmiş bir kadına rastladı, ona Pavel Pavloviç’i sordu. Kadın, parmağıyla hıçkırıkların geldiği kapıyı gösterdi. Kırk yaşlarında olan bu kadının geniş ve kırmızı yüzü nefret ifadesiyle doluydu. Merdivene doğru giderken:

“Galiba, hoşuna gidiyor!” diye söylendi.

Velçaninov kapıya vuracaktı, fakat düşüncesini değiştirdi, doğrudan doğruya kapıyı açtı ve içeri girdi. Oda küçüktü, boyalı tahtadan bir sürü eşya ile doluydu; Pavel Pavloviç odanın ortasında ayakta duruyordu; tam giyinmemişti, yeleği ve ceketi yoktu; yüzü öfkeden kızarmıştı; fakir ama yetişkin genç bir kız gibi siyah yünlü kumaştan kısa, tek bir parçadan oluşan elbise giydirilmiş sekiz yaşında bir kız çocuğunu bağırıp çağırarak ve belki de döverek sakinleştirmeye çalışıyordu. Çocuk tam bir sinir krizi geçiriyor gibiydi; sarsıntılı hıçkırıklarla ağlıyor, yalvararak, acımasını sağlamak ister gibi ellerini Pavel Pavloviç’e doğru uzatıyordu. Fakat sahne birdenbire değişti: Küçük kız, yabancıyı görür görmez bir çığlık atarak bitişik odaya kaçtı. Birden sakinleşen Pavel Pavloviç’in yüzünde, tıpkı bir gece önce Velçaninov’un kapıyı aniden açarak onunla burun buruna geldiği zamanki gibi geniş bir gülümseme belirdi.

Pavel Pavloviç çok şaşırmış bir tavırla:

“Aleksi İvanoviç!” diye bağırdı. “Hiç ummuyordum... İçeriye girsenize, lütfen! Şuraya divana... Hayır, hayır koltuğa buyurun... Fakat ne kadar!..”

Ceketini hemen sırtına geçirdi.

“Resmiyete gerek yok; rahatınıza bakın.”

Velçaninov bir iskemleye oturdu.

“Yok... yok… İzninizle giyineyim; böyle biraz daha insana benziyorum. Fakat neden öyle bir köşeye çekildiniz? Şuraya, masanın yanındaki koltuğa oturunuz... Hiç beklemiyordum...”

Velçaninov’un hemen yanına onu iyi görecek şekilde bir hasır iskemleye oturdu.

“Neden geleceğimi ummuyordunuz? Bu saatte ziyaretinize geleceğimi dün gece söylememiş miydim?”

“Söylemiştiniz, ama geleceğinizi ummuyordum. Sabahleyin dün gece olup biteni düşününce, artık sizi görmekten ümidi kesmiştim.”

Velçaninov etrafa bir göz attı. Oda karışıktı, yatak düzeltilmemişti, elbiseler gelişigüzel sağa sola atılmıştı. Masanın üstünde kirli kahve fincanları, ekmek kırıntıları, yarıya kadar boşalmış bir şampanya şişesi ve bir bardak vardı. Bitişik odaya doğru bir baktı: Hiç ses duyulmuyordu. Küçük kız susmuş, kıpırdamıyordu.

Velçaninov şişeyi göstererek:

“Nasıl, şimdi bununla mı vakit geçiriyorsunuz?” diye sordu.

Pavel Pavloviç utanç içinde:

“Merak etmeyin! Hepsini içmedim,” dedi.

“Kabul ediniz ki, çok değişmişsiniz!”

“Evet, kötü bir alışkanlık! Fakat bana güvenin, o andan itibaren... Yalan söylemiyorum... Zaten elimden gelmez... Fakat endişelenmeyin, Aleksi İvanoviç, şu anda sarhoş değilim ve dün akşamki gibi saçmalamayacağım... Yemin ederim bütün bunlar hep o andan beri!... Ah! Ah! Bundan altı ay

önce biri değişeceğimi söylemiş ve bugünkü halimi bir aynada bana göstermiş olsaydı asla inanmazdım.”

“Demek dün gece sarhoştunuz?”

Pavel Pavloviç utangaç bir tavırla ve gözlerini önüne eğerek kısık bir sesle itiraf etti:

“Evet. Fazla içmemiştim, fakat size gelmeden önce sarhoştum. Size bunu anlatmam gerekiyor, çünkü sarhoş olduktan sonra kötü bir adam oluyorum. Yani sarhoşluğum geçince kötü, deli gibi oluyorum ve çok acı çekiyorum. Belki de bana içtiren kederdir. O zamanlar saçma ve karşımdakini küçük düşüren şeyler söylediğim oluyor. Dün gece beni çok garip bulmuş olacaksınız...”

“Yaptıklarınızı hatırlamıyor musunuz?”

“Hatırlamaz olur muyum? Çok iyi hatırlıyorum.”

“Görüyor musunuz, Pavel Pavloviç, ben de düşündüm ve size söylemem gerekiyor... Dün gece size karşı fazla öfkeli, fazla sabırsız davrandım, bunu kabul ediyorum. Bazen kendimi iyi hissetmediğim oluyor ve beklenilmedik ziyaretiniz, özellikle gece...”

Pavel Pavloviç, kendini suçlar gibi başını sallayarak:

“Evet, geceleyin, geceleyin!” dedi. “Bunu nasıl yaptığımı bilmiyorum. Fakat siz kapıyı açmamış olsaydınız kuşkusuz içeri girmeyecektim... Dönüp gidecektim... Bir hafta önce evinize bir kere daha geldim, İvan İvanoviç, fakat sizi bulamadım... Belki de artık bir daha gelmemeliydim. Durumumu biliyorum İvan İvanoviç... Yolda birbirimize rastladık ve her seferinde kendime: “Bak artık beni tanımıyor, bak artık başını çeviriyor,” diyordum. Dokuz sene; az zaman değil; yanınıza gelmeye cesaret edemiyordum. Dün geceye gelince... Saati unutmuştum. Bütün bunların nedeni şu içki ve duygularım! Çok saçma oldu! Dün geceki kaba davranışıma rağmen geçmişe saygı duyarak beni görmeye geldiniz, siz olduğunuz gibi davranmasaydınız tekrar dostluğunuza kavuşmak ümidini ebediyen kaybedecektim.”

Velçaninov dikkatle dinliyordu: Bu adam samimi ve içten, hatta büyük bir ciddiyetle konuşuyordu. Bununla beraber Velçaninov ona hiç

güvenemiyordu.

“Pavel Pavloviç, galiba burada yalnız değilsiniz! İçeri girdiğim zaman gördüğüm küçük kız kimdi?”

Pavel Pavloviç şaşırmış gibi kaşlarını kaldırdı, sonra açık ve sevimli bir bakışla, gülümseyerek:

“O küçük kız da ne demek? Onun adı Liza!”

Velçaninov kekeledi:

“Hangi Liza?”

Aniden, içinde bir şeyler kımıldadı. Düşünceleri hızlanmıştı. İçeri girdiği zaman çocuğu görünce biraz şaşırmış, ama hiçbir şey sezmemiş, düşünmemişti. Pavel Pavloviç gülümseyerek ısrar etti:

“Hangi Liza olacak, Liza’mız, kızımız Liza!”

“Nasıl Liza’nız? Şu halde Natalya Vasiliyevna’nın... Merhumenin çocuğu mu oldu?”

Velçaninov bunu boğuk, kısık, fakat sakin bir sesle soruyordu.

“Elbette... Ama sahi, siz bunu bilemezdiniz. Yüce Tanrı siz gittikten sonra onu bize verdi...”

Pavel Pavloviç, iskemlesinin üstünde kımıldadı; biraz kederli görünüyordu, fakat sakindi. Velçaninov sararmış bir yüzle:

“Haberim olmadı,” dedi.

“Sahi, sahi! Nasıl haberiniz olabilirdi! Merhume ve ben tamamen ümidimizi kesmiştik. Oysa yüce Tanrı bizleri takdis etti! Çocuk doğunca ne hissettiğimi yalnız o bilir. Siz ayrıldıktan tam bir sene sonra doğdu. Hayır tam bir sene değil... Durun bir düşüneyim... Sanırım siz ekimde, hatta kasımda ayrıldınız değil mi?

“Ben T.’den eylülde, 12 Eylül’de ayrıldım; iyice hatırlıyorum...”

Pavel Pavloviç çok şaşırdı:

“Yok canım, sahi eylülde mi? Hımm!.. Aklım nerede bilmem? Öyle ise yeniden hesap edelim: Siz 12 Eylül’de hareket etmişsiniz, Liza da 8 Mayıs’ta doğdu; eylül, ekim, kasım, aralık, ocak, şubat, mart, nisan; demek hareketinizden aşağı yukarı sekiz ay sonra! Bilseniz merhume ne kadar...”

Velçaninov karşısındakinin sözünü keserek, boğuk bir sesle:

“Buraya çağırsanıza, tanıştırsanıza...” diye rica etti.

Pavel Pavloviç sözünü tamamlamadan:

“Hemen, derhal,” dedi.

Ve hemen Liza’nın bulunduğu küçük odaya gitti.

Aradan üç dört dakika geçti; küçük odada alçak sesle hızlı hızlı konuşuluyordu; sonra küçük kızın sesi duyuldu. Velçaninov: “Galiba rahat bırakılmasını rica ediyor,” diye düşündü. Nihayet odadan çıktılar. Pavel Pavloviç:

“Çok utanıyor,” dedi, “o kadar utangaç, o kadar mağrur ki... Tıpkı merhume!”

Liza gözleri yerde içeri girdi. Babası elinden tutuyordu. Uzun boylu, ince yapılı, çok güzel bir kızdı. İri mavi gözlerini aniden kaldırdı, yabancı adamı meraklı ciddi bir bakışla süzdü, sonra tekrar başını önüne eğdi. Bakışında yabancı bir adamla yalnız kaldıkları zaman bir köşeye saklanıp onu güvensiz bir tavırla inceleyen çocukların ciddiliği vardı; fakat bu bakışta belki başka bir anlam, bir çocuk düşüncesinden başka bir şey de vardı. Galiba Velçaninov böyle bir şey sezdiğini sandı. Baba, kızının elinden tutarak Velçaninov’un önüne kadar getirdi.

“Bak, anneni tanıyan bir amca; her ikimizi de çok severdi; korkacak bir şey yok; haydi ver elini.”

Çocuk biraz eğildi ve çekingen bir tavırla elini uzattı. Pavel Pavloviç gözlerini Velçaninov’dan ayırmadan açıkladı:

“Natalya Vasiliyevna, çocuğun reverans yapmasını istemiyordu; onun için böyle İngilizler gibi hafifçe eğilip elini uzatarak selamlamayı öğretti.”

Velçaninov, Pavel Pavloviç’in kendisini incelediğini hissediyordu; fakat artık heyecanını saklamaya çalışmıyordu bile. Oturduğu yerde hareketsiz duruyor ve Liza’nın elini elinin içinde tutarak dikkatle çocuğa bakıyordu. Fakat Liza düşünüyordu, elini yabancının elinin içinde unutmuş, gözlerini babasından ayırmıyordu. Onun bütün söylediklerini korku dolu bir ifadeyle dinliyordu. Velçaninov bu iri mavi gözleri hemen tanıdı, fakat onun en çok gözüne çarpan şey, yüzünün hayret verici ve pek nazik beyazlığı ile saçlarının rengiydi. Çocuğun şahsında kendini bunlarla teşhis ediyordu. Yüzün şekli ve dudakların çizgisi açıkça Natalya Vasiliyevna’yı hatırlatıyordu.

Bu sırada Pavel Pavloviç büyük bir heyecanla bir şeyler anlatmaya koyulmuştu; fakat Velçaninov onu duymuyordu. Yalnız son cümleyi duyabildi:

“...Böylece, Aleksi İvanoviç, Tanrı bize bu mutluluğu bağışladığı zaman ne kadar sevindiğimizi bilemezsiniz. Doğduğu günden itibaren o benim her şeyim oldu ve Tanrı mutluluğumu elimden alacak olsa bile hiç olmazsa Liza’nın kalacağını düşünüyordum. Bundan eminim!”

Velçaninov:

“Peki, Natalya Vasiliyevna? O sevinmedi mi?” diye sordu.

Pavel Pavloviç’in yüzü buruştu:

“Natalya Vasiliyevna mı? Onu benim kadar siz de bilirsiniz. Hatırlarsınız, çok konuşmasını sevmezdi; yalnız ölüm döşeğinde... İşte o zaman her şeyi söyledi! Evet, ölümünden bir gün önce, aniden sinirlenip kızdı: Bütün ilaçlarla kendisini öldürmek istediklerini, basit bir ateşten başka bir şeyi olmadığını, her iki doktorumuzun da bir şeyden anlamadıklarını, Doktor Koh olsaydı (Hatırlıyor musunuz bir askeri hekim vardı... Hani şu ihtiyar) kendisini on beş günde iyi edeceğini söyledi durdu... Ölmeden beş saat önce, Liza’nın vaftiz annesi olan teyzesini doğum günü için, şehir dışındaki evine gidip kutlamak gerektiğini hatırladı...”

Velçaninov, Liza’nın elini bırakmadan ayağa kalktı. Çocuğun, babasına yöneltti̇ği bakışında siteme benzer bir ifade vardı. Velçaninov:

“Sakın hasta olmasın?” diye sordu.

Pavel Pavloviç endişeli ve kuru bir sesle:

“Hasta mı? Sanmam...” dedi, “bildiğiniz gibi... İşlerimiz... Sonra çocukta bir gariplik, bir sinirlilik var... annesinin ölümünden sonra on beş gün hasta yattı... Bir tür sinir krizi... Siz geldiğiniz zaman hıçkırıklarla ağlıyordu!... Duyuyor musun, Liza, duyuyor musun?... Sebebi nedir biliyor musunuz? Hep aynı şey: Evde oturmuyormuşum, onu yalnız bırakıyormuşum, onu annesi hayattayken olduğu gibi sevmiyormuşum... En büyük sitemi bu. Oyuncaklarıyla oynayacak yerde böyle anlamsız şeylerle uğraşıyor. Fakat burada beraber oynayabileceği bir çocuk da yok!”

“Burada yalnız iki kişi misiniz?”

“Evet bizden başka kimse yok... Sadece bir kadın var, günde bir kere gelir ve ortalığı toplar.”

“Demek siz sokağa çıkıyor ve çocuğu burada tek başına bırakıyorsunuz!”

“Elimden başka bir şey gelmiyor. Örneğin dün dışarı çıktım ve onu bu küçük odaya kilitledim; bugünkü hıçkırıkların bütün nedeni bu. Fakat başka türlü yapabilir miydim? Düşünün bir kere: İki gün önce ben evde yokken bahçeye inmiş, çocuğun biri başına taş atmış; bunun üzerine ağlamaya başlamış ve bahçede kimi gördüyse ona koşup, benim nerede olduğumu sormuş. Ne hoş bir şey değil mi? Ben bir saat için çıkıyorum ve dün akşam olduğu gibi, ertesi sabah eve dönüyorum! Ev sahibi kadın çilingir çağırıp kapıyı açtırmış ve çocuğu öyle odaya sokmuş! Ah ne sorumsuzluk biliyorum. Kendimi bir canavara benzetiyorum. Fakat ne yaparsın ki irademe sahip değilim...”

Küçük çocuk korku dolu ve endişeli bir sesle:

“Baba!” dedi.

“Haydi bakayım, yine başlıyor musun? Biraz önce ne dedim ben sana?”

Liza dehşet içinde kaldı, yumruklarını sıkarak:

“Bir daha yapmam, bir daha yapmam!” diye bağırdı.

Velçaninov soğukkanlılığını kaybederek yüksek sesle konuşmaya başladı:

“İyi ama, burada bu şekilde yaşamaya devam edemezsiniz. Paranız varken, böyle bir binada, böyle sefil bir yerde bir çocukla yaşayamazsınız!”

“Fakat bir hafta sonra buradan gideceğiz. Sonra, böyle bir yere bile az para verdiğimizi mi sanıyorsunuz? İnsanın ne kadar parası olursa olsun...”

Velçaninov, gittikçe artan bir sabırsızlıkla ve ‘ne söyleyeceğini biliyorum... bu cevabının ne anlama geldiğini de biliyorum,’ demek isteyen bir tavırla Pavel Pavloviç’in sözünü kesti:

“Peki,” dedi. “Bakın, size bir teklifim olacak. Biraz önce bir haftaya kadar gideceğinizi söylediniz. Bu, belki de on beş gün olur. Burada çok iyi tanıdığım bir aile var. Yirmi senedir akraba gibi evlerine girip çıkarım. Pogoreltsev ailesi. Evet, iyi bir insan olan Aleksandr Pogoreltsev’in işinizin yoluna girmesinde yardımı da olabilir. Şimdi yazlığa gittiler. Çok rahat bir köşkleri var. Karısı Klavdiya Petrovna Pogoreltseva benim için bir kardeş, bir anne gibidir. Sekiz çocuğu var; Liza’yı onlara götürmeme izin veriniz; zaman kaybetmemek için bu işi ben yapacağım. Çocuğu seve seve kabul ederler ve ona kızları, kendi kızları gibi davranırlar!”

Velçaninov son derece sabırsızdı.

Pavel Pavloviç, Velçaninov’un gözlerinin içine bakarak:

“Olamaz!” dedi.

“Neden? Neden olmasın?”

“Çocuğu böyle başıboş bırakamam... Evet! Sizin gibi samimi bir dostla... Hayır bu da değil... Fakat sonuçta onlar kibar insanlardır, çocuğu nasıl kabul edeceklerini bilemem.”

Velçaninov hemen hemen öfkeli bir tavırla:

“Size söyledim ya!” diye bağırdı. “O eve kendi evim gibi girip çıkarım. Klavdiya Petrovna, benim tek bir sözüm üzerine, çocuğu benim çocuğumu karşılıyormuş gibi en iyi şekilde kabul edecektir... Hay Tanrı iyiliğinizi versin! Siz de çok iyi biliyorsunuz ki, bütün bunları laf olsun diye söylüyorsunuz!”

Ayağını yere vurdu.

“İyi ama çocuğun oraya bırakılması garip görünmeyecek mi? Arada bir çocuğu gidip görmem gerekecek; babasız kalması doğru değil. Ben öyle soylu insanların olduğu bir yere nasıl gidebilirim?”

Velçaninov bağırıyordu:

“Size söyledim: Onlar çok sade, mütevazı insanlardır. Çok da çocukları var. Liza orada yeniden hayata dönecek, isterseniz hemen yarın sizi tanıştırayım; nasıl olsa onlara bir teşekküre gitmeniz de gerekecektir; isterseniz her gün birlikte çocuğu görmeye de gideriz...”

“Evet, ama...”

“Aması yok! İnsanı çileden çıkaran bir şey varsa, o da itiraz etmek için sayıp döktüğünüz şeylerin saçma olduğunu sizin de bilmeniz! Bakın, bu akşam bana gelir, geceyi bende geçirirsiniz, sabahleyin de öğleyin orada olacak şekilde bizden çıkarız.”

Pavel Pavloviç yumuşayarak razı oldu:

“Beni utandırıyorsunuz. Üstelik geceyi de sizde mi geçireyim. Peki hangi yazlıktalar?”

“Lesnoiye’de.”

“Fakat bu kıyafetimizle mi? Yazlıkta da olsalar o kadar kibar insanların evine bu kıyafetle gidilir mi? Gerçekten... Anlatabiliyor muyum? Bir baba kalbi...”

“Giysilerin ne önemi var. Üstelik yasta değil mi? Nasıl olsa başka bir şey giyemez. Üzerindeki elbise çok uygun. Yalnız temiz bir çamaşırla temiz bir yaka gerekiyor.”

Doğrusu çocuğun yakası ve elbisesi altından görünen çamaşırı kirliydi. Pavel Pavloviç aceleyle:

“Peki, hemen,” dedi. “Çamaşır verelim; Marya Sisoyevna’da olacak.

“O halde bir araba çağırmak gerekiyor. Hemen!”

Fakat bu sırada ortaya bir engel çıktı. Liza bütün kuvvetiyle karşı koyuyordu. Bütün bu konuşmaları dehşet içinde kalarak dinlemişti; eğer

Velçaninov, Pavel Pavloviç'i ikna etmeye çalıştığı sırada ona da bir göz atmış olsaydı, yüzünün çizgilerinde derin bir çaresizlik ifadesini görürdü. Liza enerjik bir tavır ve ağır bir edayla:

"Gitmeyeceğim," dedi.

"Görüyor musunuz... Tıpkı annesi!"

"Ben annem gibi değilim! Ben annem gibi değilim!"

Liza yumruklarını sıkarak bağırıyor ve annesine benzetilmesine karşı kendini savunuyordu.

"Baba, baba, eğer beni bırakacak olursan..."

Aniden Velçaninov'a döndü ve korku içinde kalan adama:

"Siz de beni zorla götürecek olursanız," dedi, "kendimi..."

Daha fazlasını söyleyemedi. Pavel Pavloviç, sert bir hareketle onu elinden tutup, bitişik küçük odaya sürüklüyordu. O odadan, birkaç dakika fısıltılı konuşmalar ve tutulmaya çalışılan hıçkırıklar duyuldu. Velçaninov da oraya gitmeye karar verdiği sırada Pavel Pavloviç geldi ve zoraki bir gülümsemeyle, çocuğun biraz sonra gitmek için hazır olacağını söyledi. Velçaninov ona bakmamak için kendini zorladı, gözlerini çevirdi.

İçeriye Marya Sisoyevna girdi. Bu, koridorda karşılaştığı kadındı. Getirdiği çamaşırları, Liza'nın güzel ve küçük çantasına yerleştirdi. Velçaninov'a dönerek:

"Çocuğu siz mi götürüyorsunuz?" diye sordu. "Aileniz var mı? Büyük bir iyilik yapıyorsunuz; çok nazlı bir çocuktur, onu bir cehennemden kurtarıyorsunuz.

Pavel Pavloviç homurdandı:

"Haydi, haydi, Marya Sisoyevna!"

"Ne haydisi! Burası cehennem değil de nedir? Her şeyi anlayacak yaşta bir çocuğun karşısında sorumsuz davranmak ayıp değil mi? Bir araba istiyormuşsunuz, Lesnoiye gideceksiniz değil mi?"

"Evet, evet."

“Haydi hoşça kalın, Yolunuz açık olsun!”

Liza sararmış bir yüzle küçük odadan çıktı ve çantayı eline aldı. Velçaninov’a bir kere bile bakmadı. Kendini tutuyordu. Veda etmek için, az önceki gibi babasının kollarına atılmadı, onun yüzüne bile bakmak istemediği açıkça görülüyordu. Babası onu alnından öptü ve okşadı; çocuğun dudakları sıkıştı, çenesi titredi, hâlâ babasına bakmıyordu. Pavel Pavloviç sarardı, elleri titredi; Velçaninov ona bakmamak için büyük çaba harcadığı halde bunun farkına vardı. Tek arzusu hemen hareket etmekti. “Bütün bunda benim bir suçum yok, bunun böyle olmasını kader istedi,” diye düşünüyordu. Aşağıya indiler. Marya Sisoyevna, Liza’yı öptü. Çocuk ancak arabaya bindiği zaman gözlerini babasına doğru kaldırdı, ellerini birbirine kenetleyerek bir çığlık attı. Bir saniye daha geçseydi kendisini arabadan atacak, babasına koşacaktı, fakat atlar yürümeye başlamıştı.

V

Velçaninov korkarak sordu:

“Kendinizi kötü mü hissediyorsunuz? Arabayı durdurup su getirteyim mi?...”

Çocuk ona sitem dolu haşin bir bakış fırlattı. Soğuk bir sesle:

“Beni nereye götürüyorsunuz?” dedi.

“Çok iyi insanların yanına, Liza. Şimdi yazlıkta oturuyorlar; evleri çok hoş; orada çok çocuk var, hepsi sizi sevecek; iyi çocuklar... Bana kızmayınız Liza, ben sadece iyiliğinizi istiyorum...”

Velçaninov’u tanıyan biri onu bu anda görseydi çok değişmiş ve garipleşmiş bulurdu. Liza, boğazındaki hıçkırıkların konuşmasına engel olduğu boğuk bir sesle:

“Ah! Ne kötü adamsınız, ah!” diye bağırdı.

Öfkeden parlayan güzel gözleriyle adama bakıyordu.

“Fakat Liza, ben...”

“Kötüsünüz, kötüsünüz, kötüsünüz!”

Çocuk yumruklarını sıkıyordu. Velçaninov bitmişti.

“Liza, Liza’cığım, beni ne kadar üzdüğünüzü bilseniz!”

Çocuk emreden bir sesle sordu:

“Yarın geleceği doğru mu? Gerçekten gelecek mi?”

“Evet, evet, doğru. Hem de gidip kendim getireceğim.”

Liza gözlerini eğerek:

“Getiremezsiniz, gelmez,” diye mırıldandı.

“Neden gelmesin? Sizi sevmez mi, Liza?”

“Hayır sevmez.”

“Söyle çocuğum, seni çok hırpaladı mı?”

Liza, Velçaninov’a donuk bir yüzle baktı ve cevap vermedi. Sonra öbür tarafa döndü ve gözlerini inatla yere çevirdi. Adam, çocuğu yatıştırmayı denedi; ona coşkulu, adeta heyecanlı sözler söylüyordu. Liza güvensiz hatta düşmanca bir tavır takınsa da dinliyordu. Velçaninov, çocuğun bu kadar dikkatle dinlediğine sevindi. Ona, sürekli içki kullanan bir adamın nasıl davranabileceğini, neler yapabileceğini anlatmaya koyuldu. Babasının kendisini de sevdiğini, ona bakacağını söylüyordu. Liza nihayet gözlerini kaldırdı ve uzun uzun ona baktı. Velçaninov, çocuğa, annesini nasıl tanıdığını anlattı ve onun bunu büyük bir ilgiyle dinlediğini gördü. Çocuk yavaş yavaş adamın sorularına isteksizce de olsa cevap vermeye başladı. En önemli sorulara yine cevap vermiyordu; babasıyla olan ilişkileri söz konusu olunca inatla susuyordu...

Velçaninov, çocuğun elini ellerinin içine aldı, o buna karşı koymadı. Liza sonunda susmaktan vazgeçti. Nihayet açık ve net olmayan kelimelerle de olsa sorulara cevap vermeye başladı: Önceleri babasını annesinden çok sevdiğini, çünkü babasının da onu çok sevdiğini, annesinden o kadar sevgi görmediğini, fakat annesinin öleceği zaman, kendisini çok öptüğünü ve herkes çıktıktan sonra odada onunla baş başa kaldıkları zaman çok ağladığını ve şimdi onu dünyada her şeyden fazla ve gün geçtikçe artan bir özlemle sevdiğini söyledi.

Fakat çocuk çok gururluydu: Bütün düşüncelerini söylediğinin farkına vardığında tekrar içine kapandı ve sustu. Şimdi, bütün sırlarını almış olan Velçaninov’a bir tür kinle bakıyordu. Yolun sonlarına doğru sinirleri yatışmıştı, fakat suratı asık, düşünceli, vahşi ve sertti. Bununla beraber, hiç gitmediği bir eve, hiç tanımadığı kimselerin yanına götürüldüğü düşüncesi artık ona acı vermiyordu. Onun zihnini en çok yoran şey başka bir düşünceydi ve Velçaninov bunu tahmin ediyordu: Babasından utanıyordu, babasının kendisini bu kadar kolaylıkla bir başkasına bırakmasından utanıyordu.

Velçaninov: “Acaba hasta mı?” diye düşündü, “belki de çok hasta! Çocuğa çok çektirmiş... Ah! Sarhoş herif, iğrenç yaratık! Şimdi anlıyorum!” Arabacıya hızlı sürmesini emretti. Çocuğun sağlığı için bütün ümidi kırda,

açık havada, bahçede, çocuklarda, değişiklikte, yeni bir hayattaydı; ya sonra, ondan sonra? Velçaninov sonrasını hiç düşünmüyordu; yalnız bir şey görüyordu, o da o anda hissettiği şeyi bugüne kadar bilmediği ve bunu hayatı boyunca unutamayacağıydı! Kendisinden geçmiş bir halde: “İşte hayatın gerçek amacı! İşte gerçek hayat!” diye düşünüyordu.

Zihnine birçok düşünce üşüşüyor, fakat bunların hiçbiri üzerinde durmuyor, ayrıntıya girmek istemiyordu. Her şeyin kendiliğinden yoluna gireceğine emindi. Plan kendiliğinden gerçekleşiyordu: “Hep beraber o sefil yaratığı başımızdan atmanın çaresini buluruz,” diyordu; “o istediği kadar Liza’yı bize kısa bir süre için bırakmış olsun, çocuğu St. Petersburg’da, Pogoreltsev’lerde bırakarak istediği yere tek başına gidecektir ve Liza da bana kalacaktır. İşte her şey bundan ibaret; neden kendimi daha fazla üzeyim? Sonuçta kendisinin de istediği bu olsa gerek; öyle olmasa çocuğa böyle işkence eder mi?”

Nihayet geldiler. Pogoreltsev’lerin evi doğrusu kuş yuvası gibi güzel bir köşktü. Gürültülü bir çocuk kalabalığı kapının önüne, onları karşılamaya geldi. Velçaninov uzun süredir gelmediği için çocuklar onu görünce çok sevindiler, çünkü Velçaninov’u çok seviyorlardı. Daha arabadan inmeden, en büyükleri:

“Velçaninov amca! İşiniz ne oldu? İşiniz ne oldu?” diye sordu.

Ötekiler de gülerek aynı soruyu tekrarladılar. İşi için ona takılmak neredeyse bir gelenek olmuştu. Fakat Liza’yı görünce hemen onun çevresinde halka oldular, çocuklara özgü sessiz ve dikkatli bir merakla onu incelemeye koyuldular. Yine o anda, Klavdiya Petrovna, arkasında kocası olduğu halde evden çıktı. Onların da ilk sözü, gülerek, işinin ne durumda olduğunu sormak oldu.

Klavdiya Petrovna otuz yedi yaşında, esmer, dolgun vücutlu, hâlâ güzel, sağlıklı bir kadındı. Kocası, elli beş yaşında, zeki, kibar ve iyi bir insandı. Evleri Velçaninov için, onun dediği gibi gerçekten ‘bir aile köşesi’ idi. Nedeni de şuydu:

Yirmi sene önce, Velçaninov henüz üniversite öğrencisi ve hemen hemen çocukken, Klavdiya Petrovna’yla evlenmek istemişti. Bu, Klavdiya Petrovna için ilk, coşkulu, anlamsız fakat güzel bir aşktı. Ancak bütün bu

macera genç kızın Pogoreltsev'le evlenmesiyle sona ermişti. Beş sene sonra tekrar buluştukları zaman, eski aşkları açık ve sakin bir dostluk halini aldı. Eski tutkudan, şimdi, dostluk ilişkilerini ısıtan sıcak bir ışık kalmıştı. Velçaninov'un geçmişten bugüne sakladığı anılarında temiz duygulardan başka bir şey yoktu. Bu temiz duygular hayatta en fazla değer verdiği şeydi. Burada, bu ailenin içinde, sade, saf ve iyi bir insan oluyordu; çocuklarla ilgileniyor, hiç sinirlenmiyor, her söyleneni kayıtsız şartsız yapıyordu. Birkaç kere Pogoreltsev'lere, toplum içinde bir süre daha yaşadıktan sonra dünyadan elini eteğini çekeceğini ve o eve yerleşerek bir daha onlardan ayrılmayacağını söylemişti. Kendi kendine bu hayalini çok ciddi olarak düşünürdü.

Liza hakkında gereken bütün bilgiyi verdi; zaten çocuğun kabul edilmesi konusunda gösterdiği şiddetli istek yeterliydi, ayrıca açıklamaya gerek yoktu. Klavdiya Petrovna 'öksüz kız'ı öptü ve onun için elinden geleni yapacağına söz verdi. Çocuklar Liza'yı aldılar, bahçede oynamaya götürdüler.

Yarım saat süren sıcak bir görüşmeden sonra, Velçaninov gitmek için izin istedi. Gitmek için o kadar acele ediyordu ki, herkes bunun farkına vardı ve şaşırdı: Üç haftadır gelmemişti, şimdi de yarım saat kaldıktan sonra gidiyordu. Ertesi gün yine geleceğine, gülerek söz verdi. Çok sinirli olduğu göze çarpıyordu. Birdenbire Klavdiya Petrovna'yı elinden tuttu ve önemli bir şeyi söylemeyi unuttuğu gerekçesiyle onu bitişik odaya çekti:

"Size bir şey söylemiştim, hatırlıyor musunuz? Yalnız size söylemiştim, kocanız bilmez: T.'de geçirdiğim bir sene hakkında..."

"Elbette hatırlıyorum, birkaç defa söz etmiştiniz."

"Söylemiştiniz demeyiniz; böyle bir sır vermiştiniz deyiniz; onu yalnız size söylemiştim! Fakat kadının ismini gizli tutmuştum. O kadın Trusotski'nin karısıydı, şimdi öldü. Liza da onun... Ve benim... Kızımız..."

Klavdiya Petrovna biraz şaşırdı:

"Doğru mu söylüyorsunuz? Yanılmadığınızdan emin misiniz?"

Velçaninov ateşli bir tavırla:

"Eminim," dedi, "yanılmadığıma tamamen eminim."

Ve kadına her şeyi mümkün olduğu kadar kısa ve öz anlattı. Klavdiya Petrovna uzun bir süredir her şeyi biliyor, sadece kadının adını bilmiyordu. Velçaninov, herhangi bir tanıdığının Madam Trusotskaya'yı görüp de kendisi gibi bir adamın ona bu şekilde bir aşkla bağlanmış olmasına hayret edeceği düşüncesiyle dehşet içinde kalıyordu; o kadar ki, onun adını en samimi dostu olan Klavdiya Petrovna'dan bile saklamıştı.

"Çocuğun babası bir şey bilmiyor mu?"

"Hayır... Belki de... İşte beni azap içinde bırakan da bu; bir türlü anlayamıyorum. Biliyor, biliyor... Dün gece bunu iyice anladım. Fakat ne dereceye kadar biliyor, işte asıl bunu öğrenmem gerekiyor ve işte bunun için hemen gitmeliyim. Bu akşam bana gelecek. Nasıl öğrendiğine, yani her şeyi bildiğine akıl erdiremiyorum... Bugatov için şüphe yok, her şeyi biliyor. Fakat benim için? Kadınları bilirsiniz! Bu işlerde kocalarına güven vermekte güçlük çekmezler. Gökten bir melek inip kadın için kötü şeyler söylese, kocası meleğe değil karısına inanır... Başınızı sallayarak beni suçlamayınız; ben kendimi zaten suçlu buluyorum, hem de uzun süredir!... Bakınız, bu sabah onun evindeyken her şeyi bildiğine karar verdim, adeta suçumu itiraf eder gibi bir tavır takındım. Dün gece ona evimde o kadar kaba davrandığım için kendimden utanıyorum. Bütün bunları size sonra ayrıntılarıyla anlatırım... Kuşkusuz benim evime gelmesinin tek sebebi uğradığı hakareti ve bunun kimin tarafından yapıldığını bildiğini göstermek içindi. Sarhoşken yapılan bu anlamsız ziyaretin tek sebebi bu... Fakat, sonuçta böyle davranması doğaldı! Kuşkusuz beni zor durumda bırakmak istedi. Ben, dün gece ve bugün, kendimi tutamadım. Bir aptal gibi davrandım. Kendi kendimi ele verdim. Zaten, sinirlerime o kadar hâkim olduğum bir zamanda gelmesi de bundan değil mi?... Korkusuzca söyleyebilirim ki Liza'ya, zavallı yavrucağa, sadece intikam almış olmak için eziyet ediyordu!... Fakat emin olunuz, kötü bir insan da değil, olsa olsa zavallı bir yaratık. Eskiden sözünü bilen, ağırbaşlı bir adam olduğu halde şimdi garip bir insan olmuş; fakat bunu da anlamak gerekir. Görüyor musunuz, yine ona acıyorum. Görüyor musunuz azizem, ben ona iyi davranmak istiyorum; ona karşı çok anlayışlı olmak istiyorum. Böylece doğru davranmış olacağım. Çünkü sonuçta suçlu olan benim. Bakınız, şunu da söyleyeyim: T.'deyken bir keresinde dört bin rubleye ihtiyacım olmuştu, o bana bu parayı hemen verdi, bir makbuz bile istemedi ve ben parayı onun

elinden, bir dostun elinden alır gibi; anlıyor musunuz, bir dostun elinden alır gibi aldım.”

Klavdiya Petrovna, Velçaninov’un böyle nefes almadan, heyecan içinde konuşmasından biraz endişelenerek:

“Biraz bu olayın sonucunu düşününüz!” dedi. “O kadar heyecanlısınız ki, başınıza bir şey gelmesinden korkuyorum. Şüphesiz Liza şimdi benim kızım oldu; fakat bütün bu işlerin daha çözülmesi gereken birçok tarafı var! En önemlisi bundan sonra biraz daha ketum olmanızdır; bu kadar mutlu ve coşkulu olduğunuz zamanlar mutlaka daha ketum olmanız gerekiyor!”

Ve gülümseyerek ekledi:

“Mutlu olduğunuz zamanlar fazla cömertsiniz.”

Velçaninov’u arabasına kadar götürmek için bütün ev halkı dışarıya çıkmıştı; çocuklar bahçede kendileriyle oynayan Liza’yı getirdiler. Şimdi ona tekrar büyük bir hayretle bakıyorlardı. Velçaninov herkesin önünde onu öperek veda ettiği ve ertesi gün babasıyla birlikle yine geleceğini söylediği zaman, Liza hemen vahşi bir tavır takındı. Hiç konuşmadı ve Velçaninov’un yüzüne bile bakmadı, fakat aniden ellerinden tuttu ve yalvaran gözlerle yüzüne bakarak onu bir kenara çekti: Bir şey söylemek istiyordu.

Velçaninov tatlı ve güven veren bir sesle sordu:

“Ne var Liza?”

Fakat çocuk hâlâ korkarak bakıyordu. Velçaninov’u daha uzak bir yere sürükledi, görülmelerini istemiyordu.

“Söyleyiniz Liza, ne var?”

Çocuk susuyor, düşündüklerini söylemeye cesaret edemiyordu; mavi gözlerini Velçaninov’a dikmişti, masum yüzünün çizgilerinde büyük bir korku okunuyordu. Sayıklıyormuş gibi ve yavaşça:

“Kendini... Kendini asacak!” dedi.

Velçaninov korku içinde:

“Kim?” diye sordu.

“O, o... Daha dün gece kendini asmak istedi!”

Çocuk bu sözleri hızlı, nefes nefese söylüyordu.

“Evet gözümle gördüm! Bir kere daha kendini asmak istemiş, bana da söyledi, başkalarına da söylemiş. Uzun zamandır bunu yapmak istiyordu, daima istiyordu... Dün gece gözümle gördüm.”

Velçaninov ne diyeceğini bilemedi:

“Olur şey değil,” diye mırıldandı.

Çocuk birdenbire adamın ellerine sarılarak öptü; hıçkırıklarla, kesik kesik ağlıyor, yalvarıyor, yalvarıyordu. Velçaninov bu sinir krizine bir anlam veremiyordu. Daha sonra, kendisine son bir ümitle bakan bu çocuk yüzü, uyanıkken olsun, rüyada olsun, hiçbir zaman gözlerinin önünden silinmedi.

Velçaninov, coşkulu bir sabırsızlık içinde şehre döndüğü sırada bir tür kıskançlık duygusuyla: “Acaba onu gerçekten bu kadar seviyor mu?” diye düşünüyordu. “Sabah bana annesini daha çok sevdiğini söylemişti... Kim bilir, belki babasını hiç sevmiyor, belki ondan nefret bile ediyordur! Neden onun kendini asacağını söylüyor? O uyuşuk adam kendini asacak ha! Bunu öğrenmem gerekiyor, üstelik hemen! Bu işe kesin olarak, hemen bir son vermek gerekiyor!”

VI

Dayanılmaz bir öğrenme arzusuyla yanıyordu. Liza'yla karşılaşmasını hatırlayarak: "Bu sabah perişan oldum, kendimi bir türlü toparlayamadım," diye düşünüyordu; ama bu düşüncesini değiştirdi: "Hayır, o bana gelsin daha iyi; ben de o zamana kadar şu körolası işlerimi bitireyim."

Coşkulu bir aceleyle işlerine koştu, bu sefer kendisi de belleğinin fazla meşgul olduğunu ve işleriyle uğraşamayacağını hissetti. Saat beşe doğru yemeğe gideceği sırada, o zamana kadar aklına gelmemiş olan garip bir düşünceye saplandı: Burnunu her şeye sokması, her şeyi karıştırması ve mahkemelere girip çıkması, avukatının canını sıkıp, onu kendinden uzaklaştırarak işinin sonuçlanmasını geciktirmiyor muydu? "Bu düşünce dün aklıma gelseydi ne kadar üzülürdüm! Oysa şimdi!" diye düşündü. Ve neşesi arttı.

Bütün bu neşeyle birlikte dalgınlığı ve sabırsızlığı da artıyordu: Yavaş yavaş durgunlaştı, belleğinde bir konu başka bir konuyu kovalayıp duruyordu. Sonunda:

"Bu adamı bulmalıyım," dedi; "ruhunun derinliklerine nüfuz etmeliyim; sonra bu işi artık bitirmeliyim. Bir çıkış yolu var, o da düellodur!"

Saat yedide eve döndüğünde Pavel Pavloviç'in gelmediğini görerek son derece şaşırdı. Sonra, hayretten öfkeye, öfkeden kedere ve nihayet, kederden korkuya geçti. Bazen büyük adımlarla odanın içinde dolaşarak, bazen divana uzanmış durumda ve gözü daima saatte olduğu halde: "Acaba bu iş nasıl bitecek!" diye düşünüyordu. Sonunda saat dokuza doğru Pavel Pavloviç geldi. Velçaninov, neşeli ve konuksever bir tavır takınırken bir taraftan da: "Bu adam benimle oynuyorsa bundan daha uygun bir zaman bulamazdı; çünkü duygularımı denetleyemiyorum," diye düşünüyordu.

Pavel Pavloviç'e, güler bir yüzle neden bu kadar geciktiğini sordu. Öteki, kurnazca gülümsedi, rahat bir tavırla bir koltuğa oturdu ve siyah tüllü şapkasını bir iskemlenin üstüne fırlattı. Velçaninov, adamın bu davranışlarına bakarak, dikkatli olmaya karar verdi.

Sakin bir tavırla ve gereksiz heyecanlar göstermeden gün boyunca olanları Pavel Pavloviç’e anlattı: Yolculuğun güzel geçtiğini, Liza’nın ne kadar iyi karşılandığını, bundan sağlığının olumlu etkileneceğini söyledi; sonra, sanki Liza’yı unutuyormuş gibi, yavaş yavaş konuyu Pogoreltsev’lere getirdi ve yalnız onları anlatır oldu. İyiliklerini ve onlarla olan eski dostluğunu övdü, Pogoreltsev’in iyi ve kibar bir insan olduğunu söyledi. Pavel Pavloviç dalgın bir ifadeyle dinliyor ve zaman zaman, karşısındakine alay eder gibi, iğneleyici bir bakış fırlatıyordu. Nihayet bayağı bir tarzda alay ederek mırıldandı:

“Coşkulu bir adamsınız!”

Velçaninov da canının sıkıldığını gösteren bir davranışla:

“Siz de bugün çok garipsiniz,” dedi; “her nedense kötülüğünüz üstünüzde!”

Pavel Pavloviç oturduğu yerden doğrularak:

“Neden ben de herkes gibi kötü olmayayım?” dedi.

İçindeki nefreti atmak için sanki böyle bir fırsat bekliyormuş gibiydi. Velçaninov gülümseyerek:

“İyi veya kötü olmakta tamamen özgürsünüz!” dedi. “Ben sadece bir şeye canınızın sıkıldığını sanmıştım.”

Pavel Pavloviç yine bağırarak:

“İyi tahmin etmişsiniz, gerçekten canımı sıkan bir şey oldu,” dedi.

“Ne oldu ki?”

Adam bu soruya cevap vermek için biraz bekledi:

“Yine dostumuz Stepan Mihailoviç’in bir muzipliği! Evet, Stepan Mihailoviç Bugatov; St. Petersburg’un en cimri beyefendisi, en kibar çevrelerin çocuğu olan Bugatov!”

“Yine sizi evine kabul etmedi mi?”

“Tam tersine bu sefer içeriye alındım, onun yüzünü bol bol seyrettim. Fakat bu yüz bu sefer bir ölü yüzünden başka bir şey değildi.”

Velçaninov bu haberde ilginç bir şey olmadığı halde büyük bir şaşkınlıkla sordu:

“Ne diyorsunuz? Bugatov öldü mü?”

“Evet öldü! Ah! Altı senelik mert ve biricik dostum! Dün öğleye doğru ölmüş ve benim haberim olmadı! Kim bilir? Belki de sağlığı hakkında haber almaya gittiğim sırada ölmüştür! Yarın toprağa verilecek; kefene sarmışlar bile. Sırma şeritli kırmızı kadifeyle örtülü bir tabuta koymuşlar... Beni içeriye aldılar, yüzünü seyredebildim. Kendimi gerçek bir dost diye tanıttım, bu nedenle içeri girmeme izin verdiler... Dinleyiniz, o altı senelik sevgili dost beni ne hale getirdi! Belki de St. Petersburg’a yalnız onun için gelmiş bulunuyorum!”

Velçaninov gülümsedi:

“Herhalde ona dargın değilsiniz; sizi sinirlendirmek için ölmedi ya!”

“Hiç kızar mıyım o çok sevgili dostuma, tam tersi çok acıyorum! Doğrusunu isterseniz o benim için bundan başka bir şey değildi.”

Pavel Pavloviç bu son sözleri söylerken birden, hiç beklenmedik bir biçimde iki parmağını saçsız alnına götürerek bir boynuz işareti yaptı ve sakin bir halde uzun uzun güldü. Kötü ve küstah bir gözle Velçaninov’un gözlerinin içine bakarak yarım dakika bu durumda kaldı. Velçaninov bir hayalet görmüş gibi ne yapacağını bilemedi, fakat bu durumu ancak bir saniye sürdü; dudaklarında alaycı ve soğukkanlı olduğu kadar kışkırtıcı bir gülümseme belirdi. Kelimeleri yavaş yavaş söyleyerek sordu:

“Bütün bunların anlamı nedir?”

Pavel Pavloviç nihayet parmaklarını alnından çekerek:

“Ne demek olduğunu çok iyi biliyorsunuz!” dedi.

İkisi de sustular. Velçaninov:

“Siz gerçekten mert bir adamsınız!” diye tekrar söze başladı.

“Neden? Size bunu gösterdiğim için mi? Biliyor musunuz, Aleksi İvanoviç, bana bir şey ikram etseniz fena olmaz. Ben size T.’de iken her

Tanrı’nın günü içki ikram etmiştim... Bir şişe getirtsenize, boğazım kurumuş...”

“Elbette. Niçin daha önce söylemediniz? Ne içersiniz?”

“Ne içersiniz demeyiniz, ne içeriz deyin: Birlikte içmemiz gerekiyor, değil mi?”

Pavel Pavloviç garip bir endişeyle gözlerini Velçaninov’un gözlerine dikmişti.

“Şampanya olsun mu?”

“Elbette, Tanrı’ya şükür daha votkaya düşmedik.”

Velçaninov biraz sonra oturduğu yerden kalktı, zile basarak Mavra’yı çağırdı, emir verdi.

Pavel Pavloviç anlamsız ve zamansız bir kahkaha atarak bağırdı:

“Şimdi, dokuz sene ayrılıktan sonra, sen ve mutlu buluşmamız şerefine içeceğiz. Şimdi sizin sıranız. Tek gerçek dost olarak bir siz kalıyorsunuz! Stepan Mihailoviç Bugatov bitti! Şairin dediği gibi:

Büyük Patrokl’a olanlar oldu,

Alçak Tersit ise daha yaşıyor!”

Ve bu ‘Tersit’ ismini söylerken parmağı ile kendini gösteriyordu. Velçaninov içinden: “Kaba adam, ne söyleyeceksen çabuk söyle, çünkü böyle gizli kapaklı konuşmayı sevmem,” diyordu. Öfkesi artıyor, kendini zor tutuyordu. Alaycı bir tavırla sordu:

“Stepan Mihailoviç’e size ettiği hakaretten dolayı düşmanlığınız vardı, onun ölümüne son derece sevinmeniz gerekir; neden tam tersi, üzülüyorsunuz?”

“Sevinmek mi? Neden sevineyim?”

“Sizin yerinizde olsam sevinirdim.”

“O halde duygularım konusunda yanılıyorsunuz. Boşuna mı demişler: Ölmüş bir düşman iyidir, yaşayan bir düşmansa ondan da iyidir...”

Velçaninov kötü ve saldırgan bir dille:

“Fakat siz onu hayattayken beş sene her gün gördünüz yanılmıyorsam ve onu bol bol seyredecek vaktiniz vardı,” dedi.

Pavel Pavloviç yine yerinden sıçradı:

“Fakat o zaman biliyor muydum, biliyor muydum ki?” diye bağırdı. Beklediği konuya geldiği için sevinmiş gibi bir hali vardı; “Beni ne sanıyorsunuz?”

Ve birdenbire gözlerinde, o ana kadar alaycı ve iğrenç bir tiksintiyle burkulan yüzünü değiştiren, yeni bir anlam parladı.

Velçaninov şaşırarak:

“Nasıl! Bir şeyden haberiniz yok muydu? diye sordu.”

“Yok canım! Gözümle gördüğümü mü sanıyorsunuz? Sizin gibi ilahlar için insanlar köpekle birdir; herkesi kendiniz gibi karaktersiz sanırsınız! Bu sözümü de hak ettiniz.”

Masaya hızla yumruğunu indirdi, ama çıkardığı gürültüden kendisi de korkarak boş boş çevresine baktı.

Velçaninov’un yine kendine güveni gelmişti:

“Beni dinleyiniz Pavel Pavloviç, kabul edersiniz ki, haberiniz olmuş veya olmamış, bu konu beni ilgilendirmiyor. Eğer haberiniz olmamışsa, bu şüphesiz şerefiniz lehinedir, her ne kadar... Bu sırrı açıklamak için neden beni seçtiğinizi bilmiyorum?”

Pavel Pavloviç gözlerini yere dikmiş:

“Sizin için değil... Kızmayınız... Sizin için değil...” diye kekeledi.

Mavra şampanyayı getirdi.

Pavel Pavloviç değişiklik yaratan bir şeyin araya girmesine çok sevindi:

“İşte geldi!” diye bağırdı, “bardak da getiriniz kadıncağızım, bardak da! İyi! Mükemmel! Bize gerekli olan da bu kadar. Şişe açık mı? Yaşa kadınım yaşa! Artık gidebilirsiniz!”

Cesaretini toplamıştı; yeniden küstah bir bakışla gözlerini Velçaninov'a dikti. Alaycı bir tavırla:

"İtiraf ediniz ki, bütün bunlar sizi çok düşündürüyor; hiç de biraz önce dediğiniz gibi sizin için eşit değil. Nitekim şimdi daha fazla anlatmadan kalkıp gitsem müthiş bir hayal kırıklığına uğrayacaksınız, itiraf ediniz!"

"Hiç de değil, tamamen yanılıyorsunuz."

Pavel Pavloviç'in gülümsemesi: "Yalan söylüyorum!" diyordu.

"İyi! Öyleyse içelim!"

Bardakları doldurdu. Kadehini kaldırdı:

"Zavallı dost Stepan Mihailoviç'in geçmişte kalan sağlığına içelim."

Velçaninov kadehini masanın üzerine bırakarak:

"Ben böyle uygunsuz bir dilekle içmem," dedi.

"Neden sanki? Çok güzel bir dilek."

"Buraya gelirken sarhoş muydunuz?"

"Şöyle biraz içmiştim. Niçin sordunuz?"

"Bir şey için değil; yalnız önceki gece ve özellikle bu sabah Natalya Vasiliyevna'nın ölümüne samimi bir şekilde üzüldüğünüzü görür gibi olmuştum da..."

Pavel Pavloviç yaydan fırlar gibi yerinden sıçradı:

"Bu üzüntümün şu anda daha az samimi olduğunu kim söyleyebilir ki?"

"Böyle bir şey demek istemedim; fakat kabul ediniz ki, Stepan Mihailoviç hakkında yanılmış olabilirsiniz ve bu da önemlidir."

Pavel Pavloviç gözünü kırparak alay etti:

"Ah! Stepan Mihailoviç hakkında bildiklerimi nasıl öğrendiğimi anlamak arzusuyla yanıp tutuşuyorsunuz!"

Velçaninov kızardı:

“Tekrar edeyim ki bu beni ilgilendirmez.”

“Şu adamı şişesiyle birlikte kapı dışarı etsem nasıl olur?” diye düşünüyor, öfkesi artıyor, yüzüne kan çıkıyordu. Pavel Pavloviç ona cesaretini geri vermek ister gibi:

“Bütün bunların hiçbir önemi yok!” dedi ve kadehini doldurdu.

“Bu olayı nasıl öğrendiğimi hemen anlatarak sizi yakıp kavuran merak ateşini söndüreceğim... Çünkü siz coşkulu bir adamsınız. Aleksi İvanoviç, coşkulu bir adam! Ha! Ha! Yalnız bana bir sigara veriniz, çünkü geçen marttan beri...”

“Buyurun.”

“Evet geçen marttan beri sigara içmeye başladım. Şimdi anlatayım: Verem hastalığı, bilirsiniz sevgili dostum... Çok garip bir hastalıktır. Verem hastası çoğu kez farkına varmadan ölür. Natalya Vasiliyevna, vefat etmeden beş saat önce, iki hafta sonra kırk elli kilometre uzakta oturan teyzesini gidip görmeyi tasarlıyordu. Diğer taraftan birçok kadının ve belki birçok da erkeğin eski aşk mektuplarını saklama alışkanlıkları olduğunu elbette bilirsiniz... En iyisi bunları yakmaktır, değil mi? Hayır işte, öyle değil! Tam tersine en küçük bir kâğıt parçasını bile kıymetli bir mal gibi kutulara yerleştirirler; hatta onları numaralayarak sene sene, cins cins, seri seri tasnif ederler. Böyle davranmakla bir teselli mi bulurlar, bilmiyorum; fakat ara sıra bu mektupları karıştırdıkları zaman boş hatıralarla karşılaşırlar... Doğal olarak, ölmesine beş saat kala teyzesine gitmeyi tasarladığı zaman Natalya Vasiliyevna öleceğini aklına bile getirmiyordu; hatta ölümden bir saat öncesine kadar. Doktor Koh’u çağırttığı zaman bile öleceğini düşünmüyordu. Ancak bakınız ki, her şeye rağmen öldü. Sedef ve gümüş kakmalı siyah mektup kutusu yazı masasının gözünde kaldı. Bu kutu ona büyükannesinden kalmıştı, küçük anahtarıyla cici bir şeydi. Her şey, ama her şey, bu kutunun içindeydi: Yirmi senedir, sene sene, gün gün tasnif edilmiş. Stepan Mihailoviç de edebiyata çok meraklı olduğu için kutuda onun yazdığı yüz kadar mektup vardı: Bir dergide tutkulu bir aşk romanı gibi sürekli yayınlanmaya yetecek kadar yazı! Bu iş beş sene sürmüştü! Bazı mektuplara Natalya Vasiliyevna’nın el yazısıyla notlar da eklenmişti... Bir koca için ne hoş bir şey değil mi?”

Velçaninov bir an düşündü ve Natalya Vasiliyevna'ya en küçük bir mektup veya bir pusula bile yazmamış olduğunu anımsadı. St. Petersburg'dan iki mektup yollamıştı, fakat bunlar, önceden kararlaştırıldığı gibi, hem karı hem kocaya hitap eden mektuplardı. Natalya Vasiliyevna'dan aldığı ve artık T.'ye dönmemesini bildiren mektuba ise cevap vermemişti.

Pavel Pavloviç sözünü bitirince, küstahça ve soru dolu bir gülümsemeyle sustu, sonra:

"Niçin küçük sorumu cevapsız bıraktınız?" dedi.

"Hangi küçük soru?"

"Bir kocanın böyle bir kutu bulduğu zaman hissettiği şeylerin hoş olup olmadığı konusundaki sorum!"

Velçaninov heyecanlı bir tavırla:

"Bana ne!" diyerek ayağa kalktı ve odanın içinde yürümeye başladı.

"Bahse girerim ki şu anda içinizden: "Hayvan herif, şerefsizliğini ortaya döküyor," diyorsunuzdur. Ha! Ha! Benden iğrendiğiniz yüzünüzden okunuyor."

"Böyle bir şey demiyorum. Tam tersi. Size hakaret eden adamın ölümü sizi heyecanlandırdı ve sonra çok şarap içmişsiniz. Durumunuzu anlıyorum; Bugatov'un yaşamasını niçin istediğinizi çok iyi anlıyorum ve onun ölümünden doğan hoşnutsuzluğunuzu takdir ediyorum, ama..."

"Peki, sizce Bugatov'un yaşamasını neden istiyordum?"

"Bu sizin bileceğiniz bir şey."

"Bahse girerim ki aklınıza düello geldi."

Gittikçe sinirlenen Velçaninov:

"Hay Tanrı iyiliğinizi versin!" diye bağırdı. "Ben yalnız şunu düşünüyordum ki, mert bir adam böyle bir durum karşısında garip gevezeliklere, anlamsız somurtmalara, gülünç inlemelere ve insanı iğrendiren gizli kapaklı sözlere ihtiyaç duymaz, çünkü bu gibi durumlar

insanı küçük düşürür; onun yapacağı şey, rahatlıkla, açıkça, mert bir adam gibi hareket etmektir.”

“Ha! Ha! Şu halde ben mert bir adam değilim, öyle mi?”

“Bu da sizin bileceğiniz bir şey... Fakat sonuçta niçin Bugatov’un yaşamasına ihtiyacınız vardı?”

“Niçin, öyle mi? Niçin olacak, sevgili dostumun yüzünü ara sıra görmek için; yalnız bunun için bile olsa yaşamasını isterdim! Bir şişe getirtir, karşı karşıya içerdik.”

“O sizinle karşı karşıya içmek istemezdi.”

“Neden içmezmiş? Siz benimle içiyorsunuz ya; o niçin daha ince eleyip sık dokusun?”

“Fakat ben sizinle içmedim ki.”

“Peki, neden birdenbire bu kadar gururlu davranıyorsunuz?”

Velçaninov sinirli bir kahkaha savurdu:

“Aman Tanrım, gerçekten zalimsiniz! Ben sizi sadece bir ‘koca’ sanıyordum.”

Pavel Pavloviç irkildi:

“Bir ‘koca’ mı? Bu da ne demek?”

“Hiçbir şey değil... Bir tür insan. Anlatılması uzun sürer. Sonra rica ederim, gitme zamanı geldi, canımı sıkıyorsunuz, artık gitseniz iyi olur!”

“Peki, niçin ‘zalim’ olayım? Çünkü zalim dediniz.”

“Şaka olsun diye söyledim.”

“Bu sözünüzle ne demek istediniz? Rica ederim Aleksi İvanoviç, Tanrı aşkına, İsa aşkına bunu bana söyleyiniz!”

Velçaninov öfkelenerek:

“Aman canım... Yeter artık! Vakit geldi dedim ya, haydi gidiniz!” diye bağırdı.

Pavel Pavloviç dokunaklı bir sesle, yalvararak:

“Hayır yetmez!” dedi. “Belki sizi sıkıyorum, ama böyle kalkıp gitmeyeceğim, çünkü gitmeden önce sizinle içmek, kadeh kaldırmak istiyordum. İçelim, giderim; ama içmeden, asla!”

“Baksanıza bana, Pavel Pavloviç, cehennem olacak mısınız, olmayacak mısınız?”

“Gideceğim ama beraber içtikten sonra! Siz benimle içmek istemediğinizi söylediniz; işte ben de, benimle içmenizi istiyorum!”

Artık anlamsız gülmüyor, duygularını saklamıyordu. Yüzünün bütün çizgilerinde öyle büyük bir değişim oldu ki Velçaninov şaşırdı.

“Haydi, Aleksi İvanoviç, içelim; haydi artık reddetmeyiniz!”

Pavel Pavloviç yalvardığı sırada, rakibinin elini sımsıkı yakalamış garip bir biçimde ona bakıyordu.

Konunun bir bardak şampanya içmekten başka bir şey olduğu anlaşılmıştı. Velçaninov:

“Çok istiyorsanız, öyle olsun,” diye mırıldandı; “ama şişenin dibi kalmış...”

“İki kadeh çıkar, zaten tortusu da yok; haydi içelim, kadeh kaldıralım! Lütfen kadehinizi elinize alınız!”

Kadehleri birbirine vurdular ve içtiler.

“Pekâlâââ! Şimdi... Demek ki... Ah!”

Pavel Pavloviç elini alnına koydu ve bir süre böyle kaldı. Velçaninov bekliyordu; her şeyi, son kelimesine kadar anlatacağını düşünüyordu.

Ama Pavel Pavloviç bir şey söylemedi. Dudaklarında, ağzını burkan, ürperti ve alay dolu bir gülümsemeyle Velçaninov’a bakıyordu. Velçaninov ayağını yere vurarak öfkeyle bağırdı:

“Benden ne istiyorsunuz, sarhoş adam? Benimle alay mı ediyorsunuz?”

Öteki, eliyle onu yatıştırmak isteyen bir hareket yaparak acele acele:

“Bağırmayın, bağırmayın; bağırmaya ne gerek var?” dedi. “Alay etmiyorum! Ah! Ne olduğunuzu, şimdi benim için ne olduğunuzu biliyor musunuz?”

Ve ani bir hareketle Velçaninov’un elini yakalayarak öptü. Öteki elini çekmeye zaman bulamamıştı.

“İşte şimdi benim için busunuz. Ve şimdi cehennem oluyorum!”

Velçaninov:

“Durunuz, durunuz!” diye bağırdı, “az daha unutacaktım...”

Pavel Pavloviç kapıya varmıştı; dönüp geldi. Velçaninov hemen hemen yavaş bir sesle, yavaşça, kızararak ve gözlerini başka bir yere çevirerek:

“Yarın mutlaka Pogoreltsev’lere giderek onlarla tanışmanız, kendilerine teşekkür etmeniz gerekiyor... Ama mutlaka...”

Pavel Pavloviç alışılmış olmayan bir aceleyle ve ısrar etmeye gerek olmadığını anlatan bir el hareketiyle:

“Şüphesiz, şüphesiz,” dedi, “mutlaka... Elbette!”

“Özellikle Liza sizi görmek istiyor.”

Pavel Pavloviç:

“Liza?” diye tekrarladı, “Liza? Bilir misiniz önceleri Liza benim için neydi ve şimdi nedir?” Kendinden geçmiş gibi bağırıyordu. “Fakat bütün bunları... Bütün bunları sonra konuşuruz… Şimdilik... Benimle içmiş olmanız yeterli değil, Aleksi İvanoviç, bana başka bir doyum daha gerekiyor...”

Şapkasını iskemlenin üstüne koydu ve yeniden soluk soluğa, Velçaninov’un yüzüne baktı. Birdenbire:

“Beni öpünüz, Aleksi İvanoviç!” dedi.

Velçaninov geri geri giderek:

“Siz sarhoşsunuz!” diye bağırdı.

“Sarhoş mu? Evet doğru, fakat sorun bunda değil; beni öpünüz, Aleksi İvanoviç... Ah! Beni öpmeniz gerekiyor! Ben biraz önce elinizi öptüm!”

Velçaninov kafasına sopa yemiş gibi bir an sessiz kaldı. Sonra ani bir jestle, pek yakınında duran Pavel Pavloviç’e doğru eğildi ve onu kötü kötü, içki kokan dudaklarından öptü. Bütün bunlar o kadar çabuk, o kadar garip oldu ki, Velçaninov gerçekten adamı öpüp öpmediğini anlayamadı.

Pavel Pavloviç sarhoşlara özgü bir biçimde ve gözleri parlayarak:

“Ah! İşte şimdi… İşte şimdi...” diye bağırdı. “Ah! görüyor musunuz, kendi kendime demiştim: Nasıl! O da mı? Şu halde, doğruysa kime güvenmeli?”

Ve hıçkırarak ağladı.

“Şimdi benim için nasıl bir dost olduğunuzu anlıyor musunuz?”

Şapkasını aldı ve kaçar gibi oradan çıktı. Velçaninov, Pavel Pavloviç’in ilk ziyaretinden sonra olduğu gibi bir süre, olduğu yerde, ayakta kaldı... Ve kararını verdi:

“Sarhoş ve garip adamın biri! Başka hiçbir şey değil!” dedi ve omuzunu silkti. Soyunup yatağa girdiği sırada yine: “Şüphesiz başka bir şey değil,” diye onayladı.

VII

Ertesi sabah, Pogoreltsev’lere gitmek üzere mutlaka geleceğini söylemiş olan Pavel Pavloviç’i bekleyen Velçaninov, odasında bir süre gezindikten, kahvesini ve sigarasını içtikten sonra düşünmeye başladı: Kendini her an, bir gün önce tokat yemiş olduğunu hatırlayan bir kişinin ruh hali içinde hissediyordu. “Evet! Her şeyi çok iyi biliyor ve Liza aracılığıyla benden intikam almak istiyor!” diye düşünüyor ve korkuyordu.

Çocuğun narin ve hüzünlü yüzü gözünün önüne geldi. O gün, iki saat sonra, Liza’sını göreceği düşüncesiyle yüreği çarpıyordu. Birdenbire coşarak: “Hiç şüphe yok,” dedi, “o bundan sonra benim hayatım, tek amacımdır. Yediğim tokatların ve geçmişe dönüşlerin ne önemi var! Bugüne kadar olan hayatım neye yaradı? Düzensiz bir hayat ve ondan doğan hayal kırıklıkları... Fakat şimdi, her şey değişti, bir başka oldu!”

Böyle heyecanlı bir halde bulunmasına rağmen yine belleğini düşünceler kaplıyordu:

“Liza aracılığıyla benden intikam almak istiyor, bu belli! Bunun için de Liza’ya bir kötülük yapacak. Beni bu şekilde vuracak... Hımm! Dünkü gibi saçmalıklarına bundan sonra kesinlikle izin vermeyeceğim.” Velçaninov bir gece önce olanları anımsatan bu düşünce üzerine kızardı. “Fakat vakit öğle oldu, hâlâ gelmedi!”

Saat yarıma kadar bekledi, endişesi her an artıyordu. Pavel Pavloviç bir türlü gelmiyordu. Sonunda onun, bunu kasıtlı yaptığını düşünmeye başladı: “Elinde olduğumu biliyor: Şimdi o olmadan Liza’nın karşısına çıkamam ki.”

Daha fazla dayanamadı. Saat birde arabayla Pokrov mahallesine gitti. Pavel Pavloviç’in o akşam eve gelmediğini, sabah geldiğini, ama on beş dakika kadar kaldıktan sonra yine gittiğini söylediler. Hizmetçi kadının verdiği bu bilgiyi, Velçaninov kapının önünde ayakta dinliyor, bir taraftan da elinde olmadan kapının tokmağını kurcalayıp duruyordu. Kadın sözünü bitirince Velçaninov yere tükürdü, kapıyı bıraktı ve Marya Sisoyevna’yı görmek istediğini söyledi. Zaten o da Velçaninov’un geldiğini öğrenmiş, koşturarak geliyordu.

Velçaninov'un sonraları Klavdiya Petrovna'ya Marya Sisoyevna'yla ilk görüşmesini anlattığı sırada dediği gibi bu kadın 'çok duygulu, çok iyi kalpli' bir insandı. Hemen çocuktan haber aldıktan sonra Pavel Pavloviç hakkında konuşmaya başladı. "Çocuk olmasaydı onu çoktan kovardım," diyordu. "Önce otelde kalıyordu, hayatının düzenli olmamasından dolayı bu binaya geçirdik. Her şeyi anlayacak yaşta çocuğu olan bir babanın evine uygunsuz kadınlar getirmesi gerçekten bir cinayet! Bu yetmiyormuş gibi yavrucağa: 'İşte, istediğim zaman bu kadın senin anan olacak!' diye bağırıyor. Düşününüz ki, kadın bile nefretinden herifin suratına tükürdü. Çoğu kez çocuğa: 'Sen benim kızım değilsin, piçin birisin!' diyordu."

Velçaninov, dehşet içinde:

"Nasıl? Nasıl?" diyebildi.

"Kulağımla duydum. Sarhoşun biri, ne dediğini bilmez; o da doğru; fakat sonuçta bütün bunlar bir çocuğun karşısında söylenecek sözler değildir! Ne kadar küçük olursa olsun bunlar onun belleğine yerleşir! Çocuk ağlıyor; son derece acı çekiyor, bunu görüyorum. Birkaç gün önce burada kötü bir olay meydana geldi. Bir akşam, komiser olduğu söylenen bir adam gelip bir oda kiraladı; ertesi sabah odasında kendini asmış olarak bulundu. Kumarda kaybettiği söyleniyor. Herkes buraya doluştu; Pavel Pavloviç evinde değildi; küçüğün başında kimse yoktu; ben de koridora gittim ve adamların arasında, garip bir yüz ifadesiyle asılı adama bakan Liza'yı gördüm. Hemen onu oradan aldım. Düşününüz, odama girer girmez titremeye başladı, yüzü gözü simsiyah oldu ve kaskatı kesilerek yere düştü. Vücudunu ovdum, ellerine vurdum, güçlükle kendine getirdim. Bu saradır, değil mi? İşte o zamandan beri sağlığı bozuldu. Babası eve döndüğünde bunları duyunca yavrucağızı çimdiklemeye başladı; çünkü daima dövmekten çok çimdiklemeyi tercih ederdi; sonra çok içti ve tekrar çocuğun yanına gelerek onu korkutmak için: "Ben de kendimi asacağım; hem de senin yüzünden; işte, şu iple asacağım," dedi ve çocuğun önünde ipi düğüm yaptı. O zaman çocuk kendini kaybederek babasına atıldı, küçük elleriyle ona sarıldı ve: "Bir daha yapmam! Bir daha yapmam!" diye yalvarmaya başladı. Ah! Yürekler acısı bir durumdu."

Velçaninov garip şeyler bekliyordu, fakat bu hikâye onu o kadar perişan etmişti ki, doğru olabileceğine inanamıyordu. Marya Sisoyevna, ona daha

başka şeyler de anlattı: Örneğin, orada olduğu bir sırada, Liza kendini pencereden atmak istemişti.

Velçaninov, Marya Sisoyevna'dan ayrıldığı zaman sarhoş gibiydi: "Onu bir köpek gibi, kafasına bir sopa vurarak öldüreceğim," diyordu.

Pogoreltsev'lere gitmek üzere bir arabaya bindi. Daha şehirden çıkmadan araba bir köprünün yakınındaki bir yol kavşağında durmak zorunda kaldı; köprünün üstünden büyük bir cenaze alayı geçiyordu. Köprüye yakın olan yerler yavaş giden arabalarla tıkanmıştı; yoğun bir kalabalık cenazeyi seyrediyordu. Alay muhteşemdi, cenazeyi takip eden arabalar uzun bir konvoy oluşturmuştu. Velçaninov birdenbire bu arabalardan birinin içinde Pavel Pavloviç'in yüzünü gördü. Eğer arabanın kapısından eğilip gülümseyerek kendisini selamlamamış olsaydı Velçaninov onu görmeyecekti. Pavel Pavloviç'in bu rastlantıya çok sevindiği belliydi. Velçaninov arabasından aşağıya atladı, kalabalığı ve polis kordonunu yararak köprüye girmek üzere olan arabanın kapısına yaklaştı. Pavel Pavloviç yalnızdı. Velçaninov:

"Niçin gelmediniz?" diye bağırdı; "nasıl oluyor da burada bulunuyorsunuz?"

Pavel Pavloviç neşeli bir şekilde göz kırparak açıkladı:

"Son görevimi yerine getiriyorum... Bağırmayınız, bağırmayınız! Son görevimi yapıyorum. İyi dostum Stepan Mihailoviç'i mezarına götürüyorum."

Bir an ne yapacağını şaşıran Velçaninov bu sefer daha yüksek sesle bağırdı:

"Bütün bu yaptıklarınızın bir anlamı yok... Sarhoş herif! Haydi hemen arabadan inin ve benimle gelin; haydi, hemen!"

"Olanaksız... Bu bir görevdir..."

Velçaninov: "Sizi zorla götüreceğim!" diye bağırdı.

Pavel Pavloviç bu oyundan hoşlanıyormuş gibi, aynı neşeli kahkahayla:

"Ben de bağıracağım, bağıracağım!" dedi ve arabanın öbür köşesine kaçtı.

Bir polis:

“Dikkat! Dikkat edin! Arabanın altında kalacaksınız!” dedi.

Gerçekten, bir araba büyük gürültüler çıkararak köprünün öbür tarafından onların bulunduğu yere doğru hızla geliyordu. Velçaninov kenara çekilmek zorunda kaldı; başka arabalar ve kalabalık onu daha da uzağa sürükledi. Öfkesinden yere tükürdü ve arabasına döndü.

Endişeli ve üzgün bir durumda: “Nasıl olsa onu bu halde götürmek olanaksızdı!” diye düşündü.

Marya Sisoyevna’nın söylediklerini ve bu cenaze alayındaki garip karşılaşmasını Klavdiya Petrovna’ya anlattığı zaman, kadın endişeli bir tavırla:

“Başınıza bir şey gelmesinden korkuyorum,” dedi, “bu adamla bütün ilişkinizi kesmeniz gerekiyor ve ne kadar çabuk keserseniz o kadar iyi olur.”

Velçaninov kızararak:

“Sarhoşun ve garip yaratığın biri... Hepsi bundan ibaret!” diye bağırdı. “Ben mi ondan korkacağım? Sonra, ortada Liza varken onunla nasıl ilişkimi kesebilirim ki! Liza’yı unutmayınız!”

Liza yatıyordu, çok hastaydı. O gece ateşi yükselmişti ve sabah erkenden çağrılan tanınmış bir doktoru bekliyorlardı. Bu haber Velçaninov’u perişan etti. Klavdiya Petrovna onu çocuğun yanına götürdü.”

Hastanın odasına girmeden önce kadın:

“Dün çocuğa iyice dikkat ettim,” dedi. “Çok hassas ve mahzun bir çocuk; babası tarafından terk edilmiş olmanın üzüntüsüyle burada bulunmaktan utanıyor; bana göre tek hastalığı bu.”

“Nasıl? ‘Terk edilmiş’ mi? Bunu nasıl düşünebiliyorsunuz?”

“Nasıl olabilir ki! Çocuğu hemen hemen hiç tanımadığı birine emanet ederek bilmediği bir yere göndermesi...”

“Fakat çocuğu bizzat ben aldım, hatta zorla aldım; anlamıyorum...”

“Böyle düşünen Liza’dır. O bir çocuk ve böyle görüyor, böyle düşünüyor. Bana sorarsanız, babasının buraya asla gelmeyeceğini düşünüyorum.”

Velçaninov’un yalnız geldiğini görünce Liza şaşırmadı, mahzun mahzun gülümsedi ve ateşler içinde yanan küçük başını duvara doğru çevirdi. Babasını ertesi gün mutlaka getireceğini söyleyen Velçaninov’un utangaç sözlerine ve ateşli vaatlerine cevap vermedi. Adam, çocuğun yanından ayrılır ayrılmaz ağlamaya başladı.

Doktor ancak akşamüzeri geldi. Hastayı muayene eder etmez daha erken çağırılması gerektiğini söyleyerek herkesi endişelendirdi. Çocuğun o gece hasta olduğunu söyledikleri zaman, önce buna inanmak istemedi.

“Hastanın durumu, geceyi nasıl geçireceğine bağlı!” dedi.

Reçetesini yazdı ve ertesi sabah mümkün olduğu kadar erken gelmeye çalışacağını söyleyerek gitti. Velçaninov geceyi orada geçirmek istiyordu; fakat Klavdiya Petrovna, ‘o vicdansız herif’i getirmeyi bir kere daha denemesini rica etti.

Velçaninov heyecanlı bir tavırla:

“Bu kez gelecektir,” dedi, “gelecektir; elini kolunu bağlayıp getirmek pahasına da olsa!”

Onu sımsıkı bağlayıp bir paket gibi getirmek düşüncesi. Velçaninov’un belleğine sabit bir düşünce gibi yerleşti.

Klavdiya Petrovna’ya veda ederken:

“Artık bitti!” dedi. “Şimdi kendimi ona karşı suçlu hissetmiyorum!”

Liza gözleri kapalı yatıyordu, uyuyor gibiydi. Daha iyi görünüyordu. Velçaninov ayrılmadan önce ona ait bir şeye, elbisesinin bir kenarına, bir öpücük kondurmak üzere sessizce üzerine eğildiği zaman, çocuk gözlerini açtı ve zor duyulur bir sesle:

“Beni de götürünüz!” dedi.

Bu, tatlı ve üzüntü dolu bir yalvarıştı. Bunda bir gün önceki taşkınlıktan eser yoktu, içinde bulunduğu durumu kabul ettiğini ve ricanın kabul edilmeyeceğinin bilindiğini gösteren bir anlam vardı. Keder içinde kalan

Velçaninov, bunun olanaksız olduğunu anlattığı zaman, çocuk gözünü kapadı ve sanki onu ne duyuyor ne de görüyormuş gibi başka bir şey söylemedi.

Şehre girince arabasını Pokrov mahallesine yöneltti. Saat ondu; Pavel Pavloviç evde yoktu. Velçaninov üzüntü ve sabırsızlık içinde koridorda dolaşarak yarım saat kadar bekledi. Sonra Marya Sisoyevna, Pavel Pavloviç'in ertesi sabahtan önce eve dönmeyeceğini söyledi.

"O zaman sabaha karşı geleyim," dedi.

Ve evine dönmek üzere oradan ayrıldı.

Evine döndüğünde Mavra, bir gün önceki yabancı adamın orada olduğunu ve uzun süredir kendisini beklediğini söyleyince, Velçaninov şaşkınlıktan dondu kaldı. Mavra:

"Önce çay içti. Sonra şarap getirtti, bana da beş ruble verdi," dedi.

VIII

Pavel Pavloviç rahatça yerleşmişti. Bir gün önceki iskemleye oturmuş sigara içiyor, şişenin dördüncü ve son kadehini yudumluyordu. Çaydanlık ve yarısına kadar dolu fincan, yanındaki masanın üstünde duruyordu. Adam, ceketini çıkarmıştı, üstünde sadece yeleği vardı. Velçaninov'u görünce, giyinmek üzere yerinden kalktı ve:

"Beni bağışlayınız, çok sevgili dostum!" dedi... "Rahat etmek için çıkarmıştım..."

Velçaninov tehditkâr bir ifadeyle ona doğru geldi:

"Çok mu şarap içtiniz? Söyleyeceklerimi anlayabilecek durumda mısınız?"

Pavel Pavloviç bir an durdu.

"Aslında... Tamamen değil... Son görevimi yaptım ve... Hayır, tamamen sarhoş değilim."

"Beni anlayabilecek durumda mısınız?"

"Buraya onun için geldim, sizi anlamak için..."

Velçaninov, boğuk bir sesle:

"O halde," dedi, "o halde önce size bir sefil olduğunuzu söyleyeceğim."

Korkmaya başlayan Pavel Pavloviç:

"Bu biçimde başlarsanız bu işin sonu neye varır... Tanrı bilir," dedi.

Ama Velçaninov, onun söylediklerini önemsemeden devam etti:

"Kızınız ölebilir! Çok hasta. Onu terk mi ettiniz? Söyleyiniz!"

"Ölüm halinde mi? Gerçekten mi?"

"Hasta, çok hasta, ölebilir."

"Vah... Vah! Belki geçici bir krizdir..."

“Saçmalamayınız. Size çok hasta diyorum. Oraya gitmiş olmanız gerekirdi...”

Pavel Pavloviç karşısındakinin elini elleri içine alarak:

“Gösterdikleri konukseverlikten dolayı teşekkür etmek için, değil mi?” diye kekeledi. “Bunun bir görev olduğunu çok iyi biliyorum, Aleksi İvanoviç, benim olağanüstü dostum!” Yüzünde sarhoş birine özgü bir acınma ifadesi, gözlerinde yaş vardı; af diliyormuş gibiydi, Aleksi İvanoviç, bağırmayınız, bağırmayınız... Ah! Şu anda ölsem, Neva nehrine düşsem... Bu koşullar içinde yaşamak neye yarar? Herhangi bir gün Pogoreltsev’lere gidip, teşekkür edebilirim...”

Velçaninov kendine geldi ve sinirlerine hâkim oldu. Sertçe: “Sarhoşsunuz ve ne demek istediğinizi anlamıyorum,” dedi. “Sizinle anlaşmaya hazırım ve bunu bir an önce yapmak istiyorum... Zaten size... Her şeyden önce kararımı söyleyeyim: Geceyi burada geçireceksiniz, yarın sabah sizi oraya götüreceğim.”

Ve yükselen bir ses tonuyla bağırdı:

“Yakanızı bırakmayacağım; elinizi kolunuzu bağlayacağım, oraya elimle götüreceğim! Yatmak için, şu divan iyi mi?”

Ve kendi yatağının karşısındaki geniş ve yumuşak bir divanı gösterdi.

“Önemi yok... Nerede olsa yatarım...”

“Nerede olsa değil, bu divanda! İşte çarşaf, yorgan, yastık...” Velçaninov bunları bir dolaptan çekip alarak hızla Pavel Pavloviç’e attı; “haydi çok çabuk, yatağınızı yapınız!”

Pavel Pavloviç orada, odanın ortasında, kolları dolu, kararsız tavrı ve yüzünde bir sarhoş gülümsemesiyle durdu; Velçaninov’un azarlayarak emrini yinelemesi üzerine hemen işe koyuldu. Masayı bir kenara çekti ve nefes nefese, çarşafı divanın üstüne yaydı. Velçaninov ona yardım etti; konuğunun söz dinlemesinden ve korkmasından memnun olmuştu.

“Bardakta kalan şarabı da içiniz ve yatınız!” diye emretti. Bunu yapmak zorunda olduğunu hissediyordu. “Şarabı siz mi getirdiniz?”

“Ah! evet, ben... Çünkü, İvan İvanoviç, siz geldikten sonra içmeme izin vermeyeceğinizi biliyordum.”

“İyi, bunu öğrendiğinize sevindim ama, anlamanız gereken başka bir şey daha var. Size şunu söyleyebilirim ki kararımı vermiş bulunuyorum: Bundan sonra, o garip sözlerinize ve tavırlarınıza anlayış göstermeyeceğim.”

Öteki gülümseyerek:

“Ah! Merak etmeyiniz, Aleksi İvanoviç, bütün bu işlerin ancak bir defa olabileceğini ben de biliyorum,” dedi.

Odanın içinde dolaşan Velçaninov, bu cevap üzerine Pavel Pavloviç’in önünde ciddi bir ifadeyle aniden durdu.

“Pavel Pavloviç, açık konuşunuz! Zeki olduğunuz gerçek, ama tekrar anlatayım, yanlış yoldan yürüyorsunuz. Açık konuşur, dürüst davranırsanız, şerefim üzerine söz veriyorum, bütün sorularınıza cevap vereceğim.”

Pavel Pavloviç’in yüzünde, Velçaninov’u çileden çıkaran geniş gülümseme yeniden belirdi.

“Haydi! Gizli kapaklı konuşmaya gerek yok; ciğerinizi okuyorum! Tekrar edeyim: Şerefim üzerine yemin ediyorum ki, bütün sorularınıza yanıt vereceğim, sizi her konuda aydınlatacağım... Kısaca mümkün olan ya da olmayan her konuda demek istiyorum! Ah! Beni anlamanızı ne kadar isterdim!”

Pavel Pavloviç çekingendi:

“Ne kadar yardımseversiniz... Dün bana ‘zalim’ dediğinizde, bu sözcüğü çok yadırgamıştım...”

Velçaninov yere tükürdü ve odanın içinde daha hızlı dolaşmaya başladı.

“Ah! Hayır, Aleksi İvanoviç, bunu anlamak istediğim için tükürmeyiniz: Çünkü özellikle bunu öğrenmek için geldim... Evet doğru! Bugün dilim sürçüp duruyor, ama çok anlayışlı davranacağınızdan eminim. Bir dergide ‘zalim’ ve ‘babacan’ tipindeki adamlar hakkında bir yazı görmüştüm; bu sabah aklıma bu geldi... Ama şimdi o yazıyı tam anımsayamıyorum ve

doğrusunu söylemek gerekirse, zaten ilk okuduğumda da iyi anlayamamıştım... Bakın, örneğin şunu anlamak isterdim: Stepan Mihailoviç Bugatov ‘zalim’ mi yoksa ‘babacan’ mıydı? Hangisi?

Velçaninov susuyor, dolaşmaya devam ediyordu. Birdenbire durdu ve sert bir tavırla açıkladı:

“Zalim olan adam, dün benimle yaptığınız gibi, yeniden kurulan dostluk aracılığıyla onunla şampanya içtiği sırada, onun kadehine zehir koyardı; fakat bu tip bir adam, onu mezara götürmezdi ve sizin şu kancıkça cilvelerinize rağbet etmezdi!”

“Elbette gitmezdi, fakat bakıyorum bana çok kötü...”

Velçaninov, karşısındakini dinlemeden heyecanlı heyecanlı, konuşmaya devam etti:

“Zalim tipinde olan adam, garip tavırlar takınarak kılı kırk yarmaz, vicdanlı bir hâkim rolüne girip kendi durumunu kendi beğenmiş bir halde ukalacasına inceleyerek ondan dersler çıkarmaz, yüzünü gözünü buruşturup herkesin boynuna atılarak şikâyet etmez ve zamanını bu şekilde kullanmaktan hoşnut kalmaz! Söyleyin bakalım, doğru söyleyin, kendinizi asmak istemişsiniz, öyle mi?”

“Eh! Olabilir, sarhoşken söylemiş olabilirim... Anımsamıyorum... Ama Aleksi İvanoviç, bizim gibi adamlar zehir kullanmazlar. Başarılı bir devlet memuru olmanın dışında az çok param da var, yeniden evlenebilirim.”

“Sonra, pranga mahkûmluğu da var.”

“Evet, çok doğru! Her ne kadar şimdi jüri üyeleri hafifletici sebepleri de göz önünde bulunduruyorsa da... Yine kötü bir şey. Bakın, Aleksi İvanoviç, bu sabah arabadayken, aklıma garip bir hikâye geldi; bunu size anlatmam gerekiyor: Biraz önce ‘herkesin boynuna atılan’ adamlardan söz ettiniz. Sizin zamanınızda T.’ye gelen Semen Semenoviç Livstov’u belki anımsarsınız? İşte onun kendisi gibi yakışıklı olan St. Petersburg’lu bir kardeşi vardı; bu adam V. valisinin yanında memurdu ve çok beğenilirdi. Bir gün sosyetenin bir toplantısında Albay Golubenko’yla kavga etmiş; o sırada orada kadınlar da varmış ve sevgilisi de onların arasındaymış. Albayın onurunu kırmasına üzülen delikanlı bunu sineye çekerek sesini

çıkarmamış. Bir süre sonra, Golubenko, delikanlının sevgilisini de ayartarak onunla evlenmeye karar vermiş. Genç Livstov ne yapmış dersiniz? Golubenko’nun samimi dostu olacak biçimde davranmış ve olmuş; sonra evlenme töreninde albayın ‘sağdıcı’ olmak istemiş ve nişanlıları bu konuda da ikna etmiş. Düğün günü papaz, yeni çifti takdim ettikten sonra, Livstov, albayı hem kutlamak hem de öpmek için yaklaşmış, bütün sosyetenin ve valinin önünde Golubenko’nun karnına büyük bir bıçağı saplayarak onu yere düşürmüş! İnsanın sağdıcı tarafından öldürülmesi! Çok kötü bir şey! İşin garibi bu cinayeti işledikten sonra, sağa sola koşarak: “Ah! ne yaptım! Ah ne yaptım!” diye bağırmaya başlamış, orada bulunanların özellikle de kadınların boynuna sarılmış “Ah! ne yaptım!” Ha! Ha! Ha! İnsanı gülmekten öldürecek bir durum!”

Velçaninov kaşlarını çatarak, soğuk bir sesle:

“Bu hikâyeyi bana neden anlattığınızı anlayamadım,” dedi.

Pavel Pavloviç sürekli gülerek:

“Neden olacak,” dedi, “sadece o bıçaklama olayı için. Görüyor musunuz? İşte böyle bir serseri, işlediği cinayetten dolayı dehşet içinde kalıyor, bütün töreleri ve önemli kişileri ayaklar altına alarak valinin huzurunda kadınların boynuna sarılıyor. Bütün bu garip davranışları, istediğini yapmış olmasına, yani rakibini bıçaklamış olmasına engel olmuyor! İşte bu hikâyeyi size özellikle bunun için anlattım.”

Velçaninov sinirlenerek:

“Tanrı cezanızı versin!” diye bağırdı; “sizin de, gizli kapaklı sözlerinizin de Tanrı cezasını versin, düzenbaz adam; beni korkutmak mı istiyorsun, alçak?”

Kendinden geçerek ve her kelimeden sonra solukları sıklaşarak:

“Alçak... Alçak... Alçak!” diye bağırdı.

Pavel Pavloviç’in yüzünün anlamı birden değişti. Sarhoşluğu geçti; dudakları titredi.

“Siz mi, Aleksi İvanoviç, siz mi bana alçak diyorsunuz... Bana?”

Velçaninov kendine geldi. Bir an düşündükten sonra:

“Hemen özür dilemeye hazırım, bir koşulla, özellikle siz de açık konuşun.”

“Sizin yerinizde olsaydım, Aleksi İvanoviç, koşul öne sürmeden özür dilerdim.”

“Peki, öyle olsun!” Bir an sessiz kaldılar. “Özür diliyorum; fakat Pavel Pavloviç, siz de kabul edersiniz ki, bütün bu olup bitenden sonra sizinle olan hesabımı görmüş oluyorum... Yalnız şimdi olanlar için söylemiyorum, bütün bu konular için söylüyorum.”

Pavel Pavloviç gözleri yerde, gülümseyerek:

“Ama... aramızda ne gibi bir hesaplaşma olabilir ki?” dedi.

“Eğer öyleyse daha iyi ya! Hadi içkinizi bitiriniz ve yatınız, çünkü sizi göndermek istemiyorum...”

Pavel Pavloviç biraz şaşırarak:

“A, sahi! Şarap...” dedi.

Kadehini almak için masaya yaklaştı. Çok içmiş olacaktı ki eli titriyordu ve şarabın bir kısmını yere, gömleğine ve yeleğine döktü. Bununla beraber, kadehin dibinde birazını bile bırakmaya acıyormuş gibi son damlasına kadar içti; sonra bardağı yavaşça masanın üstüne bıraktı ve uyumak üzere uysal bir tavırla yatağına gitti.

Bir ayağından çıkardığı çizmesini elinde tutarak aniden:

“Geceyi burada geçirmesem daha iyi olmaz mı?” diye sordu.

Ona bakmaksızın odada bir aşağı bir yukarı yürüyen Velçaninov sert bir sesle:

“Hayır, daha iyi olmaz!” dedi.

Öteki soyundu ve yattı. On beş dakika sonra da Velçaninov yattı ve mumu söndürdü.

Huzur bulamadığı halde uyumaya çalıştı. Şimdiye kadar olup bitenden daha karışık ve daha önce bilmediği yeni bir duyguyla nefesi tıkanıyordu; aynı zamanda bu boğucu endişe duygusundan dolayı kendinden utanıyordu. Tam uykuya dalacağı sırada bir gürültüyle gözlerini açtı. Hemen Pavel Pavloviç'in yatağına doğru baktı. Perdeler kapalı olduğu için oda karanlıktı; fakat konuğun uyumadığını, yatağın üzerinde oturduğunu görür gibi oldu.

"Ne oluyorsunuz?" diye bağırdı.

Pavel Pavloviç bir süre cevap vermedi sonra, güçlükle duyulabilecek kadar kısık ve derinden gelen bir sesle:

"Hayal!" dedi.

"Ne hayali?"

"Şurada, öteki odada, kapının yanında bir hayal görür gibi oldum."

Velçaninov bir an sustuktan sonra:

"Kimin hayali?" diye sordu.

"Natalya Vasiliyevna'nın."

Velçaninov yatağından aşağıya atladı, hole ve kapısı daima açık duran bitişik odaya bir göz attı. O odanın penceresinde perde yoktu ve ince stordan içeriye biraz ışık süzülüyordu. Velçaninov:

"Bu odada bir şey yok; siz sarhoşsunuz, yatınız!" dedi ve tekrar yatağa girerek yorganı başına çekti.

Pavel Pavloviç de bir şey demeden yattı.

On dakika sonra Velçaninov aniden sordu:

"Şimdiye kadar hiç hayal gördüğünüz oldu mu?"

Öteki yine kısık bir sesle:

"Bir defa," dedi.

Ortalığı yine sessizlik kapladı.

Velçaninov uyuyup uyumadığının farkında değildi. Böylece bir saat geçti, sonra birdenbire ürperdi: Yine bir gürültüyle mi uyanmıştı, bilmiyordu, fakat biraz ötede, odanın ortasında, gecenin karanlığı içinde ayakta duran beyaz bir şey görür gibi oldu. Yatağında doğruldu ve tam bir dakika baktı. Yavaşça:

“Siz misiniz, Pavel Pavloviç?” dedi.

Sessizlik ve koyu karanlık içinde bozulan bu ses özellikle kendi üzerinde garip bir etki yaptı.

Cevap alamadı, fakat hiç kuşku yoktu: Orada, ayakta duran biri vardı.

Sorusunu tekrar etti:

“Siz misiniz, Pavel Pavloviç?”

Bunu o kadar hızlı söylemişti ki, eğer Pavel Pavloviç uykuda olsaydı sıçrayarak uyanır ve hemen yanıt verirdi.

Yanıt gelmedi; ama şimdi hemen hemen iyice görülebilen beyaz bir şekil, Velçaninov’a doğru hareket ediyor, ona yaklaşıyor gibiydi. O anda garip bir şey oldu: Velçaninov biraz önceki gibi, içinden bir şey kopuyormuş gibi büyük bir heyecanla coştu, bütün kuvvetiyle boğuk ve kısık bir sesle, her sözcüğünde nefesi kesilerek bağırdı:

“Garip sarhoş, beni korkutacağınızı mı sanıyorsunuz? İşte, size ne derece önem verdiğimi göstermek üzere duvara döneceğim, yorganıma sarılacağım, hatta başımı bile örteceğim ve bütün gece kımıldamayacağım... Siz de sabaha kadar boşuna ayakta durarak bu komediye devam edersiniz... Suratına tükürdüğüm herif!”

Ve Pavel Pavloviç olduğunu düşündüğü şeye doğru hırsla tükürdü; sonra sert bir hareketle duvara döndü, yorganına sarıldı ve bir ölü gibi hareketsiz kaldı. Odanın içinde korkunç bir sessizlik oldu. Velçaninov hayaletin kendisine doğru mu geldiğini, yoksa olduğu yerde mi durduğunu bilmiyordu ve bilemezdi; yüreği çarpıyor, çarpıyor, çarpıyordu. Beş dakika geçti, sonra iki adım ötede Pavel Pavloviç’in zayıf ve inler gibi çıkan sesini duydu:

“Benim, Aleksi İvanoviç, lazımlığı arıyorum. Yatağımın yanında bulamadım... Yavaşça gelip sizin yatağınızın yanına bakmak istedim.”

Velçaninov uzun bir süre cevap vermedi, sonra sordu:

“Size seslendiğim zaman neden cevap vermediniz?”

“Korktum. O kadar bağırdınız ki... Korktum.”

“Soldaki köşede... Küçük dolabın içinde... Mumu yakınız.”

Pavel Pavloviç çok yumuşak bir sesle:

“Hayır, artık muma gerek yok... Bulurum...” dedi. “Sizi rahatsız ettiğim için özür dilerim, Aleksi İvanoviç...”

Velçaninov yanıt vermedi. Bütün gece duvara dönük, hiç kımıldamadan yattı. Dediğini yaparak, onu ciddiye almadığını kanıtlamak mı istiyordu? Bunu kendisi de bilmiyordu; geçirdiği sarsıntı o kadar şiddetli olmuştu ki hâlâ şaşkın bir durumdaydı; uyumak için bir süre bekledi.

Ertesi sabah saat onda uyandığı zaman, bir yayla itilmiş gibi sıçradı ve kendini yatağında oturur buldu... Fakat Pavel Pavloviç odada yoktu! Yatağı boş ve karmakarışıktı; şafak sökerken kaçmıştı. Velçaninov elini alnına götürerek:

“Böyle yapacağını biliyordum!” dedi.

IX

Doktorun teşhisi doğru çıktı: Liza'nın sağlığı, Velçaninov'la Klavdiya Petrovna'nın bir gün önce tahmin ettiklerinden de daha çok kötüleşti. Sabah Velçaninov geldiğinde, hasta ateşler içinde yanmasına rağmen henüz kendini kaybetmemişti; Velçaninov sonraları, çocuğun o sırada kendisine gülümsediğini, hatta küçük elini bile uzattığını yemin ederek anlattı. Bu doğru muydu yoksa Velçaninov'un kendini teselli etmek için kurmuş olduğu bir hayal miydi? Bu anlaşılamadı.

Gece olunca çocuk kendini kaybetti ve hep böyle kaldı. Pogoreltsev'lere geldiğinin onuncu günü öldü.

Ölümden sonraki günler Velçaninov için gözyaşlarının dinmediği, acı dolu günler oldu. Bu durumdan Pogoreltsev'ler çok endişe duydu. Adam bu ıstırap dolu günlerin büyük bir kısmını onların yanında geçirdi. Son günlerde, hiçbir şey düşünmeksizin, saatlerce bir köşede yalnız başına oturuyordu. Klavdiya Petrovna bazen onu teselli etmeye geliyor, fakat o, kadının sözlerine çok kısa cevaplar veriyor, hatta bazen bu sözlerden rahatsız olduğunu üstü kapalı söylüyordu. Bu kadar acı çekeceğini tahmin etmemişti. Onu yalnız çocuklar avutabildiler, hatta ara sıra onlarla birlikte gülüyordu. Ama sık sık ayaklarının ucuna basarak hastayı görmeye gidiyordu. Çoğu kez çocuğun kendisini tanıdığını sandı. Herkes gibi o da çocuğun iyileşeceğini düşünemiyordu. Ama çocuğun bir mum gibi yavaş yavaş eridiği odadan uzaklaşamıyor, genellikle bitişik odada oturuyordu.

Bu süre içinde iki defa harekete geçmek, olanaksızı başarmak arzusuna kapıldı. St. Petersburg'a koştu, en tanınmış hekimleri konsültasyona çağırdı. Bu konsültasyonlardan sonuncusu ölümden bir gün önce yapılmıştı. Üç gün önce de, Klavdiya Petrovna, her ne olursa olsun Trusotski'yi bulup getirmek gerektiğini ve çocuğun ölüm halinde babası bulunmadan toprağa verilmesinin mümkün olmayacağını anlatmış, Velçaninov da dalgın bir tavırla Pavel Pavloviç'e mektup yazarak durumu bildireceğini söylemişti. O zaman Bay Pogoreltsev, gerekirse onu polis aracılığıyla bulup getirteceğini belirtmişti. Nihayet Velçaninov çok kısa bir mektup yazarak otele kadar götürmüş, fakat Pavel Pavloviç her zaman olduğu gibi evinde olmadığından mektubu Marya Sisoyevna'ya bırakmıştı.

Sonunda, güzel bir yaz akşamı gün batarken Liza öldü. Bu, Velçaninov'u sanki daldığı rüyadan uyandırdı. Çocuğu odasından çıkardıkları, evdeki çocuklardan birinin bayram elbisesiyle süsleyip salondaki çiçeklerle örtülü masanın üstüne elleri bitişik olarak yatırdıkları sırada Velçaninov, Klavdiya Petrovna'ya yaklaşarak, kıvılcım saçan gözleriyle ona baktı ve hemen gidip 'katil'i bulup getireceğini söyledi. Hiçbir öğüdü dinlemedi, bu işi ertesi güne bırakmayı kabul etmedi, doğru şehre gitti.

Pavel Pavloviç'i nerede bulacağını biliyordu. Son günlerde St. Petersburg'a gelişi yalnız doktorları görmek için değildi. Velçaninov, Liza'ya babasını getirebildiği takdirde, çocuğun onun sesini duyarak gözünü açacağını ummuş, ama sonradan bu umudunu kaybederek onu aramaktan vazgeçmişti. Pavel Pavloviç yine aynı yerde oturuyordu, fakat onu evinde bulmanın olanağı yoktu. Marya Sisoyevna: "Bazen üç gün evde yatmadığı ve hatta bu süre içinde hiç uğramadığı bile oluyor; eğer gelecek olursa, sarhoş herif bir saat kaldıktan sonra yine defolup gidiyor; artık utanmaz oldu," demişti. Otelin garsonu, Velçaninov'a Pavel Pavloviç'in uzun bir süredir Voznesenski Caddesi'nde oturan uygunsuz kızlarla düşüp kalktığını söyledi. Velçaninov bu kızları bulmakta güçlük çekmedi. Kızlar bol bahşisi görünce, Pavel Pavloviç'i hemen anımsadılar, çünkü tüllü şapka dikkatlerini çekmişti, birkaç gündür onu göremediklerini üzülerek anlattılar. Kızlardan biri olan Katya, Pavel Pavloviç'i bulmanın çok kolay olduğunu, çünkü onun Maşka Prostokova'ya tutulduğunu söyledi. Katya onu hemen bulabilirdi; ama ancak ertesi gün için onu bulacağına söz verdi. Ve Velçaninov da umudunu bu kızın yardımına bağladı.

Ertesi gün saat onda, gelip Katya'yı aldı ve birlikte araştırmaya başladılar. Pavel Pavloviç'i bulduğunda ona ne yapacağını kendisi de bilmiyordu; onu bulur bulmaz öldürecek miydi, yoksa kızının ölümünü haber vermekle yetinerek kendisinin cenaze töreninde bulunmasının gerekli olduğunu mu anlatacaktı? İlk araştırmalar boşa çıktı: Üç gün evvel Maşka Prostokova'nın Pavel Pavloviç'le kavga ettiğini ve onun kafasına bir iskemleye vurduğunu öğrendiler. Nihayet, öğleyin saat ikide Velçaninov araştırma için gittiği bir meyhaneden çıkarken, aradığı adamla burun buruna geldi.

Pavel Pavloviç zilzurna sarhoştu; iki kadın onu meyhaneye sürüklüyordu; kadınların biri koluna girmiş, yürümesine yardım ediyordu; arkalarından da iriyarı bir adam geliyor ve avazı çıktığı kadar bağırarak Pavel Pavloviç'e

tehditler savuruyordu. Arada “Beni aldattın, hayatımı zehirledin...” gibi sözler duyuluyordu. Bir para sorunu olduğu anlaşılıyordu. Kadınlar çok korkuyor, acele yürümeye çalışıyorlardı. Pavel Pavloviç, Velçaninov’u görünce, ellerini uzatarak ona doğru atıldı ve boğazlanıyormuş gibi bağırdı:

“Kardeş, imdat!”

Tehditler savuran adam, Velçaninov’un korkutucu duruşunu görünce, bir anda ortadan kayboldu. Zaferinden gururlanan Pavel Pavloviç onun arkasından yumruk sallayarak bağırıp çağırıyordu. Velçaninov kendisinin de bilmediği bir nedenle onu omuzlarından yakalayarak hızla sarsmaya başladı, adamın çenesi birbirine vuruyordu... O zaman Pavel Pavloviç gürültüyü kesti ve sarhoşlara özgü bir şaşkınlıkla, kendisini bir torba gibi silkeleyen adama baktı. Velçaninov, elleri arasındaki bu adamı ne yapacağını bilmediğinden olacak, bütün kuvvetiyle üzerine abanarak bir binek taşına kadar getirdi ve oraya oturttu.

“Liza öldü!” dedi.

Pavel Pavloviç’i kadınlardan biri tutuyor, o ise dengesini sağlamaya çalışarak taşın üzerinde oturuyor ve hâlâ Velçaninov’a bakıyordu. Nihayet anladı, yüzünün çizgileri çöküverdi. Garip bir sesle:

“Öldü...” diye mırıldandı.

Yüzündeki tiksinme, sadece onun o iğrenç sarhoş gülümsemesi miydi, yoksa kafasının içinden geçen hain bir düşüncenin yansıması mıydı? Velçaninov bunu anlayamadı.

Bir an sonra Pavel Pavloviç güçlükle sağ elini kaldırıp haç çıkarmak istedi; fakat haçı tamamlayamadı, titreyen eli dizinin üstüne düştü. Daha sonra, kadına tutunarak güçlükle ayağa kalktı, sanki bir şey olmamış gibi Velçaninov’la ilgilenmeden yine kadına yaslanarak yoluna devam etti. Velçaninov, onu yeniden omuzlarından yakaladı. Öfkeden boğulur gibi:

“Anlayacak mısın ayyaş adam!” diye bağırdı. “Sen olmadan onu gömemezler, anlıyor musun?”

Öteki, ona doğru başını çevirdi. Ağzının içinde döndüremediği diliyle:

“Asteğmen... Topçu asteğmeni... Biliyorsunuz!” diye kekeledi.

Sinirden titreyen Velçaninov:

“Neee?” diye bağırdı.

“Babası odur! Onu bul... Defin için onu bul...”

Velçaninov çılgınca bir öfkeyle:

“Yalan söylüyorsun!” diye bağırdı. “Alçak! Böyle bir şey söyleyeceğini biliyordum!”

Kendini kaybetmişti. Pavel Pavloviç’in başına indirmek üzere yumruğunu kaldırdı. Bir saniye daha geçseydi belki onu öldürecekti; kadınlar çığlık atarak oradan uzaklaştılar, ama Pavel Pavloviç yine aldırış etmedi; yüzü, vahşi ve bayağı, kötü bir ifadeyle doldu. Sarhoşluğu geçmiş gibiydi, kendinden emin bir hareketle:

“Bilir misin Rusça’da senin gibiler için ne derler? (Ağza alınmayacak bir küfür savurdu). Aldın mı! Haydi şimdi defol... Çabuk!”

Velçaninov’un ellerinden kurtuldu; yana doğru kaykıldı. Kadınlar kolundan tuttu ve onu sürüklercesine alıp götürdüler. Velçaninov arkalarından gitmedi.

Ertesi gün saat birde Pogoreltsev’lere, resmi elbise giyinmiş, orta yaşlı, kibar bir memur geldi. Büyük bir nezaketle Klavdiya Petrovna’ya bir paket verdi. Paketin içinde bir mektupla üç yüz ruble ve Liza’ya ait bir belge vardı.

Mektup çok kısaydı, ama saygılı bir ifadeyle yazılmıştı. Pavel Pavloviç, Ekselans Klavdiya Petrovna’ya, öksüz kıza karşı gösterdiği ilgi ve iyilikten dolayı şükranlarını bildiriyor, böyle bir iyiliğin karşılığını ancak Tanrı’nın verebileceğini ekliyordu. Ayrıca, oldukça üzücü bir rahatsızlığın, zavallı yavrusunun cenazesinde bulunmasına engel olduğunu söylüyor ve bu konuda Klavdiya Petrovna’nın o meleksi, iyiliğine güvendiğini belirtiyordu. Üç yüz rublenin de defin masraflarıyla hastalık sırasında harcanan paraları ödemek üzere gönderildiğini yazıyor ve fazla gelen paranın da Liza’nın ruhunun dinlenmesi için kilisede yapılacak ayine ayrılmasını saygıyla rica ediyordu.

Mektubu getiren memur bir şey eklemedi; söylediği birkaç nezaket sözünden, Pavel Pavloviç'in bu görevi, ona kabul ettirmek için çok ısrar ettiği anlaşılıyordu. "Hastalık sırasında harcanan paralar" cümlesine Pogoreltsev'in canı sıkıldı; defin masraflarını elli ruble olarak hesapladı, babanın, kendi çocuğunun defin parasını vermesine engel olunamazdı ve geriye kalan iki yüz elli rubleyi hemen Trusotski'ye göndermek istedi. Fakat Klavdiya Petrovna parayı kiliseye vererek çocuğun ruhunun dinlenmesi için dini ayinler yaptırılmasına ve Trusotski'ye, kiliseden alınacak bir makbuzun gönderilmesine karar verdi. Sonra bu makbuzu Velçaninov aldı; o da onu postayla Pavel Pavloviç'e gönderdi.

Liza gömüldükten sonra Velçaninov ortadan kayboldu. Tam iki hafta şehirde yalnız başına, amaçsız ve gelip geçenlere çarpacak kadar dalgın dolaştı. Bazen, en küçük şeylere varıncaya kadar her şeyi unutmuş durumda bütün gününü divanın üzerinde yatarak geçiriyordu. Pogoreltsev'ler birkaç kere onu ısrarla davet ettiler; o geleceğini söylüyor, sonra unutuyordu. Bir gün Klavdiya Petrovna onu evinde görmeye geldi ama bulamadı. Avukatı da onu, uzun bir süre aradıktan sonra rastlantı sonucu yakalayabildi; davaya konu olan anlaşmazlık sonunda giderilmiş ve bir çözüm yolu bulunmuştu; karşı taraf anlaşmak istiyordu; malın bir bölümünden vazgeçmek yeterliydi; yalnız Velçaninov'un onayını almak gerekiyordu; avukat, eski titiz ve sinirli müşterisini ilgisiz görünce çok şaşırdı...

Temmuzun en sıcak günlerinde bulunuyorlardı, ama Velçaninov'un ne havadan, ne de sıcaktan haberi vardı. Deşilmemiş çıban gibi zonklayan bir üzüntü içindeydi; her an belleğine, kendini azap içinde bırakan düşünceler üşüşüyordu. En büyük ıstırabı, Liza'nın kendisini tanımaya vakit bulamaması, kendisinin ona karşı olan coşkun sevgisini anlayamadan ölmüş olmasıydı. Hayatının tek amacı, bir sevinç anında görür gibi olduğu bir amaç ebedi olarak karanlıklara gömülmüş, kaybolmuştu. Üzerine hayaller kurduğu ve şimdi her dakika düşündüğü bu amaç, hayatının her günü, her dakikası Liza'ya karşı beslediği sevgi ve şefkatin çocuk tarafından hissedilmesiydi. Bazen ümitsiz bir heyecan içinde: "Hayır," diyordu, "dünyada bundan daha yüksek bir amaç olamaz! Belki daha başka amaçlar da vardır, ama bundan daha kutsal olanı yoktur! Bütün o anlamsız ve bir işe yaramadan geçirdiğim günlerin günahını Liza aracılığıyla bağışlayacaktım; eski tembelliğimden, mutsuzluğumdan sıyrılacaktım; hayata, sevimli küçük

bir insan hazırlayacaktım ve bu küçük, sevimli yaratık adına bütün günahlarım bağışlanacaktı ve ben de bütün kusurlarımı unutacaktım...”

Bu düşünceler aynı zamanda Velçaninov’un gözlerinin önüne, ölen çocuğun açık ve net hayalini de getiriyordu. Çocuğun küçük beyaz yüzü, o hüzünlü anlamıyla gözlerinin önünde canlanıyordu. Onu bazen tabutunda çiçekler arasında yatarken, bazen ateşler içinde yanarken, kendini kaybetmiş ve açık gözlerini bir noktaya dikmiş olarak görüyordu. Masanın üzerine yatırılmışken parmaklarından birinin karardığını gördüğü zaman duyduğu derin üzüntüyü anımsıyordu. Bu parmağı görünce hemen Pavloviç’i bulmak ve onu olduğu yerde öldürmek arzusuyla yanmıştı. Bu küçük çocuğun yüreğini durduran, ayaklar altına alınan gururu muydu, yoksa babasının ona üç ay çektirdiği ıstırap mı, birdenbire kine dönen aşk mı, tahrik edici sözler mi, gözyaşlarına aldırmayışlar mı ve sonunda yabancı insanlara terk edilmesi miydi? Bütün bunlar başka biçimlerde durmadan aklına geliyordu... “Biliyor musunuz, Liza benim için neydi?” Trusotski’nin bu sözünü anımsadı ve adamın bu feryadının sahte değil içten gelen bir isyan olduğunu hissetti. “Nasıl oluyor da bu canavar önce bu kadar sevmiş olduğu bir çocuğa karşı bu kadar zalim davranabiliyor? Olacak şey değil!” Ama bu soruyu kendisinden uzak tutuyor, sürekli ondan kaçıyordu; çünkü bu soruda inanılmaz bir gizlilik unsuru, bağışlanmaz ve içinden çıkılmaz bir şey vardı.

Bir gün, nasıl olduğunu kendi de bilmeden, ayakları onu Liza’nın mezarına götürdü. Defin gününden sonra oraya hiç gitmemişti; acıya dayanamayacağından korkuyor, cesaret edemiyordu. Garip şey! Çocuğu örten taşın üzerine eğilip, onu öper öpmez yüreğindeki acının azaldığını hissetti. Güzel bir yaz akşamıydı; güneş ufka doğru alçalıyordu; mezarın çevresinde yeşil otlar bitmişti; biraz ilerde bir yaban gülünden diğerine konan bir arı vızıldıyordu; Klavdiya Petrovna’nın çocuklarının bıraktıkları çelenkler, solmuş yapraklarıyla hâlâ orada duruyordu. Uzun zamandan beri ilk defa, bir umut kalbini aydınlattı. “Ne güzel hava!” diye düşündü ve mezarlıktaki rahat ve huzurun bütün benliğini kapladığını hissetti; açık ve sakin gökyüzüne baktı. Ruhunun, çevreden gelen temiz ve güçlü bir huzurla dolduğunu hissetti. “Bu dinginliği, bu huzuru bana Liza yolluyor; Liza benimle konuşuyor,” diye düşündü.

Eve dönmek üzere mezarlıktan ayrıldığı sırada gece olmuştu. Mezarlık kapısının biraz ilerisinde, yolun kenarında, küçük ahşap bir ev gördü; burası bir meyhaneydi; pencereleri açıktı; içeride, masaların çevresinde adamlar oturmuş, içiyorlardı. Birdenbire, pencereden bakan adamlardan birini Pavel Pavloviç'e benzetti ve onun merakla kendisine baktığını sandı. Az sonra arkadan birinin kendisine yetişmeye çalıştığını fark etti; bu, gerçekten Pavel Pavloviç'ti. Kuşkusuz Velçaninov'un sakin yüzünden cesaret bulmuştu. Korku dolu bir yüzle yanaşarak gülümsedi, fakat bu gülümseme eski gülümsemelerine benzemiyordu; çünkü sarhoş değildi:

"Merhaba," dedi.

"Merhaba."

X

Velçaninov, “Merhaba,” dediği sıradaki duygularına şaşırdı. Şimdi bu adamın yüzüne hiç sinirlenmeden bakabiliyor ve onun hakkında başka şeyler düşünebiliyordu.

Pavel Pavloviç, Velçaninov’un gözlerinin içine bakarak:

“Ne güzel bir akşam!” dedi.

Velçaninov bir soru yöneltmekten çok, bir düşüncesini anlatır gibi:

“Demek daha gitmediniz!” dedi. Ve yürümeye devam etti.

“Biraz geç kaldım, ama sonunda, daha yüksek maaşlı bir göreve atamam yapıldı. İki gün içinde mutlaka gideceğim.”

Velçaninov:

“Demek bir iş buldunuz, öyle mi?” dedi.

Bu seferki bir soruydu, Pavel Pavloviç yüzünü buruşturarak sordu:

“Neden bir iş bulamayayım?”

Velçaninov kaşını çatarak:

“Hayır, bir şey değil; laf olsun diye sordum,” dedi ve özür diledi. Pavel Pavloviç’e yandan şöyle bir göz attı.

Trusotski’nin elbisesi, tüllü şapkası, kısaca bütün dış görünüşü iki hafta öncesine göre kıyaslanamayacak kadar düzgündü. “Acaba o meyhanede ne işi vardı?” diye düşünüyordu. Pavel Pavloviç:

“Size çok güzel bir haberim var,” dedi.

“Çok mu güzel?”

“Evleniyorum.”

“Nasıl?..”

“Kederden sonra sevinç... Hayat böyledir! Çok isterdim ki, Aleksi İvanoviç... Fakat cesaret edemiyorum... Acele bir işiniz var galiba...”

“Evet, evet, acele işim var ve sonra... Kendimi pek iyi hissetmiyorum.”

Velçaninov aniden bu adamdan kurtulmak istedi; az önce ona karşı gelişen iyi duyguları birden yok olmuştu.

“Evet, çok isterdim...”

Pavel Pavloviç neyi çok istediğini söylemedi; Velçaninov susuyordu.

“O halde başka bir zaman... Umarım... Eğer size rastlarsam...”

Velçaninov, ona bakmadan ve durmadan:

“Evet, evet, başka bir sefere,” dedi.

Bir dakika sustular; Pavel Pavloviç yanında yürümeye devam ediyordu. Sonunda:

“Peki... Hoşça kalın,” dedi.

“Hoşça kalın; ümit ederim ki...”

Velçaninov belleği karışık bir durumda eve döndü. ‘Bu adam’ı görmeye dayanamıyordu. Ne yapsın, elinde değildi. Yatarken bile hâlâ kendi kendine soruyordu: “Mezarlık çevresinde ne yapıyordu acaba?”

Ertesi sabah, uzun bir aradan sonra Progoltsev’lere gitmeye karar verdi. Bu kararı çok isteyerek vermedi: Çünkü şimdi insanlar ve hatta onların dostluğu bile ağır geliyordu. Ama kendisini o kadar merak ediyorlardı ki, mutlaka oraya gitmesi gerekiyordu. Bir an, onlarla tekrar karşılaşmaktan sıkılacağını düşündü. “Gitsem mi, gitmesem mi?” diye düşünerek kahvaltısını bitirmeye çalışırken Pavel Pavloviç’in içeriye girdiğini gördü ve dondu kaldı.

Bir gün önceki konuşmasının ardından bu adamın evine gelmesini doğrusu beklemiyordu ve o kadar şaşırdı ki, tek bir kelime söyleyemeden yüzüne bakakaldı. Ama Pavel Pavloviç bunu hiç umursamadı; selam verdi ve üç hafta önceki ziyaretinde oturduğu iskemleye yerleşti. Velçaninov

hemen o ziyareti anımsadı: Konuğuna endişe ve tiksintiyle baktı. Bunu gören Pavel Pavloviç:

“Şaşırdınız mı?” diye söze başladı.

Tavırları bir gün öncesine göre daha rahattı, ama daha cesaretsiz bir hali de vardı. Kıyafeti çok şıktı. Son derece özenerek giyinmişti: Yazlık ceket, açık renk dar pantolon, açık renk yelek; eldivenler, altın gözlük, temiz bir gömlek; kendisi de mis gibi lavanta kokuyordu. Adamın kıyafeti gülünç olduğu kadar garipti ve hoşa gitmeyen bir durumu vardı. Bir reverans yaparak sözüne devam etti:

“Evet, İvan İvanoviç gelişim sizi şaşırtıyor, bunun farkındayım. Ama bana göre öyle insanlar vardır ki, ilişkilerini kesmelerine rağmen aralarında daima bir bağ vardır... Siz de böyle düşünmüyor musunuz? Aralarında geçebilecek her türlü kötü olayların üstünde olan bir şey...”

Velçaninov kaşlarını kaldırdı:

“Rica ederim Pavel Pavloviç, eğer söyleyecek bir şeyiniz varsa hemen söyleyiniz.”

“Peki, iki sözcükle anlatayım. Evleniyorum; şimdi, yazlıkta oturan nişanlıma gidiyorum. Sizi bu aileye tanıtmak şerefini benden esirgememenizi ve benimle birlikte gelmenizi rica ediyorum.” Yine başıyla saygılı bir biçimde selamladı.

Velçaninov’un gözleri faltaşı gibi açılmıştı, büyük bir şaşkınlıkla sordu:

“Sizinle beraber gelmek mi? Nereye?”

“Yazlıktaki evlerine. Bağışlayın... Ricamın reddedilmesi korkusuyla telaşımdan iyi anlatamadım!”

Velçaninov’a ağlayacak gibi bakıyordu.

Velçaninov kulaklarına inanamayarak hayretler içinde yine sordu:

“Sizinle beraber hemen nişanlınızın evine gitmemi mi istiyorsunuz?”

Pavel Pavloviç korkarak:

“Evet,” dedi. “Rica ederim, Aleksi İvanoviç, kızmayınız; bu hareketimi bir cesaret değil bir rica sayınız. Rüyamda ricamı kabul ettiğinizi gördüm.”

Velçaninov sinirlenerek:

“Önce bu, hemen hemen olanaksız,” dedi.

Diğeri yalvararak:

“Oysa bu benim en büyük arzum,” diye ısrar etti, “nedenini de sizden saklamayacağım. Onu size sonra söyleyecektim, ama rica ederim...” Saygılı bir tavırla ayağa kalktı.

“Ama ne olursa olsun bu olanaksız bir şey, siz de kabul edersiniz…” Velçaninov da ayağa kalkmıştı.

“Tam tersine, Aleksi İvanoviç, pekâlâ olabilir. Sizi bir dost olarak takdim etmek istiyordum. Zaten sizi tanıyorlar. Kimler biliyor musunuz? Hani şu Devlet Şûrası üyesi Zahlebinin var ya, işte onlar.”

Velçaninov şaşırarak:

“Nasıl!” dedi.

Zahlebinin iki ay önce görüşmeye çalıştığı ama bir türlü bu şansı elde edemediği adamdı.

Pavel Pavloviç, Velçaninov’un bu kadar şaşırmasından cesaret bulmuş gibi:

“Evet... İşte o! Hani sizi konuşurken görmüştüm ve durup bakmıştım. Ben de onunla görüşmek istiyordum ve bunun için, sizin ondan ayrılmanızı bekliyordum. Bundan on iki sene kadar önce onunla aynı yerde, birlikte çalışmıştık. O gün onunla görüşmek istediğim zaman kızını istemek aklımdan bile geçmiyordu. Bu işi bir hafta kadar önce tasarladım.”

Velçaninov safça bir hayretle:

“Fakat onlar pek kibar insanlardır, biliyor musunuz?” diye sordu.

Pavel Pavloviç yüzünü buruşturdu:

“Şüphesiz! Peki, ne olacak?”

“Hayır... Bir şey değil! Amacım şey değildi… Yalnız… Onlara gittiğim zaman…”

Pavel Pavloviç heyecanlı bir aceleyle Velçaninov’un sözünü kesti:

“Evet! Bir kere onlara gittiğinizi çok iyi anımsıyorlar; yalnız, bütün aileyi görmemişsiniz. Babaları sizi biliyor ve sizden saygıyla söz ediyor. Ben de sizi kendisine çok övdüm.”

“Ama nasıl oluyor da karınızın ölümünden ancak üç ay geçtikten sonra...”

“Bunun bir önemi yok! Hemen evlenmiyoruz; dokuz on ay bekleyeceğiz, o zamana kadar da yasım bitecek. Merak etmeyin, iş mükemmel yürüyecek. Önce Feodozi Petroviç beni çocukluğumdan beri tanır, karımı da tanırdı, nasıl yaşadığımı da gördü; bütün meslek hayatımı da bilir; sonra az çok bir servetim de var, şimdi zam da alıyorum, kısaca her şey yolunda.”

“Kız da onun kızı... Sorun yok!”

Pavel Pavloviç sevimli bir tavırla:

“Size bunu bütün ayrıntılarıyla anlatacağım, izin verirseniz bir sigara içeceğim,” dedi. “Zaten bugün gözlerinizle göreceksiniz. Bilirsiniz, burada, St. Petersburg’da, Feodozi Petroviç gibi memurların servetini, çoğu kez bulundukları makama göre hesaplarlar. Oysa adamcağızın aylık maaşıyla hatırı sayılır geliri bir tarafa bırakılacak olursa, bir köşeye koyduğu, tasarruf ettiği parası bulunmuyor. Çok rahat ve masraflı yaşama biçimleri var. Bu kadar kalabalık bir aileyi geçindirirken para biriktirilebilir mi? Düşününüz bir kere: Sekiz kız ve henüz çok küçük bir erkek çocuk. Adam bir ölecek olsa, çoluk çocuk komik bir yetim maaşına kalacaklar. Sekiz kız! Düşününüz bir kere! Her birine bir çift ayakkabı alınacak olsa, ne tutacağını hesap ediniz! Beşi evlenecek yaşta: En büyüğü yirmi dördünde, göreceksiniz ne hoş bir kız; altıncısı on beş yaşında ve daha lisede. İşte çok geç kalmadan evlendirilecek beş kız! Babalarının onları ortaya çıkarması gerekiyor, bunun neye mal olacağını hesaplarsınız artık! İşte, birdenbire adaylığımı koydum. Adam beni de, servetimi de eskiden beri bilir... İşte böyle!”

Pavel Pavloviç bütün bunları bir tür sarhoşluk içinde anlatmıştı.

“En büyüğünü mü istediniz?”

“Hayır… En büyüğünü değil; altıncısını, henüz lisede olanı istedim.”

Velçaninov elinde olmadan gülümsedi:

“Nasıl! Demin on beş yaşında olduğunu söylemiştiniz!”

“Şimdilik on beş yaşında; fakat on ay sonra on altı yaşında olacak, daha ne? Ama uygun olmayacağı için kıza bir şey söylenmedi, yalnız annesi ve babasıyla anlaşıldı... Nasıl, iyi değil mi?”

“Kız hiçbir şey bilmiyor mu?”

“Yani, gelenek ve görgü gereği şimdilik kendisine bir şey söylemiyorlar,” sevimli bir biçimde gözünü kırparak ekledi: “Fakat galiba anladı.” Ve çok saygılı bir tavırla yine sordu: “Bana böyle bir lütufta bulunacak mısınız, Aleksi İvanoviç?”

“Peki, oraya gidip ne yapmamı istiyorsunuz? Sonra, nasıl olsa gitmeyeceğime göre beni kandırmak için boşuna uğraşmayınız.”

“Aleksi İvanoviç...”

“Sizinle beraber oraya gidebilir miyim? Düşünün bir kere!”

Pavel Pavloviç durmadan söylendiği sırada duygularını dinlemeye vakit bulan Velçaninov’un adama karşı yeniden düşmanlığı uyandı. Az daha onu kolundan tutup kapı dışarı edecekti. Ondan hoşlanmıyordu. Pavel Pavloviç ağlar gibi bir sesle yalvardı:

“Aleksi İvanoviç, gelin şöyle yanıma oturun ve sinirlenmeyin.” Velçaninov’un bir el hareketi üzerine: “Hayır, hayır, Aleksi İvanoviç, böyle kesin bir şekilde reddetmeyiniz!” dedi. “Amacımı yanlış anladığınızı görüyorum: Arkadaş olamayacağımızı biliyorum, bunu anlamayacak kadar aptal değilim. Sizden istediğim görev ilerde hiçbir şekilde sizi bağlamayacaktır. Bu iş, yarını olmayan tek bir iş olacaktır. Size, son olayların kalbinizde uyandırmış olacağı asil duygularınıza güvenerek geldim... Bakın ne kadar içten konuşuyorum, yine olmaz diyecek misiniz?”

Pavel Pavloviç son derece heyecan içindeydi; Velçaninov ona büyük bir hayretle bakıyordu:

“Benden bir hizmet istiyor ve öyle bir ısrar ediyorsunuz ki, ister istemez kuşkulanıyorum. Asıl amacınızı bilmek isterim.”

“Sizden istediğim tek hizmet benimle birlikte gelmenizdir. Dönüşte her şeyi bir rahibe anlatır gibi size anlatacağım. Aleksi İvanoviç, bana güvenin!”

Fakat Velçaninov kabul etmemekte ısrar ediyordu. Ve belleğinde oluşan kötü bir düşüncenin kökleştiğini hissettikçe daha da fazla direniyordu. Bu düşünce, Pavel Pavloviç’in ona nişanlısını anlatmaya başladığı andan itibaren yavaş yavaş doğmuştu: Bu acaba sadece bir merak mıydı, yoksa niteliğini henüz onun da bilmediği ve belleğinde kurduğu bir şey miydi? Şurası bir gerçek ki, Velçaninov yavaş yavaş teklifi kabul etmeyi düşünüyordu. Ama bu niyetin kuvvetlenmesiyle birlikte, fazla direnç gösteriyordu. Dirsekleri masaya dayalı olduğu halde düşünceli bir tavırla oturuyor, Pavel Pavloviç’se ısrar ediyor, yalvarıyor, yaltaklanıyordu.

Velçaninov endişeli bir heyecanla ayağa kalkarak:

“Peki, gideceğim,” dedi.

Pavel Pavloviç çok sevindi:

“Çabuk, Aleksi İvanoviç, giyininiz!”

Ve onun çevresinde dolaşmaya başladı.

Velçaninov: “Neden bu kadar ısrar ediyor bu garip adam?” diye düşünüyordu.

“Sonra, Aleksi İvanoviç, bana başka bir konuda da yardım etmeniz gerekiyor. Sizin başka bir konuda da düşüncenizi almak istiyorum.”

“Ne hakkında?”

“Şapkamdaki yas tülü kalsın mı, yoksa çıkarayım mı, hangisi uygun?”

“Nasıl isterseniz...”

“Hayır, öyle değil. Siz söyleyiniz! Benim yerimde olsaydınız ne yapardınız? Bana kalırsa tülün şapkamda kalması vefalı olduğumu anlatır ve bu da lehime olur.”

“Elbette onu çıkarmak gerekir.”

“O kadar normal mi? (Pavel Pavloviç bir an düşündü). Hayır! Şapkamda kalmasını tercih ederim.”

“Nasıl isterseniz!”

Velçaninov: “Bana güvenmiyor, iyi!” diye düşündü.

Çıktılar. Pavel Pavloviç, sevinçle Velçaninov’a bakıyor, o anda kendisini çok sayılan bir adam konumunda hissediyordu. Velçaninov, ne onun tavırlarından, ne de kendi durumundan bir şey anlamıyordu. Kapıda güzel bir araba bekliyordu.

“Nasıl! Arabayı önceden mi getirdiniz? Şu halde sizinle beraber geleceğimden emindiniz!”

Pavel Pavloviç tamamen kendinden emin bir adam tavrıyla:

“Hayır!” dedi, “arabayı kendim için tutmuştum, ama geleceğinizden de emindim.”

Yola koyuldukları sırada Velçaninov biraz sinirlenerek:

“Pavel Pavloviç, bana olan güveniniz biraz fazla değil mi?” diye sordu.

“Fakat İvan İvanoviç, size güvenmekle budalalık ettiğime karar verecek birisi varsa, herhalde o siz değilsiniz.”

Velçaninov: “Peki Liza!” diye düşündü. Ve bu kutsal anıyı kirletmekten korkarak bu düşünceyi hemen kendinden uzaklaştırdı. Birdenbire, çok adi bir alçak gibi davranmakta olduğu düşüncesine kapıldı; yapmayı tasarladığı şeyi kötü ve bayağı buldu. Ve arabadan atlayarak her şeyi olduğu gibi bırakmak, hatta bunun için gerekirse Pavel Pavloviç’ten kuvvet kullanarak kurtulmak arzusuna kapıldı. Ama Pavel Pavloviç konuşmaya başladı ve Velçaninov’un Zahlebinin’lere gitmeye karar vermesini gerektiren düşünce onu yine etkisi altına aldı.

“Aleksi İvanoviç, mücevherden anlar mısınız?”

“Ne gibi?”

“Elmas, pırlanta gibi.”

“Elbette.”

“Bir hediye götürmek isterdim. Söyleyiniz, gerekir mi?

“Bana göre gerekli değil.”

“Ama ben çok istiyorum; yalnız, ne götüreceğimi bilemiyorum. Acaba bir broş, küpe ve bilezik takımı mı götürmeli, yoksa sadece küçük bir şey mi?”

“Ne kadar vereceksiniz?”

“Dört beş yüz ruble.”

“Vay, vay, vay!”

Pavel Pavloviç endişeyle:

“Fazla mı buluyorsunuz?” diye sordu.

“Yüz rubleye kadar olan bir bilezik alsanıza.”

Bu, Pavel Pavloviç’in işine gelmiyordu. O, daha fazla vermek, bir mücevher takı mı almak istiyordu. Fikrini de değiştirmedi. Bir mağazanın önünde durdular. Sadece bir bilezik aldılar, o da Pavel Pavloviç’in hoşuna gideni değil, Velçaninov’un seçtiğiydi. Kuyumcu yüz yetmiş beş ruble istedi, yüz elli rubleye bıraktı. Pavel Pavloviç’in buna pek canı sıkıldı. Aldığı hediyenin pahalı olmasını o kadar arzu ediyordu ki, aynı bileziğe iki yüz ruble istemiş olsalardı seve seve verecekti.

Tekrar yola çıktıkları zaman, aceleyle:

“Şimdiden hediye vermenin bir sakıncası yok mu?” diye sordu. “Onlar öyle gösterişi seven kimseler değil... Oldukça sade insanlar...” Kurnazca ve neşeli bir gülümsemeyle ekledi; “çocuklar armağanı severler. Size, kızın on beş yaşında olduğunu söylediğim zaman çok şaşırdınız, Aleksi İvanoviç; ama benim asıl başımı döndüren de, kızın kolunun altındaki okul çantası, defterleri, kalemleriyle liseye giden küçük bir kız olması... Gönlümü çalan da bu oldu. Görüyor musunuz, Aleksi İvanoviç, benim zaafım da yeni yetişen masum kız çocuklarına karşı... Benim için önemli olan şey yüz güzelliğinden çok masumluk. Birkaçı bir araya geldiler mi, kahkahalarla gülmeye başlarlar. Nedenini sorsanız: Örneğin, kedinin biri konsolun üstünden koltuğa atlamış ve top gibi yuvarlanmıştır... Sonuç: Karşınızda bir

sepet kırmızı elma görürsünüz! Ha! Ha! Ama söylemediniz, şapkamdaki tül ne olacak?”

“Nasıl isterseniz!”

“Çıkarıyorum.”

Şapkasını eline aldı, yas tülünü kopardı, yolun üstüne attı. Şapkasını dazlak başına tekrar geçirdiği zaman, Velçaninov, adamın gözlerinde umut dolu bir ışığın parladığını gördü.

“Ama, sonuçta gösterdiği davranışlar ne ölçüde samimi?” diye düşündü. “Beni de götürmek için bu kadar ısrar etmesinin sebebi nedir? Duygularımın cömertliğine, dediği kadar inanıyor mu? Sonuçta bu adam bir komedyen mi, bir ahmak mı, yoksa sadece bir ‘Kadın budalası’ mı? Her ne olursa olsun hiçbir çekiciliği olmayan bir adam!”

XI

Zahlebinin'ler, Velçaninov'un biraz önce söylediği gibi, gerçekten kibar insanlardı; Zahlebinin üst düzeyde bir devlet memuruydu. Pavel Pavloviç'in bu ailenin geçimi hakkında söyledikleri de doğruydu: Çok gösterişli bir yaşam biçimleri vardı, ama babalarının ölmesi halinde on parasız kalacakları da bir gerçekti.

İhtiyar Zahlebinin, Velçaninov'u büyük bir samimiyetle karşıladı; eski 'hasım' kısa sürede çok iyi bir dost oldu.

"Davanızın sizin lehinize sonuçlanmasına çok sevindim ve bunun için de sizi kutlarım," dedi; "her zaman dostça bir çözüm yolundan yanayım ve avukatınız Peter Karloviç'in de bu konuda çok yardımı oldu. Dava daha üç sene sürebilirdi; oysa şimdi, üzülmeden, yorulmadan altmış bin ruble alacaksınız."

Velçaninov, hemen Madam Zahlebinin'e takdim edildi; bu kadın, olgun, geçkin ve şişman bir kadındı, bayağı ve yorgun ifadeli bir yüzü vardı. Sonra sıra, birer birer ya da ikişer ikişer kızlara geldi. Bir salonu dolduracak kadar çoktular; Velçaninov on, on iki kadar saydı, sonra saymaktan vazgeçti; bir kısmı girerken, bir kısmı çıkıyor, aralarına komşu kızları da katılıyordu.

Zahlebinin'lerin evi, çeşitli dönemlerin mimari özelliklerini taşıyan, zevksiz bir üslupla inşa edilmiş ve ayrı ayrı parçalardan oluşan büyük ahşap bir köşktü. Köşkü çeviren büyük bahçede birkaç köşk daha vardı; bahçe ortaktı ve genç kızların arasında iyi komşuluk ilişkileri olduğu göze çarpıyordu.

Velçaninov, daha ilk sözlerden beklenilmekte olduğunu ve Pavel Pavloviç'in takdim edilmek isteyen bir dostu sıfatıyla gelişinin ev sakinleri için önemli bir olay olduğunu anladı; bu gibi işleri iyi bildiği için bunda bir amaç olduğunu da hemen sezdi. Anne ve babanın son derece samimi karşılamaları, genç kızların kuşkulu davranışları ve aşırı makyaj yapmış ve şık giyinmiş olmaları, Velçaninov'a hemen Pavel Pavloviç'in kendisine bir oyun oynamış olabileceğini düşündürdü. Pavel Pavloviç, Velçaninov'un çok kibar yaşlı bir bekâr olduğunu, artık bekârlıktan bıktığını ve özellikle şimdi bir mirasa konduğu için evlenmek niyetinde olduğunu söyleyerek ipucu

vermiş olabilirdi. Pavel Pavloviç'in çok hoş bir kız diye anlattığı ve en büyükleri olan Katerina Fedosiyevna'nın giyimi ve makyajı dikkat çekiyordu. Bu kız, kardeşlerine göre daha özenli ve şık olan kıyafetiyle ve olağanüstü güzel saç biçimiyle göze çarpıyordu. Gerek kardeşlerinde, gerek diğer kızlarda, Velçaninov'un Katya için geldiğine emin olduklarını gösteren bir durum vardı. Bakışlar ve bütün gün söylenen bazı kaçamaklı sözler, varsayımının doğru olduğunu Velçaninov'a gösterdi.

Katerina Fedosiyevna, sarışın, uzun boylu, çok şişman bir kızdı. Son derece tatlı, melek gibi bir huyu vardı, biraz kararsız ve rahat bir insandı. Velçaninov ona zevkle bakarken: "Böyle bir kızın şimdiye kadar evlenmemiş olması pek garip," diye düşündü; gerçi hem parası yok, hem de çabuk şişmanlıyor ama, böyle tombulların meraklısı da çoktur..."

Kardeşlerinin hepsi de sevimli şeylerdi ve Velçaninov, komşu kızların arasında da hoş ve hatta çok güzel yüzler olduğunu gördü. Bütün bunlardan hoşlanmıyor değildi, ama o buraya başka, özel bir niyetle gelmişti.

Kızların altıncısı ve Pavel Pavloviç'in gözdesi olan liseli Nadya Fedosiyevna hâlâ görünmemişti. Velçaninov onu görmek için sabırsızlanıyordu; o kadar ki, kendisi de bunun farkına vardığı zaman hem hayret etti, hem de çok komik buldu. Nihayet genç kız geldi ve içeriye girişi herkesin üzerinde özel bir etki yaptı. Yanında, ufak tefek, kara kuru, şeytan bakışlı arkadaşı Marya Nikitişna vardı. Bu Marya Nikitişna, yirmi üç yaşında, zeki ve herkesle dalga geçen bir kızdı, komşu evlerden birinde dadılık yapıyordu. Zahlebinin'ler ona uzun süredir sanki aileden biriymiş gibi davranıyorlardı, evin kızları da onu çok seviyorlardı. Özellikle Nadya'nın onsuz yapamayacağı belliydi.

Velçaninov daha ilk andan itibaren komşu kızları da dahil olmak üzere kızların hepsinin Pavel Pavloviç'in aleyhinde olduklarının farkına varmıştı. Nadya'nın içeriye girmesinden henüz bir dakika geçmeden, genç kızın Pavel Pavloviç'ten nefret ettiğini düşündü. Pavel Pavloviç'in de asla farkında olmadığına veya öyle görünmek istediğine inanıyordu. Nadya'nın, kardeşlerinin en güzeli olduğu su götürmez bir gerçekti. Özgüveninde boşvermişlik de sezilen, biraz vahşi, esmer bir kızcağızdı; cin gibi bakan gözleri, bal gibi tatlı bir gülümsemesi vardı, dudakları ve dişleri pek hoştu; vücudu ince uzundu, tavırlarında gurur ve kararlılık gösteren bir durumla

birlikte, çocukça bir şey de vardı. Her adımı, her sözü, on beş yaşında olduğunu gösteriyordu.

Bilezik beğenilmedi; hatta kötü bir etki bile yaptı. Genç kız odaya girer girmez Pavel Pavloviç dudaklarında bir gülümsemeyle hemen ona yaklaştı, bir neden yaratarak, geçen gün geldiğinde Nadya'nın piyanoda çalıp söylediği güzel romansın kendisine vermiş olduğu çok büyük keyfi öne sürdü, dili dolaştı, cümleyi bitiremedi, elindeki kutuyu uzatarak ve onu Nadya'nın eline sıkıştırmaya çalışarak olduğu yerde kaldı. Genç kız hediyeyi almak istemedi, utancından ve öfkesinden kızardı; zor bir durumda kalan annesine dönerek yüksek sesle:

"Ben hediye istemem, anne!" dedi.

Babası sakin fakat sert bir sesle: "Al ve teşekkür et!" diye emretti, ama özellikle kendisi de bunu hiç hoş bulmamıştı. Pavel Pavloviç'e sitem dolu bir sesle, yavaşça: "Gerek yoktu, gerçekten gerekmiyordu!" dedi.

Nadya verilen emre uyarak kutuyu aldı ve başı eğik olduğu halde bir çocuk reveransı yaptı; bir yayla uyarılmış gibi hızla diz çöktü, hızla doğruldu. Ablalarından biri bileziği görmek için onun yanına geldi; Nadya, kendisinin görmek bile istemediğini göstermek için kutuyu açmadan ablasına uzattı. Bilezik elden ele dolaştı; hepsi, bir şey demeden, bazıları alaycı bir gülümsemeyle baktı. Yalnız anneleri, zoraki bir tavırla, bileziğin çok güzel olduğunu söyledi. O anda Pavel Pavloviç yerin dibine geçmek istiyordu.

Velçaninov herkesi bu zor durumdan kurtardı.

Aklına gelen ilk konuyu ele alarak sürükleyici bir dille konuştu. Beş dakika geçmeden salonda bulunanların hepsi yalnız onu dinliyordu. Salonlarda konuşma sanatına, kanaat sahibi ve saf bir adam tavrını da katıyor; kendini dinleyenleri ikna etme sanatını da çok iyi biliyordu. Gerektiği zaman çok mutlu ve neşeli bir insan gibi görünmesini becerirdi. Sırası geldiğinde ince bir espriyi en doğal haliyle, sanki hiç farkında değilmiş gibi yerine yerleştirmekte ustaydı. Hatta bu espriyi eskiden hazırladığı ve ezberlediği zaman olduğu gibi, doğallığı hiç kaybolmuyordu. O anda da, bütün gözlerin kendisine doğru çevrilmesi, bütün kulakların kendinden başka kimseyi dinlememesi, herkesin yalnız onun söyleyeceği

şeylere gülmesi için birkaç dakikanın yeterli geleceğini hissetti. Ve gerçekten, herkes yavaş yavaş onun tam bir hâkimiyetle yönettiği konuşmaya katıldı. Madam Zahlebinin'in yorgun yüzü memnuniyetle ve hatta neşeyle aydınlandı, Katya hayran hayran bakmaya ve dinlemeye koyuldu. Nadya, Velçaninov'a çekingen bakıyordu: Ona karşı doldurulduğu belliydi, bu da tam tersine Velçaninov'un neşesini artırdı. Dedikoducu Marya Nikitişna onun hakkında bir söylenti çıkarmıştı: Pavel Pavloviç'in bir gün önce Velçaninov'dan söz ederken onunla çocukluk arkadaşı olduklarını söylediğini ortaya yaymıştı ve bu hesaba göre Velçaninov ondan tam yedi yaş daha büyüktü. Ama şimdi bu kız da Velçaninov'un büyüsünün etkisi altına girmişti. Pavel Pavloviç çok şaşırmıştı. Arkadaşının üstünlüğünü sağlayan şeyin ne olduğunu anlıyordu; önce, onun başarısına çok sevinmiş, konuşmaya o da katılmış, herkesle beraber o da gülmüştü; fakat yavaş yavaş düşünceli bir ruh haline büründü ve sonunda yüzünden açıkça okunan bir kedere kapıldı.

İhtiyar Zahlebinin, bayram günü olmasına rağmen, incelenecek pek çok evrakın kendisini beklemekte olduğunu söyledi ve odasına çıkmak üzere ayağa kalktığı sırada neşeli bir tavırla:

"Eh!" dedi, "siz kendi kendini eğlendirmesini bilen bir konuksunuz! Oysa ben sizi dünyanın en somurtkan bekârı sanıyordum! İnsan ne kadar da yanılabiliyor!"

Salonda bir kuyruklu piyano vardı. Velçaninov müzikle kimin uğraştığını sordu ve birdenbire Nadya'ya döndü:

"Galiba siz şarkı söylüyorsunuz?"

Nadya boğuk bir sesle:

"Kim söyledi?" dedi.

"Az önce Pavel Pavloviç söyledi."

"Doğru değil; bende sesten eser yok, iş olsun diye şarkı söylerim."

"Ama, benim sesim de güzel değil, buna rağmen şarkı söylerim.

"O halde, bize bir şey söyleyecek misiniz?" Sonra gözlerinde bir parıltı oluştu. "Sizden sonra da ben söylerim; ama şimdi değil, yemekten sonra...

Müziğe dayanamıyorum; bu piyanodan bıktım; burada sabahtan akşama kadar gülüp söylemekten başka bir şey yapmazlar; müzikten az çok anlayan bir Katya var!”

Velçaninov’un düşüncesi hemen kabul edildi, herkes de Katya’nın müzikle ciddi bir biçimde ilgilenen tek kişi olduğunu söylediler. Genç kızdan hemen bir parça çalmasını rica etti. Herkes onun Katya’yla ilgilenmesine çok sevindi, anneleri memnun oldu, yanakları kızardı. Katya gülümseyerek ayağa kalktı, piyanoya doğru gitti ve orada, birdenbire, hiç beklemediği bir şekilde kızardığını hissetti ve kendisi gibi yirmi dört yaşında boylu poslu şişman kızın, küçük bir kız gibi kızarmasından da ayrıca utanç duydu, bütün bu ruh haliyle piyanonun başına oturduğu sırada yüzünde bir gülümseme belirdi, Haydn’dan küçük bir parçayı dürüst ama kişiliksiz bir tarzda çaldı; sıkılmıştı. Parçayı bitirdiği zaman Velçaninov içtenlikle alkışladı. Ama alkışladığı şey çalınış biçimi değil, Haydn ve onun eseri olan parçaydı. Katya bundan o kadar hoşlandı ve Velçaninov’un, kendisini değil Haydn’ı övmesini o kadar minnettar ve mesut bir yüzle dinledi ki, adam, genç kıza daha dikkatli ve daha samimi bir gözle bakmaktan kendini alamadı. Bakışı: “Sen gerçekten çok iyi bir kızsın!” diyordu. Bu bakışın anlamını herkes ve özellikle Katerina hemen sezdi.

Taraçanın camlı kapısına bakarak, Velçaninov:

“Çok güzel bir bahçeniz var!” dedi. “Hadi hep birlikte bahçeye gidelim!”

“Evet, evet, bahçeye!”

Bu, herkesin ağzından birden çıkan bir neşe çığlığı oldu.

Yemek saatine kadar bahçeye inildi. Uzun süredir şöyle bir tarafa uzanıp biraz şekerleme yapmaya niyetlenen Madam Zahlebinin, herkesle beraber odadan çıkmak zorunda kaldı, ama, “Bahçeye inmeden taraçada oturup biraz dinleneyim,” dedi ve oturmasıyla uyuklamaya başlaması bir oldu.

Bahçede Velçaninov’la genç kızlar arasındaki ilişki hemen samimi ve dostane bir nitelik aldı. O sırada komşu köşklerden iki üç delikanlı da gelerek onlara katıldı: Bunlardan biri bir üniversite öğrencisi, diğeri de bir liseliydi; her biri arkadaşı olan genç kızın yanına gitti. Üçüncüsü, somurtkan yüzlü, saçı başı karmakarışık, kocaman mavi gözlüklü, yirmi yaşlarında bir gençti. Marya Nikitişna ve Nadya’yla, kaşlarını çatarak alçak

sesle acele bir şeyler konuşmaya başladı. Velçaninov'a sert bakışlar fırlatıyor ve ona karşı son derece kötü bir tavır takınmayı kendine bir görev sayıyor gibi görünüyordu.

Genç kızlardan bazıları hemen oyun oynamayı önerdiler. Velçaninov, her zaman ne oyunu oynadıklarını sordu, genç kızlar her türlü oyunu, en çok 'atasözü oyunu'nu oynadıklarını söylediler. Bunun ne olduğu da Velçaninov'a anlatıldı: Herkes oturur, yalnız bir kişi oradan uzaklaşır, kalanlar herhangi bir atasözü seçer; sonra, bu atasözünü bulacak olan arkadaş geri çağırıldığı zaman herkes o sözdeki kelimelerden birini bir cümle içinde kullanır, ebe olan da böylece bilmeceyi çözmeye çalışır.

Velçaninov:

"Aman ne hoş!" dedi.

İki üç ses:

"Hayır, hayır; tam tersine çok can sıkıcı bir oyun!" diye yanıtladı.

Nadya, Velçaninov'a:

"Sonra, tiyatro oyunu oynuyoruz!" dedi. "Şurada, etrafında sıralar olan büyük ağacı görüyorsunuz ya; işte bütün aktörler o ağacın arkasında tiyatro kulisindeymiş gibi dururlar; her biri, kral, kraliçe, prenses olur, sırası gelince ağacın arkasından çıkar, aklından geçeni söyler, sonra yine yerine döner."

"Aman ne hoş!"

"Yok, yok! Çok can sıkıcı! Başında eğlenceli olur ama, sonraları kimse ne diyeceğini bilemez, kimse sonunu getiremez. Belki sizin de katılmanızla daha iyi olur... Biz sizi Pavel Pavloviç'in dostu sanmıştık, şimdi anlıyoruz ki o zavallı övünmüş. Sizin bir iş için buraya gelmiş olmanıza çok sevindim."

Nadya bunu söylerken ciddi bir yüzle ve ısrarla Velçaninov'a baktı, sonra koşarak Marya Nikitişna'nın yanına gitti.

Velçaninov'un çok az dikkatini çekmiş olan ve o ana kadar hiç konuşmamış olan bir genç kız da Velçaninov'a sessizce:

“Bu akşam ‘atasözü oyunu’nu oynayacağız,” dedi. “Göreceksiniz. Pavel Pavloviç’le alay edeceğiz, siz de bizimle beraber...”

Kızıl saçlı küçük bir kız da, koşarak nefes nefese:

“Ah evet! Geldiğinize ne iyi ettiniz,” dedi.

Pavel Pavloviç, kendisini gitgide rahatsız bir konumda hissediyordu. Velçaninov, Nadya’yla ne kadar mümkünse o kadar iyi geçiniyordu; genç kız artık ona önceki gibi çekingen bakmıyor, onunla beraber gülüyor, zıplıyor, gevezelik ediyordu; ilk defa onun elini tuttu, son derece mutluydu ve Pavel Pavloviç’e, sanki o orada yokmuş gibi davranıyordu. Velçaninov, Pavel Pavloviç’e karşı tavır alınmış olduğundan emin oldu. Nadya, bir sürü genç kızla beraber, Velçaninov’u bir köşeye çekmişti; başka kızlar da türlü bahanelerle Pavel Pavloviç’i başka bir kenara sürüklüyorlardı; fakat adam onların elinden kurtulup kaçıyor, doğru Nadya ile Velçaninov’un bulunduğu gruba geliyor ve konuşmaları anlamak için dazlak başını uzatıyordu. Bir süre sonra artık dayanamaz oldu, çocukça davranarak endişesini belli etmeye başladı.

Velçaninov, Katerina Fedosiyevna’yı dikkatle incelemekten kendini alamadı. Genç kız şimdi, Velçaninov’un kendisi için gelmediğini ve Nadya’yla çok ilgilendiğini görüyordu; ama yüzü eskisi kadar tatlı, eskisi kadar sakindi. Onlarla beraber bulunmaktan ve yeni konuğun dediklerini dinlemekten mutlu görünüyordu; zavallı kız, konuşmaya katılabilecek yetenekte değildi. Velçaninov, Nadya’ya alçak sesle:

“Ablanız Katya ne kadar iyi bir kız!” dedi.

Nadya büyük bir heyecanla:

“Katya mı!” dedi, ”dünyada ondan iyi insan yoktur. Onu çok severim!”

Saat beşte yemeğin hazır olduğu söylendi. Elbette, konuk için çok para harcanmıştı. Her gün yenen yemeklere, seçkin birkaç yemek daha eklenmişti; bu yemeklerden biri o kadar garipti ki kimse yiyemedi. Sıradan bir şarap olan ‘Tokai’ de açıldı; yemeğin sonuna doğru, bir bahaneyle şampanya ikram edildi.

İhtiyar Zahlebinin yemeği biraz fazla yediği için çok keyiflendi. Velçaninov’un her dediğine gülüyordu. Nihayet Pavel Pavloviç de kendini

tutamadı, o da kendini göstermek istedi ve bir tekerleme söyledi; o anda, masanın sonunda Madam Zahlebinin'le yan yana oturdukları yerden bir kahkaha koptu. Kızların ikisi bir ağızdan bağırdı:

"Baba! Baba! Pavel Pavloviç bir tekerleme söyledi!"

İhtiyar, Pavel Pavloviç'e doğru dönerek kalın sesiyle ve nezaketle:

"Yaaa! Demek o da tekerlemeler söylüyor!" dedi.

Kelime oyununun ne olduğu kendisine güç bela anlatıldı; sonunda anladı ve:

"Evet! evet!" dedi... "Önemi yok! Gelecek sefere daha başarılı olur."

Marya Nikitişna alaycı bir eda ve çok yüksek bir sesle:

"Ne yaparsınız, Pavel Pavloviç, dedi, her türlü yetenek bir insanda toplanamaz ya! Sonra: Aman Tanrım! Boğazına kemik kaçtı, boğuluyor! diye bağırarak iskemlesinden fırladı.

Herkes birbirine girdi: Marya Nikitişna'nın istediği de buydu. Pavel Pavloviç bozulunca, utandığını gizlemek için kadehini dikmiş, şarap nefes borusuna kaçmıştı. Genç kız, 'adamın boğazına kemik kaçtığını, bundan emin olduğunu, bu yüzden ölenler bile bulunduğunu' bağıra çağıra anlatıp duruyordu. Biri:

"Sırtına vurmalı," dedi.

Zahlebinin de:

"Evet, evet," diye onayladı.

Ve herkes zavallının üstüne atıldı: Marya Nikitişna, kızıl saçlı küçük kız, hatta telaş içinde kalan anne, adamın sırtına vurup duruyorlardı.

Pavel Pavloviç masadan kalkarak kaçmak zorunda kaldı. Tekrar geldiği zaman, boğazına kemik değil şarap kaçtığını uzun uzun anlattı. Marya Nikitişna'nın adama kötü bir oyun oynamış olduğu o zaman anlaşıldı. Madam Zahlebinin ciddi bir edayla:

"Ah! Sen yok musun!" diyordu. Fakat kendisi de çılgınca gülmeye başladı ve bu gülme herkese bulaştı.

Yemekten sonra kahve içmek üzere taraçaya çıkıldı. İhtiyar, hayatından memnun bahçeye bakarak:

“Ne güzel havalar!” diye duygulandı. “Yalnız biraz yağmur yüzü görseydik iyi olurdu! Haydi çocuklar, ben biraz dinleneceğim. Siz eğlenin!” Pavel Pavloviç’in omuzuna vurarak: “Haydi, eğlen, eğlen!” diye ekledi.

Hep birlikte bahçeye indiler. Pavel Pavloviç, Velçaninov’u buldu ve onu kolundan yakaladı. Sinirli ve alçak bir sesle:

“Bir dakikanı rica ediyorum,” dedi.

Bahçenin ıssız bir yoluna doğru gittiler, hırsından boğulurcasına, Velçaninov’un kolunu sıkarak:

“Hayır, burada olsun sizi bırakmayacağım... Burada olsun size izin vermeyeceğim,” dedi.

Velçaninov hayretle gözlerini açtı:

“Ne dediniz? Ne dediniz?”

Pavel Pavloviç bir kelime söylemeden ona baktı, dudaklarını oynattı, yüzünde hiddet dolu bir gülümseme belirdi.

Sabırsızlanan genç kızlar:

“Neredesiniz, ne yapıyorsunuz? Sizi bekliyoruz!” diye bağırıyorlardı.

Velçaninov omuzlarını silkti, onlara doğru gitti. Pavel Pavloviç de onu izledi. Marya Nikitişna:

“Bahse girerim ki sizden mendil istemiştir,” dedi, “geçen gün de mendilini unutmuştu.”

Bir başka kız da:

“Her zaman unutur,” diye onayladı.

“Mendilini unutmuş! Pavel Pavloviç mendilini unutmuş! Anne, Pavel Pavloviç yine mendilini unutmuş! Anne, Pavel Pavloviç yine nezle olmuş!”

Her taraftan bu sesler duyuluyordu. Madam Zahlebinin içini çekerek:

“İyi ama, neden söylemedi?” dedi. “Ne kadar çekingensiniz Pavel Pavloviç! Nezle ihmal etmeye gelmez! Size hemen bir mendil getirteyim... Fakat nasıl oluyor da sürekli nezle oluyorsunuz?”

Ve eve gitmek için bir bahane bulduğuna sevinerek uzaklaştı. Pavel Pavloviç:

“Ama iki tane mendilim var ve ben nezle değilim, bir şeyim yok!” diye bağırdı.

Kadın bunu duymadı. Bir dakika sonra, diğerlerinin arkasından gitmeye ve Nadya ile Velçaninov’u gözden kaybetmemeye çalışan Pavel Pavloviç, bir hizmetçinin koşarak kendisine bir mendil getirdiğini gördü. Her taraftan:

“Atasözü oyunu oynayalım!” diye bağırıyorlardı.

Tanrı bilir ne amaçla bu oyunu istiyorlardı.

Bir yer seçtiler ve herkes oturdu. İlk ebe Marya Nikitişna oldu; onu bir şey duyamayacağı bir yere kadar uzaklaştırdılar, atasözünü seçtiler ve sözcükleri paylaştılar. Marya Nikitişna’yı geri çağırdılar, hemen bilmeceyi çözdü.

Sonra sıra mavi gözlüklü ve karışık saçlı delikanlıya geldi. Onu daha uzağa, evlerden birinin yakınına gönderdiler. Delikanlı geldiğinde yüzü asıktı. Cümleleri iki kere tekrar ettirdi, ama bilmeceyi çözemedi. Bilinmesi gereken atasözü şuydu: “Tanrı’ya edilen ibadetle Çar’a edilen hizmet hiçbir zaman karşılıksız kalmaz.”

Delikanlı sinirlendi ve yerine dönerken:

“Ne saçma atasözü!” diye söylendi.

Birkaç ses daha:

“Öf! Ne can sıkıcı şey!” diye homurdandı.

Nadya:

“Eh! Sıra şimdi bende,” dedi.

Herkes bir ağızdan:

“Hayır, hayır, Pavel Pavloviç’in sırası,” diye bağrıştılar.

Adamı bahçenin sonuna kadar götürdüler, bir köşeye dikerek yüzünü duvara döndürdüler ve dönüp arkasına bakmasın diye kızıl saçlı küçük kızı yanına nöbetçi bıraktılar. Pavel Pavloviç’in biraz keyfi yerine geldiği için görevini tam bir dürüstlükle yapmak istedi ve orada, yüzü duvara dönük biçimde, bir taş gibi hareketsiz bekledi. Kızıl saçlı küçük kız onu yirmi adım öteden kontrol ediyordu; kızın son derece telaşlı bir hali vardı; sabırsızlıkla bir şey beklediği belliydi. Birdenbire kollarıyla bir işaret verdi. Bir anda hepsi koşarak kaçtılar. Velçaninov’un durduğunu gören dokuz on genç kız telaşla:

“Koşsanıza, koşsanıza!” diye seslendiler.

Velçaninov da onların arkasından koşmaya başladı ve:

“Ne var? Ne oluyor?” diye sordu.

“Yavaş! Bağırmayın! O orada duvara bakıp duracak, biz de kaçacağız. İşte Nastiya da geliyor.”

Nastiya, yani kızıl saçlı küçük kız, kollarıyla işaretler vererek hızla koşuyordu. Az sonra hepsi bahçenin öteki ucunda, havuzun arkasında toplanmışlardı. Velçaninov da oraya geldiği zaman, Katya’nın bütün arkadaşlarına ve özellikle Nadya ile Marya Nikitişna’ya söylendiğini gördü. Nadya, ablasını öperek:

“Katya, benim güzel güvercinim, kızma!” diyordu.

“Anneme söylemem, ama ben gidiyorum, çünkü yaptığımız hiç iyi bir şey değil. Zavallı adam orada, duvarın karşısında ne düşünüyordur kim bilir?”

Katya ayrılıp gitti, fakat ötekiler ne acıdılar, ne de pişmanlık gösterdiler. Pavel Pavloviç geldiği zaman hiçbir şey olmamış gibi davranmasını Velçaninov’dan rica ettiler. Çılgınca sevinip duran kızıl saçlı küçük kız:

“Haydi, şimdi köşe kapmaca oynayalım!” diye bağırdı.

Pavel Pavloviç dönüp geldiği zaman, aradan on beş dakika geçmişti: Duvarın karşısında tam on dakika kalmıştı. Geldiği zaman ötekiler köşe kapmaca oyununa başlamışlardı; herkes bağırıyor, gülüyordu. Pavel

Pavloviç öfkesinden çılgına dönerek doğru Velçaninov’a koştu, onu kolundan yakaladı.

“Bir dakikanı rica ediyorum...”

“İyi... Kim kiminle, bizim ahbap da dakikacığı ile!”

Birkaç kız:

“Yine bir mendil istiyor!” diye bağırıştılar.

“Bu sefer bu sizin işiniz... Bütün bunlara neden sizsiniz...”

Pavel Pavloviç daha fazla bir şey söyleyemedi: Dişleri birbirine çarpıyordu.

Velçaninov çok dostça bir tavırla, onu daha neşeli olmaya davet etti:

“Size takılıyorlarsa, bunun sebebi, herkesin gülüp eğlendiği bir sırada sizin somurtmanızdır.”

Velçaninov’un öğüdü anında etkisini gösterdi. Pavel Pavloviç hemen konumunu değiştirip sakinleşti ve sanki kabahat kendisindeymiş gibi gelip oyuna katıldı. Yarım saat kadar sonra bütün neşesi tekrar geri gelmişti. Her oyunda, eş bulmak gerektiği zaman kızıl saçlı küçük kızı veya Zahlebinin’lerden birini seçiyordu. Velçaninov’un en çok hayret ettiği şey, Pavel Pavloviç’in Nadya’nın yanında olmasına rağmen ona bir kelime bile söylememesiydi. Durumunu olduğu gibi kabul ediyor, bunu doğal karşılıyor gibi görünüyordu. Ama akşama doğru, yine ona bir oyun oynadılar.

Saklambaç oynanıyordu. Herkes istediği yere saklanabiliyordu. Sık bir fundalığa gizlenmeyi başaran Pavel Pavloviç’in aklına birdenbire evin içinde bir yere saklanmak fikri geldi. Kızlar bunu anlayarak bağırıştılar. Adam ilk kata kadar merdivenleri dörder dörder çıktı: Orada, bir dolabın arkasında, gizlenmeye uygun çok iyi bir yer biliyordu. Fakat kızıl saçlı küçük kız da arkasından merdivene tırmandı ve ayaklarının ucuna basarak, Pavel Pavloviç’in girdiği odanın kapısını kilitledi. Bahçedekilerin hepsi yine bir iki saat önceki gibi oynamaya koyuldular, bahçenin sonundaki havuzun diğer köşesine koştular. Aradan on dakika geçti ve Pavel Pavloviç, kimsenin kendisini aramadığını görünce pencereden baktı. Bahçede kimseler yoktu. Büyükleri rahatsız etmek korkusuyla kimseyi çağıramadı;

zaten hizmetçiler de Pavel Pavloviç tarafından çağrıldıkları takdirde görünmemek ve gitmemek için kesin emir almışlardı. Onun imdadına yalnız Katerina koşabilirdi, fakat o da odasında uyuyordu. Böylece adam bir saate yakın bu durumda kaldı. Sonunda genç kızlar ortaya çıktılar ve tesadüfmüş gibi ikişer üçer pencerenin önünden geçmeye başladılar.

“Pavel Pavloviç, neden bizimle oynamıyorsunuz? Bilseniz ne kadar eğleniyoruz! Tiyatro oyunu oynuyoruz, Aleksi İvanoviç genç aktör rolünde.”

Başka kızlar da, geçerken:

“Pavel Pavloviç, neden aşağıya inmiyorsunuz? Çok ilginç!” diyorlardı.

O sırada uykudan kalkan ve çay saatine kadar bahçede şöyle bir dolaşarak çocukların oyununu görmeye niyetlenen Madam Zahlebinin:

“Nedir o tuhaf olan?” diye sordu.

“Baksanıza Pavel Pavloviç’e!”

Ve, hiddetten sapsarı kesilen bir yüz ve zoraki bir gülümsemeyle pencereden sarkan adamı gösterdiler.

Anneleri başını sallayarak:

“Herkes gülüp oynarken böyle bir odaya kapanmak ne garip zevk!” dedi.

Bu süre içinde Velçaninov, kendi gelişinin Nadya’yı niçin bu kadar sevindirdiğini öğrendi. Konuşma, bahçede kimsenin olmadığı ağaçlı bir yolda yapıldı. Marya Nikitişna, her oyuna katılan ve artık sıkılmaya başlayan Velçaninov’a işaret ederek onu bu yola kadar getirdi ve Nadya’yla baş başa bıraktı. Genç kız acele ederek:

“Sizin Pavel Pavloviç’le, onun söylediği gibi samimi iki dost olmadığınızı anladım,” dedi. “Bana son derece önemli bir konuda yardım edebilecek tek kişi sizsiniz: İşte onun iğrenç bileziği,” kutuyu cebinden çıkardı, “bunu hemen ve kesinlikle ona vermenizi istiyorum, çünkü bundan sonra onunla bütün hayatım boyunca konuşmayacağım. Zaten, bunu benim yaptığımı da söyleyebilirsiniz. Bir daha armağan getirmemesini de ayrıca bildirmenizi

rica ediyorum. Diğer söyleyeceklerimi de ona başka kişilerle ileteceğim. Bana böyle bir iyilikte bulunur musunuz?”

Velçaninov zor durumda kaldığını anlatan bir sesle:

“Tanrı aşkına, rica ederim, bana bu görevi vermeyiniz!” diye yalvardı.

Nadya gözlerini hayretle açarak:

“Nasıl? Nasıl?” dedi, “size bu görevi vermemek mi?”

Genç kız kendini kaybedecek gibi oldu, gözleri doldu, ağlamak üzereydi. Velçaninov gülümsedi.

“Düşünmeyiniz. Hayır... Size yardım etmekten şeref duyar, bundan çok mutlu olurdum... Ama onunla aramızda görülecek bir hesabımız var...”

“Görüyor musunuz? Sizin onunla dost olmadığınızı, onun yalan söylediğini biliyordum! Hiçbir zaman onun karısı olmayacağım, anlıyor musunuz? Asla! Buna nasıl cüret edebildiğini anlamıyorum... Ama bu iğrenç bileziği kendisine geri vermeniz gerekiyor! Başka ne yapabilirim ki... Hemen bugün geri verilmesini istiyorum. Sonra, bu yaptığımı gelip babama söyleyecek olursa başına geleceği de düşünsün!”

O anda fundalığın içinden, mavi gözlüklü, karışık saçlı delikanlı çıktı ve gözlerini açarak Velçaninov’a bağırdı:

“Bileziği ona götürmeniz gerekiyor! Yalnız kadınlık gururu adına bile olsa bunu yapacaksınız... Sizden bunu isterken bu işin inceliğini anlayacak kadar yüksek ruhlu olduğunuzu kabul ediyoruz.”

Sözünü bitiremedi. Nadya çocuğu kolundan yakalayarak hızla Velçaninov’dan uzaklaştırdı ve:

“Aman Tanrım! Ne aptal şeysin, Predpozilof!” diye bağırdı. “Haydi buradan git ve bundan sonra insanların konuştuğunu dinleme! Sana uzakta durmanı söylemedim mi?”

Predpozilof tekrar fundalığa girdi. Nadya ayağını yere vurdu. Kendinden geçmiş, yumrukları sıkılmış, bir aşağı bir yukarı dolaşmaya devam ediyordu. Birdenbire Velçaninov’un önünde durdu.

“Ne kadar zalimlik ettiklerini düşünemezsiniz! Siz bunu belki sadece gülünç buluyorsunuz, ama benim için ne demek olduğunu anlamıyorsunuz!”

Velçaninov gülümsedi:

“Demek bu çocuk da değil!...” dedi.

Nadya kızardı ve o da gülümseyerek:

“Elbette değil,” dedi, “bunu nasıl düşünebildiniz? O değil, onun arkadaşı. Fakat kendine nasıl arkadaş seçiyor, hayret! Hiçbir şey anlamıyorum. Bunun geleceğinin parlak olduğunu söylüyorlar, ama benim gözüm onda değil! Neyse Aleksi İvanoviç, bunları bırakalım! Şimdi son sözünüzü bekliyorum. Bileziği geri verecek misiniz? Evet mi, hayır mı?”

“Peki, iade edeceğim, verin onu bana.”

Nadya sevincinden zıplayarak:

“Siz çok iyi bir insansınız!” diye bağırdı ve kutuyu uzatırken: “Bu akşam bütün gece sizin için şarkı söyleyeceğim, çünkü, biliyor musunuz, çok iyi şarkı söylerim ben ve size müzik sevmem dediğim zaman yalan söylemiştim. Ah! Bir daha gelseniz ne kadar sevinirdim! Size her şeyi, ama her şeyi anlatırdım ve başka birçok şeyi daha... Çünkü siz o kadar iyisiniz, o kadar iyisiniz ki... Aynı Katya gibisiniz!”

Gerçekten, çay içmek için salona döndükten sonra Nadya ona iki romans söyledi. Kızın sesi henüz pek olgun değildi, fakat hoş ve güçlü bir sesi vardı. Pavel Pavloviç, kızların anne ve babasıyla beraber çay masasının yanında oturuyordu; masanın üstünde, Sevr işi eski bir çay takımının ortasında, büyük bir semaver fokur fokur kaynıyordu. Pavel Pavloviç’in onlarla son derece ciddi şeyler konuştuğuna kuşku yoktu, çünkü dokuz ay sonra dönmek üzere iki gün sonra yola çıkacaktı. Bahçeden dönen gençlere hiç dikkat etmedi. Velçaninov’a bir kere bile bakmadı. Kuşkusuz huzur bulmuştu ve başına gelenlerden şikâyet etmeyi düşünmüyordu.

Ama Nadya şarkı söylemeye başlar başlamaz hemen yaklaştı. Genç kıza ne dediyse yanıtını alamadı, ama buna hiç üzülmedi. Kızın oturduğu iskemlenin arkasına dayanarak ayakta duruyor ve bu durumuyla, bu yerin kendisine ait olduğunu ve onu kimselere bırakmayacağını anlatıyordu.

Velçaninov, şarkı söylemek için kendinden çok emin bir tavırla piyanonun başına oturduğu zaman genç kızlar hep bir ağızdan:

“Anne... Anne... Sıra Aleksi İvanoviç’in, Aleksi İvanoviç şarkı söyleyecek!” diye bağırıştılar.

Anne ile baba ve onların yanında oturan Katerina Fedosiyevna yaklaştılar.

Velçaninov bugün hemen hemen unutulmuş bir şarkı olan Glinka’nın bir romansını seçti:

“*Gül ağzını açarak*

Kumrularınkinden tatlı sesinle

Bana bir şeyler söyleyeceğin mutlu anda...”

Velçaninov romansı, yanında ayakta duran Nadya’ya dönerek söylüyordu. Uzun süredir sesi çok iyi çıkmıyordu, ama bu durumu bile önceleri onun çok güzel bir sesi olduğunu göstermeye yetiyordu. Bu şarkıyı yirmi sene önce, henüz üniversite öğrencisiyken, Glinka’nın bir dostu tarafından verilen sanatçıların da katıldığı bir akşam yemeğinde, bestecinin kendi sesinden dinlemişti. O akşam Glinka, kendi eserleri içinde en çok beğendiklerini çalmış ve söylemişti. Onun da o zamanlar artık sesi kalmamıştı, ama Velçaninov özellikle bu romansın yapmış olduğu olağanüstü etkiyi hatırlıyordu. Meslekten yetişme bir şarkıcı bile bu kadar kuvvetli bir etkiyi yaratamazdı. Bu romansta ihtiras, her sözcükte, her mısrada büyür, yükselir: Ses perdeleri o kadar kuvvetli ve kesintisizdir ki, operada farkına bile varılmayan en küçük bir hata parçanın değerini, bütün önemini sıfıra indirir. Çok basit ama duygu yüklü bu küçük parçayı söylemek için mutlaka duymak, bir ilhamdan haz almak, gerçek ya da çok iyi taklit edilmiş aşırı bir istekle coşmak gerekiyordu. Aksi takdirde çirkin ve hatta uygunsuz bir romans olurdu: Aşırı isteğin son perdeye çıkan gerginliğini, iğrenç bulmadan, bu parçadaki kadar büyük bir kudretle anlatmanın olanağı yoktur.

Velçaninov, bu romansı her söyleyişinde topladığı alkışları anımsıyordu. Olabildiğince Glinka’nın tarzını kendine mal etmişti ve yine şimdi de, daha ilk nağmeden, ilk mısradan başlayarak gerçek bir ilham ruhunu doldurdu ve oradan sesine geçti. Duygular, her sözcükte, kuvvet yönünden

şiddetleniyordu; sonlara doğru gerçek ihtiras çığlıkları yükselirdi, alevli gözleriyle Nadya'ya bakarak romansın son mısralarını söylüyordu:

"*Şimdi gözlerinin içine daha cesaretle bakıyorum.*

Dudaklarımı yaklaştırıyorum.

Ve beklemeye kuvvetim kalmadığı için,

Seni öpmek, öpmek, öpmek istiyorum!

Seni öpmek, öpmek, öpmek istiyorum!"

Nadya korkudan titredi ve olduğu yerde geriledi; yanakları al al oldu ve Velçaninov'dan, onun şaşkınlıktan ve hemen hemen utançtan altüst olan yüzüne şimşek gibi bir şey geçti. Öteki dinleyiciler garip bir hayranlığa kapıldılar: Her biri böyle bir şarkı söylemenin gerçekten yersiz olduğunu anlatmak istiyor gibi görünüyordu ama bütün bu taze yüzler, bütün bu küçük gözler parlıyor, pırıl pırıl yanıyordu. Katerina Fedosiyevna'nın yüzü o kadar parlıyordu ki, Velçaninov onu adeta güzel buldu. İhtiyar Zahlebinin biraz zor bir durumda kaldığını gösteren tavırla:

"İşte güzel bir romans!" diye mırıldandı. "Fakat... Biraz şiddetli değil mi? Güzel fakat şiddetli..."

Karısı da:

"Şiddetli..." demek istedi ama, Pavel Pavloviç zaman bırakmadı; deli gibi yerinden fırladı, Nadya'yı kolundan tutarak Velçaninov'dan uzağa itti, kendisi rakibinin önüne dikildi ve şaşılaşan gözleriyle ona baktı; dudakları titriyordu; sonunda:

"Bir dakika... Rica ederim," diyebildi.

Velçaninov, biraz ikilemde kalacak olsa bu adamın daha garip davranışlar göstereceğini hemen anladı; onu kollarından yakaladı ve herkesin şaşırmasına aldırış etmeden taraçaya, oradan da bahçeye götürdü. Hemen hemen gece olmuştu. Pavel Pavloviç:

"Derhal benimle birlikte buradan ayrılmanız gerektiğini anlıyor musunuz?" diye sordu.

“Ama... Anlamıyorum...”

“Anımsıyor musunuz, size her şeyi, hem de sonuna kadar anlatmamı ısrarla isteyip durmuştunuz? İşte şimdi sırası geldi... Haydi!”

Velçaninov düşündü, Pavel Pavloviç’e bir kere daha baktı ve gitmeye karar verdi.

Bu beklenmedik gidiş ev sahiplerini çok üzdü, çocukların canı çok sıkıldı. Madam Zahlebinin:

“Hiç olmazsa bir fincan çay daha içiniz,” diye yalvardı.

İhtiyar Zahlebinin, gülümseyerek susan Pavel Pavloviç’e sert ve bu davranışını onaylamadığını belirten bir tavırla:

“Fakat ne oluyor sana? Nedir bu sinirlilik?” diye sordu.

Genç kızlar da ona hışımla bakarak:

“Pavel Pavloviç, Aleksi İvanoviç’i niçin götürüyorsunuz?” diye sordular.

Velçaninov gülümsedi:

“Üzgünüm, düşündüğünüz gibi değil. Pavel Pavloviç, bana unutmuş olduğum son derece önemli bir işi anımsatarak iyilik etti.”

İhtiyar Zahlebinin’in elini sıktı, genç kızların ve özellikle Katya’nın önünde eğildi ve bunu da herkes gördü.

İhtiyar Zahlebinin ısrarla:

“Bizi görmeye gelmiş olmanıza teşekkür ederiz; bu ziyaretinizin anısı bizleri daima mutlu edecektir,” dedi.

Anne de samimi bir dille:

“Ah! Evet, o kadar mutlu olduk ki...” diye eşini destekledi.

Velçaninov, Pavel Pavloviç’le birlikte arabaya binerken, genç kızlar, evin girişindeki merdivenlerde durup:

“Gene gelin Aleksi İvanoviç, gene gelin!” diye bağırıyorlardı.

Ötekilerden daha ince bir ses de şöyle bağırıyordu:

“Evet, evet! Gene geliniz! Sevgili Aleksi İvanoviç!”

Velçaninov: “Ah! Bu mutlaka kızıl saçlı küçük kızdır,” diye düşündü.

XII

Hâlâ kızıl saçlı küçük kızı düşünüyordu ve bununla beraber kendinden hoşnutsuzluğu uzun süredir yüreğini sıkıyordu. Görünüşte neşeli geçen bugün, içindeki keder onu bir an bırakmamıştı. Şarkı söylemeye koyulmadan önce bu işten yüz akıyla nasıl çıkabileceğini bilmiyordu; belki o kadar canla başla şarkı söylemiş olmasının asıl nedeni de buydu.

“Nasıl oldu da bu kadar küçüldüm... Her şeyi unutabildim!” diye düşünüyordu.

Ama yoldaki bu düşüncelerine çabuk son verdi; kendi haline acımak ona ağır geliyordu; öfkesini başkasından çıkarmayı tercih ederdi.

Arabanın içinde yanında hiç sesini çıkarmadan oturan Pavel Pavloviç’e şöyle yandan bakarak:

“Sersem!” diye söylendi.

Pavel Pavloviç ısrarla susuyor, kendini toparlıyor, hazırlanıyor gibi görünüyordu. Ara sıra, sabırsızlığını gösteren bir davranışla şapkasını çıkarıyor ve mendiliyle alnını siliyordu. Velçaninov gene:

“Sırılsıklam olmuş zavallı!” dedi.

Pavel Pavloviç yalnız bir kere, o da yağmura tutulup tutulmayacaklarını arabacıya sormak üzere, ağzını açtı.

“Elbette! Hem de çok yağacak! Bütün gün yandık, kavrulduk.”

Gerçekten gökyüzü kararıyor, henüz uzaklarda çakan şimşekler zaman zaman ufku aydınlatıyordu. Şehre girdikleri sırada saat on buçuk olmuştu. Velçaninov’un evine yaklaştıklarında Pavel Pavloviç ona doğru döndü:

“Ben de size geliyorum,” dedi.

“Görüyorum; yalnız önceden söyleyeyim, kendimi çok keyifsiz hissediyorum.”

“Merak etmeyin, çok kalacak değilim.”

Kapıcı odasının önünden geçerken Pavel Pavloviç, Mavra'ya bir şey söylemek üzere ayrıldı.

Dönüp geldiğinde ve birlikte içeri girerken Velçaninov sert bir sesle sordu:

"Ne söylemeye gittiniz?"

"Hiç! Bir şey değil... Arabacı..."

"Bu akşam size şarap yok!"

Öteki cevap vermedi. Velçaninov bir mum yaktı. Pavel Pavloviç koltuğa yerleşti. Velçaninov da kaşlarını çatarak onun karşısında ayakta durdu ve henüz hâkim olabildiği bir heyecanla konuştu:

"Ben de son sözümü söylemeyi size vaat ettim. İşte! O son söz şudur: Aramızda her şeyin bitmiş olduğunu düşünüyorum ve artık birbirimize söyleyecek sözümüz kalmamıştır... Anlıyor musunuz, artık hiçbir şey kalmamıştır; bu nedenle en iyisi hemen kalkıp gitmeniz ve benim de arkanızdan kapıyı kapamamdır."

Pavel Pavloviç son derece tatlı bir bakışla Velçaninov'un gözünün içine bakarak:

"Hesabımızı görelim, Aleksi İvanoviç, dedi.

Velçaninov çok şaşırdı:

"Nasıl 'hesabımızı görelim?' Ne garip söz! Hangi hesap? Yaaa! 'son sözüm' dediğiniz, biraz önce anlatmayı vaat ettiğiniz gerçek bu muydu?"

"Ta kendisi!"

Velçaninov yüksek tondan bir sesle:

"Görülecek hesabımız kalmamıştır; her şey uzun süredir bitmiş bulunuyor!" diyerek konuyu kapatmak istedi.

Ama Pavel Pavloviç imalı bir tavırla:

"Gerçekten öyle mi sanıyorsunuz?" diye ısrar etti.

Aynı zamanda, garip bir biçimde ellerini birbirine birleştirerek göğsünün üzerine koydu.

Velçaninov sustu ve odanın içinde bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı. Kalbi Liza'nın anısıyla doldu.

Uzun bir sessizlikten sonra kaşlarını çatarak ötekinin karşısında ayakta durdu:

"Kapatmak istediğiniz hesap nedir?"

Pavel Pavloviç elleri göğsü üzerinde, gözleriyle onu izliyordu. Yavaş ve yalvaran bir sesle:

"Artık o kadar uzaklara gitmeyiniz!" dedi ve birdenbire iskemleden kalktı.

Velçaninov kötü bir gülümsemeyle:

"Nasıl? Bugünkü olay için mi? Bundan mı ibaret?" diye bağırdı; "inanamıyorum... Beni şaşırtıyorsunuz!"

Sonra birdenbire tavrını değiştirdi; derin bir üzüntüyle ve tatlı bir dille:

"Beni dinleyin!" dedi, "önce sizinle beraber oraya gitmeyi kabul etmiş olmak, sonra da orada öyle davranarak bu kadar alçalmak, kendimi küçük düşürmek bugüne kadar asla başıma gelmemiştir... Çok adi, çok aptalca bir davranıştı... Kendimi unutarak sizinle oraya giderek alçaldım, küçük düştüm..." Birdenbire kendini toparladı: "Dinleyiniz! Siz bugün beni gafil avladınız; heyecanlıydım, hastaydım... Aslına bakarsanız sizden özür dilemeye bile gerek yok! Bir daha oraya gitmeyeceğim, çünkü beni oraya çeken bir şey yok."

Pavel Pavloviç sevincinden deli oldu:

"Sahi mi? Ah sahi mi?"

Velçaninov aşağılayıcı bir tavırla karşısındaki adama baktı ve tekrar odada dolaşmaya başladı. Sonunda:

"Her ne pahasına olursa olsun mutlu olmaya karar vermişe benziyorsunuz!" demekten kendini alamadı.

Pavel Pavloviç safça, büyük bir istekle ama yavaşça:

“Ah! Evet,” dedi.

Velçaninov: “Garip adamın biri!” diye düşündü; “kötülüğü, ne yaptığını bilmeyen bir adam oluşundan ileri geliyor; ama bu adamdan nefret etmemek de benim elimden gelmiyor... Oysa zavallı buna layık değil!”

Pavel Pavloviç söz dinleyen ve kaderine razı olan bir adam tavrıyla:

“Görüyor musunuz, ben bir ‘koca’yım!” dedi. ”Sizin bu teriminizi eskiden beri biliyorum; T.’de birlikte yaşadığımız o yıllardan aklımda kalmıştır, her zaman buna benzer sözcükleri kullanmayı severdiniz. Gene burada ‘koca’dan söz ettiğiniz zaman bunun ne demek olduğunu çok iyi anlamıştım.”

Mavra bir şişe şampanya ve iki kadehle içeriye girdi.

“Beni bağışlayın Aleksi İvanoviç, biliyorsunuz bunu içmeden yapamıyorum... Böyle davrandığım için sinirlenmeyin. Görüyor musunuz sizin ne kadar aşağınızdayım, size uygun değilim!”

Velçaninov iğrenerek:

“Güzel!” dedi, “ama inanınız çok hastayım.”

Öteki, aceleyle:

“Merak etmeyin!” diye açıkladı, “uzun sürecek değil... Bir dakikada olup bitecek... Yalnız bir kadeh, çünkü boğazım...”

Bardağını bir yudumda boşalttı ve gene oturdu, Velçaninov’a bir tür sevgiyle baktı. Mavra dışarıya çıktı. Velçaninov:

“Ne iğrenç yaratık!” diye mırıldandı.

Pavel Pavloviç canlandığını gösteren bir tavırla:

“Görüyor musunuz, kızın bir suçu yok, arkadaşları olmasaydı...” diye yeniden söze başladı.

“Nasıl? Ne? Ha! Evet! Hâlâ şu konuyu düşünüyorsunuz...”

“Bütün suç arkadaşlarında! Kendisi daha çok genç! Aklı çılgınlıklarda... Elbette eğlenmek için! Bu hali de çok güzel! Sonraları değişmiş olacak. Ben de ona kul köle olacağım, bir dediğini iki etmeyeceğim; saygı görecek. Sonra insanların arasına karışacak... Kısaca değişecektir.”

Velçaninov cebindeki kutuya düşünceli bir tavırla dokunarak kendi kendine: “Fakat bileziği de vermek gerekiyor,” diyordu.

“Az önce koşullar ne olursa olsun mutlu olmaya karar vermişe benzediğimi söylüyordunuz. Evet, Aleksi İvanoviç, mutlaka evlenmem gerekiyor; bu işin başka bir çaresi var mı? Siz de görüyorsunuz...” Ve parmağıyla şişeyi gösteriyordu. “Bu da kusurlarımın en hafifi. Bir kadın, bir bağlanış, kuvvetli bir sevgi olmadan yaşayamam. Seversem kurtulurum.”

Kahkahalarla gülmemek için kendini zor tutan Velçaninov az daha “İyi ama bunları bana söylemenin anlamı ne?” diye bağıracaktı; ama kendini tuttu, çünkü bu çok zalimce bir davranış olurdu.

“Ama sonunda, niçin beni zorla oraya sürüklediniz? Ne işinize yarayabilirdim?”

Pavel Pavloviç utanarak:

“Denemek içindi,” dedi.

“Ne denemesi?”

“Oraya yalnız bir haftadır gidip geliyorum... Şey sıfatıyla (üzüntüsü gittikçe artıyordu). Dün size rastladım ve kendi kendime şöyle düşündüm: “Onu benden başka bir erkekle beraber görmedim, acaba nasıl oluyor?” Bu saçma bir düşünceydi, şimdi anlıyorum; gereksizdi. Ama her ne olursa olsun bunu yapmak istedim. Bütün suç benim kötü huyumda...”

Aynı zamanda başını kaldırdı ve yüzü kızardı.

Velçaninov şaşırarak: “Bütün bunlar doğru mu acaba?” diye düşündü ve yüksek sesle:

“Peki, o halde?” dedi.

Pavel Pavloviç tatlı ve kurnazca gülümsedi:

“Bütün bunlar çocukluk; aynı zamanda sevimli haller! Bütün olup bitenler, arkadaşlarının suçu. Bugün size karşı yaptığım kabalıkları bağışlayınız, bir daha böyle şeyler olmayacak... Asla olmayacak.”

Velçaninov gülümsedi:

“Benim için de öyle... Bir daha oraya gitmeyeceğim.”

“Benim istediğim de bu.”

Velçaninov biraz eğildi ve sert bir tavırla:

“Ama dünyadaki tek erkek ben değilim, başka erkekler de var,” dedi.

Pavel Pavloviç’in yüzü kızardı:

“Beni üzmeyiniz, Aleksi İvanoviç. Nadya Fedosiyevna’yı o kadar beğeniyorum ki, ona o kadar saygım var ki...”

“Darılmayınız, imalı herhangi bir şey söylemek istemedim... Ama onun beni beğenebileceğinden bu kadar emin olmanıza ve buna rağmen bana karşı bu derece tam bir güven beslemiş bulunmanıza hayret ediyorum...”

“Evet; çünkü bu, önce olan biten şeylerden sonra olan bir şey de...”

“O halde beni hâlâ şerefli bir adam olarak mı görüyorsunuz?”

Başka bir zaman olsa, ağzından bu kadar safça bir soru kaçırdığı için çok üzülürdü.

Pavel Pavloviç gözlerini yere indirdi ve:

“Sizi şerefli bir adam saymadığım hiç olmadı,” dedi.

“Evet, kuşkusuz... Demek istediğim bu değildi... Sadece, ‘Bana karşı en küçük bir güvensizliğiniz bile yok mu?’ demek istiyordum.”

“Hayır, kesinlikle hayır.”

“Peki, St. Petersburg’a geldiğiniz zaman da bu fikirde miydiniz?”

Velçaninov bunu sormaktan kendini alamadı. Merakı o kadar büyüktü.

“St. Petersburg’a geldiğim zaman sizi dünyanın en şerefli adamı sayıyordum. Sizi daima saygıyla andım, Aleksi İvanoviç.”

Pavel Pavloviç gözlerini kaldırdı ve en küçük bir heyecan belirtisi göstermeden açık bir biçimde karşısındaki adama baktı. Velçaninov birdenbire korktu. Adamı açıklamalarda bulunmaya zorlamak istemiyordu. Pavel Pavloviç devam ederek:

“Sizi sevdim, Aleksi İvanoviç, evet T.’de geçirdiğiniz bütün bir sene içinde sizi sevdim,” dedi. “Siz bunun farkında bile olmadınız, çünkü ben sizin için çok küçük bir şeydim, ilginize layık değildim. Kim bilir, belki böyle olması daha iyiydi. Geçen dokuz sene içinde sizi her zaman anımsadım, çünkü hayatımda o yıl gibi bir yıl geçirmedim.” Gözleri garip bir pırıltıyla parlıyordu. “Sizin kullandığınız sözcükleri, sizin düşüncelerinizi hep aklımda tuttum. Sizi daima iyi duygulara sahip olan, bilgili, dikkate değer ölçüde bilgili ve çok zeki bir adam olarak hatırladım. ‘Büyük düşünceler, büyük bir zekâdan çok, büyük bir kalpten doğar,’ derdiniz; siz belki bunu unuttunuz, ama ben anımsıyorum. Sizi daima büyük bir insan olarak saydım ve... Her şeye rağmen buna inandım...”

Çenesi titriyordu. Velçaninov dehşet içinde kalmıştı; adamın böyle konuşmasını engellemek gerekiyordu. Yavaş, titrek bir sesle ve utanarak:

“Yeter, rica ederim Pavel Pavloviç, yeter!” dedi. ”Niçin, niçin?” Birdenbire sesini yükseltti, “niçin hasta ve sarsılmış bir adamı böylesine rahatsız edip onu karanlıklara sürüklüyorsunuz? Bütün bunlar hayalden, yalandan, sahtekârlıktan, ayıp şeylerden başka bir şey olmadığı halde... Hem de hiçbir ölçü tanımıyorsunuz. Asıl önemli olan şu ki, siz de ben de, her ikimiz, ahlak düşkünü, duygularını saklayan korkak adamlarız... Beni yalnız sevmediğinizi değil, aynı zamanda bütün varlığınızla benden nefret ettiğinizi, yalan söyleyip durduğunuzu ve bunu kendinizin de çok iyi bildiğinizi size hemen kanıtlayayım mı? Gelip beni bulmanız, oraya götürmeniz asla dediğiniz şey için değildi, asla nişanlınızı denemek için değildi; hangi adamın aklına böyle bir şey yapmak gelebilir ki! Hayır, gerçek sadece şudur: Dün beni gördünüz, yeniden öfkeye kapıldınız ve bana onu gösterip: ‘Görüyorsun nasıl bir kız! İşte o benim olacak; haydi bakalım, elinden geliyorsa gene başla!’ demek istediniz. Bana meydan okudunuz! Kim bilir, bunu belki siz de bilmiyordunuz; fakat bu budur... Ve bu şekilde

bir meydan okuma için de ortada bir kin olması gerekir. Evet, evet! Benden nefret ediyorsunuz!”

Bağıra bağıra konuşuyor ve odanın içinde hızla gidip geliyordu; kendini, özellikle Pavel Pavloviç’in seviyesine indiği için, kırılmış, incinmiş, alçalmış hissediyordu.

Öteki, kesin bir ifadeyle aniden:

“Ben sizinle barışmak istiyordum, Aleksi İvanoviç,” dedi.

Çenesi tekrar titremeye başladı.

Velçaninov büyük bir hakarete uğramış gibi korkunç bir öfke nöbetine tutuldu. Bağırarak:

“Size bir kere daha tekrar ediyorum ki, söylemek istemediği bir şeyi hezeyan anında söylemesi için hasta ve bitkin bir adamı rahat bırakmıyorsunuz. Haydi! Biz aynı düzeyde insanlar değiliz, bunu anlayınız... Ve sonra aramızda bir mezar var!” dedi. Öfkesinden köpürüyor, kekeliyordu: Birden yeniden anımsamıştı.

Pavel Pavloviç’in yüzündeki sakin hava bozuldu ve rengi sarardı:

“Peki nasıl bilebilirsiniz, o küçük mezarın benim için ne ifade ettiğini? Şurada neler geçtiğini nasıl bilebilirsiniz?” Bir taraftan Velçaninov’a doğru yürüyerek bağırırken, bir taraftan da komik fakat korkunç bir jestle kendi göğsünü yumrukluyordu. “O küçük mezarı biliyorum ve sizinle ben onun iki tarafındayız; yalnız benim tarafımda sizinkinden daha fazla şeyler var; evet, hem de çok şey...” Göğsünü yumruklamaya devam ediyordu: “Evet, çok daha fazla, çok daha fazla...”

Şiddetli bir çıngırak sesi her ikisini de kendine getirdi. Çıngırağın ipi koparılmak isteniyormuşçasına çekiliyordu.

Velçaninov’un buna da canı sıkıldı:

“Benim evimin kapısını böyle çalamazlar,” dedi.

Bir an içinde tekrar kendine hâkim olan ve geldiği zamanki tavırlarını takınan Pavloviç:

“Burası benim evim değil ki,” diye mırıldandı.

Velçaninov kaşlarını çatarak kapıyı açmaya gitti. Merdivenin sahanlığında, kendinden emin ve genç bir ses:

“Siz Bay Velçaninov olmalısınız, yanılmıyorum değil mi?” dedi.

“Ne arzu ediyorsunuz?”

“Trusotski adında bir adamın şu anda evinizde olduğunu kesin olarak biliyorum. Kendisini hemen görmem gerekiyor.”

Velçaninov, kendinden fazla emin görünen bu bayı kuvvetli bir tekmeyle merdivenden aşağı yuvarlamayı çok isterdi. Bir an düşündü ama içeri girmesi için yol gösterdi:

“İşte Bay Trusotski burada. İçeriye giriniz.”

XIII

Odaya girdi. Gelen on dokuz yaşlarında genç bir adamdı. Güzel ve mağrur yüzü o kadar genç görünüyordu ki, on dokuz yaşında olduğu bile söylenemezdi; oldukça iyi giyinmişti; daha doğrusu ne giymişse çok yakışmıştı; kalın bukleler halindeki siyah saçları ve cesur bakışlı koyu renkli iri gözleri, yüzüne özel bir anlam veriyordu. Burnu biraz geniş ve kalkıktı. Burnu böyle olmasaydı çok güzel bir adam olurdu. İçeriye, önemli bir iş için geldiğini gösteren bir yüzle girdi:

"Şüphesiz Bay Trusotski ile görüşmek şerefine ulaşmış oluyorum," dedi.

'Şeref' kelimesini söyleyiş tarzı çok anlamlıydı, bu görüşmenin Pavel Pavloviç'e ne zevk, ne de şeref sağlamayacağını önceden haber veriyordu.

Velçaninov anlamaya başlıyor, Pavel Pavloviç de bir şeyler sezmiş gibi görünüyordu. Yüzünde bir endişe ifadesi belirdi, aslında kendine hâkimdi. Sakin görünmeye çalışarak:

"Sizi tanıdığıma sevindiğimi söylemeyeceğim, aramızda çözülmesi gereken bir sorun olduğunu da sanmıyorum," dedi.

Delikanlı kendine son derece güvenerek:

"Önce beni dinleyiniz, sonra ne isterseniz söylersiniz," yanıtını verdi.

Sonra, bir ipek kordonun ucunda sarkan altın çerçeveli gözlüğünü takarak masanın üzerinde duran şampanya şişesine baktı. Şişeyi iyice inceledikten sonra gözlüğünü çıkardı, yeniden Pavel Pavloviç'e doğru döndü ve:

"Aleksandr Lobov," dedi.

"Aleksandr Lobov da nedir?"

"Ben. Adımı bilmiyor musunuz?"

"Hayır!"

"Doğru! Nereden bileceksiniz? Özellikle sizi ilgilendiren önemli bir iş için geliyorum. Fakat önce izin verin de oturayım: Yorgunum."

“Oturunuz.”

Ama delikanlı daha izin verilmeden oturmuştu bile. Velçaninov, yüreğini parçalayan ıstıraba rağmen bu genç yüzsüze karşı bir ilgi duyuyordu. Bu yetişme çağındaki genç adamın yüzünde şöyle uzaktan Nadya’yı andıran bir hava vardı.

Delikanlı başıyla, rahat bir hareketle karşısındaki iskemleyi, Pavel Pavloviç’e işaret ederek:

“Siz de oturunuz,” dedi.

“Hayır, hayır! Ben ayakta duracağım.”

“Yorulacaksınız...”

“Size gelince Bay Velçaninov, burada kalmanızda bir sakınca yok.”

“Çıkıp gitmem için hiçbir sebep görmüyorum, çünkü kendi evimde bulunuyorum.”

“Nasıl isterseniz. Zaten bu bayla göreceğim hesapta sizin de hazır bulunmanızı istiyorum. Nadya Fedosiyevna bana sizden iyi bir şekilde söz etti.”

“Yok canım? Ne zaman oldu bu iş?”

“Siz oradan ayrıldıktan hemen sonra. Şimdi oradan geliyorum.” Ve ayakta duran Pavel Pavloviç’e döndü, rahat bir tavırla koltuğuna yayılmış durumda ve dişleri arasından konuştu: “Örneğin şu, Bay Trusotski: Nadya Fedosiyevna ve ben uzun zamandır sevişiyoruz ve sözlüyüz. Sizi meydanı serbest bırakmaya davet etmeye geldim. Çekilip gitmeye niyetiniz var mı?”

Pavel Pavloviç tepeden tırnağa ürperdi, rengi kaçtı ve dudaklarında kötü bir gülümseme belirdi. Açıkça:

“Asla niyetim yok,” yanıtını verdi.

Delikanlı koltuğa biraz daha yerleşti, bacak bacak üstüne attı:

“Şu halde iyi!” dedi.

Pavel Pavloviç sabırsız ifadeyle:

“Sonra şu anda kiminle konuştuğumu bile bilmiyorum, bu konuşmanın da yeteri kadar sürdüğü düşüncesindeyim,” dedi.

Ve kendisi de oturmayı uygun görerek bir sandalyeye yerleşti.

Delikanlı gene rahat bir tavırla:

“Ben size yorulursunuz dememiş miydim?” dedi; “Biraz önce adımın Lobov olduğunu ve Nadya ile sözlü olduğumuzu söylemiştim; bunun için, dediğiniz gibi kiminle görüştüğünüzü bilmemeniz söz konusu olamaz; sonra birbirimizle konuşacak bir şeyimiz olmadığını da iddia edemezsiniz. Söz konusu olan ben değilim, hiç utanmadan rahatsız ettiğiniz Nadya Fedosiyevna’dır. Pekâlâ görüyorsunuz ki ortada konuşup anlaşmak için önemli bir konu var.”

Bütün bunları, kendini beğenmiş bir genç edasıyla, dişleri arasından ve sözcükleri önemsemezmiş gibi telaffuz ederek söylüyordu. Sözünü bitirdiği zaman gözlüğünü taktı, gelişigüzel bir şeye dikkatle bakıyormuş gibi bir tavır takındı. Pavel Pavloviç hırsından titreyerek heyecan içinde:

“Affedersiniz delikanlı!..” diye bağırdı.

Ama ‘delikanlı’ yaşlı adamın sözünü hemen kesti:

“Başka bir nedenle olsaydı, bana delikanlı diye hitap etmenize asla izin vermezdim, ama siz de kabul edersiniz ki, şu anda gençliğimi, sizinle kıyaslayacak olursam, bu başlıca üstünlüğümü teşkil eder; kabul ediniz ki, örneğin bugün bileziği verdiğiniz zaman, biraz daha genç olmak için neler vermezdiniz ki!”

Velçaninov: “Ah! Alçak!” diye mırıldandı.

Pavel Pavloviç ağırbaşlı bir tavırla:

“Herhalde bayım,” dedi, “gösterdiğiniz ve benim de hiç beğenmediğim ve hatta uygunsuz bulduğum sebepler, görüşmemizin daha fazla uzamasını gerektirecek şeyler değil. Bütün bunlar çocukluktan ve düşünmeden yapılan işlerden başka bir şey değil. Yarın gidip Feodozi Petroviç’le görüşeceğim; şimdilik beni rahat bırakmanızı rica ediyorum.”

Genç adam o güzel soğukkanlılığını kaybederek:

“Şu adamın onuru anlayış biçimine de bakın!” diye bağırdı, “kendisini oradan alay ederek kovuyorlar. Siz de sanıyorsunuz ki artık aklını başına toplayacak! Ah! Evet! Yarın gidip kızın babasına her şeyi anlatacak! Namert adam, bu sizin kızı zorla almak istediğinizi; onu, yaşları ilerlediği için muhakemelerini kaybeden kimselerden, toplumun barbarlığından yararlanarak kızlarını istedikleri gibi kullanan kimselerden satın almak arzusunda olduğunuzu göstermez mi? Oysa kız, size karşı duyduğu nefreti yeteri kadar gösterdi de. O saçma hediyenizi, o bileziğinizi daha bugün size geri vermedi mi? Daha başka ne yapması gerekiyor?”

Pavel Pavloviç ürperdi:

“Hiç kimse bana hiçbir bilezik vermedi, buna olanak da yok!” dedi.

“Nasıl olanak yok? Bay Velçaninov bileziği size vermedi mi?”

Velçaninov içinden: “Ey Tanrım!” dedi ve sakin bir sesle:

“Gerçekten Pavel Pavloviç, Nadya Fedosiyevna bugün bana bu kutuyu size vermek görevini yükledi,” dedi. “Bu işi üzerime almak istemiyordum, fakat genç kız çok ısrar etti. İşte... Alınız... Çok üzgünüm...”

Kutuyu cebinden çıkardı ve şaşkınlığından olduğu yerde kalan Pavel Pavloviç’e uzattı.

Delikanlı, Velçaninov’a doğru dönerek sert bir tavırla:

“Şimdiye kadar neden iade etmediniz?” diye sordu.

Velçaninov canının sıkıldığını belli eden bir sesle:

“İnanınız ki fırsatını bulamamıştım,” dedi.

“Garip şey!”

“Nedir o garip olan?”

“Kabul edersiniz ki, bu hareketiniz en hafif bir ifadeyle gariptir... Ama nihayet, kötü bir niyetle hareket etmediğinize de inanıyorum.”

Velçaninov’un içinden, hemen kalkıp, şu henüz bıyıkları terlemiş delikanlının kulağını çekmek geldi; ama elinde olmadan müthiş bir kahkaha attı. Delikanlı da onunla birlikte gülmeye başladı. Yalnız, Pavel Pavloviç

gülmüyordu. Her ikisinin de böyle güldükleri sırada Velçaninov, Pavel Pavloviç'in kendisine fırlattığı bakışın farkına varmış olsaydı, bu adamın o anda tehlikeli vahşi bir hayvan halini almakta olduğunu anlardı... Velçaninov bu bakışları görmedi, ama Pavel Pavloviç'in yardımına koşması gerektiğini anladı. Dostça bir tavırla:

"Beni dinleyiniz, Bay Lobof," dedi. "Karışmak istemediğim bir işin sonradan alacağı biçim hakkında hiçbir hüküm vermek niyetinde olmamakla beraber, şuna dikkatinizi çekmek istiyorum: Pavel Pavloviç, Nadya Fedosiyevna'yı isterken önce o seçkin ailenin rızasına, sonra önemli bir memuriyet görevine ve hatırı sayılır bir servete güvenmiştir; bu nedenle sizin gibi bir adamın rekabetiyle karşılaşmasına hayret etmeye hakkı vardır; belki siz çok iyi özellikleri olan bir insansınız, fakat o kadar da gençsiniz ki kimse sizi ciddi bir rakip sayamaz... Bundan dolayı Pavel Pavloviç bu işe bir son vermenizi istemekte haklıdır.

"Ne demek istiyorsunuz? On dokuzumu bitireli bir ay oldu. Yasal evlenme yaşımı doldurmuş bulunuyorum. İşte bu kadar."

"Fakat sonradan zengin ya da insanlığa hayrı dokunan bir adam bile olsanız, hangi baba bugün size kızını vermeye razı olabilir ki? On dokuz yaşındaki bir adam ancak kendinden sorumlu olabilir; oysa siz başka bir insanın, sizin kadar çocuk olan genç bir kızın geleceğini yüklenmek istiyorsunuz! Düşünün bir kere, bu hiç iyi bir şey değil... Sizinle bu şekilde konuşmak konusunda bana cesaret veren şey de, biraz önce beni Pavel Pavloviç'le aranızda hakem göstermiş olmanızdır."

"Demek adı Pavel Pavloviç? Neden acaba ben Vasili Petroviç sanıyordum? Doğrusunu söylemek gerekirse…" Velçaninov'a doğru döndü "bu sözlerinize hiç şaşmıyorum: Hepinizin birbirinize benzediğini iyi biliyorum! Bununla beraber bana, sizden ileri görüşlü bir adam olarak söz etmiş olmaları garip. Gerçek şu: Ben sizin dediğiniz gibi kötü davrandığıma inanmıyorum, bunu sizlere anlatabileceğimi umuyorum, dediğinizin tersine çok iyi hareket ettim. Önce birbirimize söz verdik; sonra, kız bir başkasını sevdiği ya da herhangi bir sebeple benden ayrılmak istediği takdirde ona bir boşanma gerekçesi sağlamak için kendisine ihanet ettiğimi kabul edeceğime iki şahit karşısında resmen söz verdim. Dahası var: Sözümde durmadığım takdirde kızın benim elimde oyuncak olmaması için, evlendiğim gün kendisine yüz bin rublelik bir çek vereceğim. İleride benden ayrılmak

isteyip de razı olmazsam çeki bankaya götürecek, ben de hapse atılacağım! Böylece her şey önceden düşünülmüş bulunuyor. Bir bu!”

Velçaninov:

“Bahse girerim ki bu fikri size Predposilof vermiştir,” dedi.

Pavel Pavloviç sinsi sinsi gülerek:

“Ha! Ha! Ha!” diye alay etti.

“Bu bayın bu kadar hoşuna giden nedir acaba? İyi tahmin ettiniz, fikir Predposilof’undur ve kabul edersiniz ki iyi bir buluştur. Böylece saçma sapan yasalarımızın da etkisinden kurtulmuş oluyoruz. Elbette Nadya’yı sonsuza kadar sevmeye karar vermiş bulunuyorum ve o da bütün bu sözleşmeyle alay ediyor. Fakat kabul ediniz ki bütün bunlar çok ustaca ve cömertçe hazırlanmıştır, üstelik herkes bu biçimde davranamaz.”

“Bana göre bu yöntem yalnız asaletten yoksun bir yol değil, aynı zamanda çok da çirkin.”

Delikanlı omuzlarını silkti. Bir süre sustuktan sonra:

“Anlayış tarzınıza hiç şaşmıyorum,” dedi. ”Uzun zamandır bu gibi şeylere şaşmaz oldum. Predposilof olsaydı, böyle en doğal şeyleri bile anlayamamanızın, sürdüğünüz başıboş ve anlamsız hayat yüzünden düşüncelerinizin yozlaşmasından ileri geldiğini söylerdi... Zaten birbirimizi anlayamamamız olağan bir şey. Bana sizden çok iyi bir şekilde söz ettiler... Fakat yaşınız elliyi aşmış.”

“İsterseniz asıl konuya dönelim olmaz mı?”

“Kendime ait olmayan bir noktaya değindiğim için beni bağışlayınız ve gücenmeyiniz; kötü bir niyetim yoktu. Devam ediyorum... Ben, düşündüğünüz gibi geleceğin zengin adamı değilim... Ne garip bir düşünce Tanrım! Ben sadece gördüğünüz adamım, fakat geleceğime olan güvenim sonsuz. Ne bir kahraman ne de insanlığa hayrı dokunan bir adam olacağım, ama karımın hayatını ve kendiminkini kazanacağım... Daha açık konuşayım: Şu an cebimde on para yok. Çocukluğumdan beri de onlar tarafından büyütüldüm...”

“Bu nasıl oldu?”

“Madam Zahlebinin’in uzak bir akrabasının oğluyum. Sekiz yaşında yetim kaldığım zaman beni evlerine aldılar ve sonra liseye verdiler. Babaları çok mert bir adamdır, buna inanmanızı isterim.”

“Biliyorum öyle olduğunu.”

“Evet, yalnız yaşı fazla ileri. Uzun zamandır, hayatımı kazanmak ve her şeyimi kendim karşılamak üzere onun koruması altından çıkmış bulunuyorum.”

Velçaninov merakla sordu:

“Ne zamandan beri?”

“Neredeyse dört ay olacak.”

“Evet! Şimdi her şey daha iyi anlaşılıyor: Çocukluk arkadaşınız... Peki şimdi bir işiniz var mı?”

“Evet, bir noterin yanında çalışıyorum... Ayda yirmi beş ruble alıyorum. Ama şunu söylemeliyim ki, kızı istemek için gittiğim sırada bu kadar da kazanmıyordum. O zamanlar demiryollarındaydım, on ruble alıyordum. Fakat bunların hepsi geçici şeyler.”

“Şu halde kızı ailesinden istediniz, öyle mi?”

“Evet, her biçimiyle, hem de uzun zaman oldu, üç hafta kadar.”

“Peki ne dediler?”

“Baba önce kahkahayla güldü, sonra kızarak ateş püskürdü. Nadya’yı zemin katındaki bir odaya kapattılar, fakat direnerek, kahramanca hareket etti. Zaten babayla anlaşamamamızın sebebi sadece bana beslediği kötü niyettir. Bundan dört ay önce, daha demiryollarına girmeden evvel, bana kendi çalıştığı yerde bulduğu işten ayrılmıştım. Zavallı ihtiyarın biridir! Çok da zayıf düşmüş! Tekrar söyleyeyim: Ailesi içinde çok hoş ve sade bir adamdır; fakat işyerinde, bilemezsiniz! Orada bir Jüpiter gibi oturur! Bana böyle davranmasından hoşlanmadığımı kendisine açıkça anlattım. Fakat baruta ateş veren, asıl yardımcısı oldu: Kendisine karşı kabalık ettiğimi söyleyerek beni şikâyet etti, oysa ben ona sadece geri kafalı bir adam

olduğunu söylemiştim. Kısaca hepsini başımdan attım, şimdi noterin yanındayım.”

“Bari iyi para veriyorlar mıydı?”

“Para almıyordum! Yalnız, paraya ihtiyacım olduğu zaman baba verirdi. Dedim ya, çok iyi bir adamdır. Fakat işte! Biz boyun eğecek adamlar değiliz. Kuşkusuz, yirmi beş ruble yeterli bir para olmaktan uzaktır. Fakat pek yakında bana Kont Zavileski’nin işlerini düzeltmek görevini vereceklerini umuyorum: Çok karışık bir iştir. O zaman, işe başlarken üç bin ruble alacağım; bu, en büyük bir iş adamının bile kazanamayacağı bir paradır. Şimdi bu işle ilgileniyoruz... Tanrım! Bu ne müthiş gök gürlemesi! Havada sağanak var: Yağmur başlamadan önce iyi ki buraya geldim; oradan buraya kadar yürüyerek geldim, hemen hemen sürekli koştum.”

“Affedersiniz, fakat, sizi artık evlerine kabul etmiyorlarsa, Nadya Fedosiyevna ile nasıl konuşabildiniz?”

“O kadar zor mu? Duvarın üstünden konuşulabilir!” Gülümseyerek: “Kızıl saçlı küçük kızı görmüşsünüzdür! İşte o bize yardım ediyor, Marya Nikitişna da öyle. O Marya Nikitişna ne yılandır, bilmezsiniz... Neden yüzünüzü buruşturuyorsunuz? Gök gürültüsünden mi korkuyorsunuz?”

“Hayır, hastayım, çok hastayım...”

Velçaninov’un göğsüne birdenbire bir ağrı saplanmıştı; ayağa kalktı ve odada dolaşmaya başladı.

“Şu halde sizi rahatsız ediyorum... Rahatsız olmayınız, hemen gidiyorum.”

Delikanlı oturduğu yerden kalktı, Velçaninov zor duyulur bir sesle:

“Beni hiçbir şekilde rahatsız etmiyorsunuz, önemsiz bir şey,” dedi.

“Hani Şıçedrin’deki Kobilnikof karnı ağrıdığı zaman ‘Bir şey değil!’ der... Siz de onun gibi! Hatırlıyor musunuz Şıçedrin’i? Şıçedrin’i sever misiniz?”

“Elbette!”

“Ben de!” Ve sevimli bir yüzle Pavel Pavloviç’e dönerek ve gülümseyerek: “Haydi bakalım! Vasili... Pardon! Pavel Pavloviç, bu işe bir

son verelim! Daha iyi anlayabilmeniz için size açıkça şu soruyu soracağım: Yarın, kızın anne ve babasının ve benim karşımda, Nadya Fedosiyevna üzerindeki bütün iddialarınızdan resmen vazgeçmeye razı oluyor musunuz?”

Pavel Pavloviç sabırsızlık ve öfke içinde ayağa kalkarak:

“Hiçbir şeye razı olduğum yok!” dedi. “Beni rahat bırakmanızı bir kere daha sizden rica ediyorum... Bütün bunlar çocukça işlerden başka bir şey değil.”

Delikanlı, rakibi olan adamı parmağıyla tehdit ederek ve gururlu bir gülümsemeyle:

“Dikkat ediniz!” diye cevap verdi, “yanlış hesap yapıyorsunuz! Hesaplarınızdaki bu gibi bir yanlışlığın sizi nelere sürükleyebileceğini biliyor musunuz? Şimdiden söylemiş olayım, dokuz ay sonra, çok para sarfedip zahmet çektikten sonra dönüp geldiğiniz Nadya Fedosiyevna’dan bizzat kendiniz vazgeçmek zorunda kalacaksınız; eğer o zaman da vazgeçmeyecek olursanız, işler sizin için daha sarpa saracak... İşte ısrar ettiğiniz takdirde sizi bekleyen son! Size acıyarak tekrar ediyorum: İyice düşününüz, ciddi biçimde düşünmeye, hayatınızda hiç olmazsa bir kere olsun ciddi olarak düşünmeye gayret ediniz!”

Pavel Pavloviç çılgınca bir öfke içinde:

“Sizden ahlak dersi almaya ihtiyacım yok!” diye bağırdı. “Kızın namusuna söz getirecek açıklamalarınıza gelince, yarından itibaren bu konuda radikal önlemler alacağım!”

“Lekeleyici açıklamalarım mı? Ne demek istiyorsunuz! Aklınıza öyle şeyler geliyorsa bu sizin kötülüğünüzdendir. Sadece yarına kadar bekleyeceğim; Ama eğer... Tanrım gene gök gürlüyor!” Velçaninov’a dönerek: “Sizinle tanıştığıma çok memnun oldum, hoşça kalın,” dedi.

Ve, şiddetli yağmura tutulmak korkusuyla acele çıkıp gitti.

XIV

Delikanlı odadan çıkar çıkmaz, Pavel Pavloviç hızla yerinden kalkıp Velçaninov'a yönelerek:

"Gördünüz mü? Gördünüz mü?" diye bağırdı.

"Evet doğru! Şansınız yok!"

Bu sözü ağzından kaçırmayı istemezdi, fakat göğsünü gittikçe sıkıştıran ağrı yüzünden kendini bilmez duruma gelmişti. Pavel Pavloviç bir yerini dağlamışlar gibi ürperdi.

"Peki bütün bu işlerde sizin rolünüz nedir?" diye sordu. "Kuşkusuz bana acıdığınız için bileziği iade edemediniz, değil mi?"

"Peki, öyle olsun! Size acıyordum."

Velçaninov sinirlenmeye başlıyordu. Bununla beraber, bileziği kabul etmeye nasıl ikna edildiğini, Nadya Fedosiyevna'nın bu işe kendisini nasıl zorla karıştırdığını kısaca anlattı.

"Tahmin edersiniz ki, her ne pahasına olursa olsun bu işi üzerime almak istemedim; yeteri kadar sıkıntılarım var çünkü..."

Pavel Pavloviç alay ederek:

"Yumuşadınız ve kabul ettiniz," dedi.

"Bu dediğinizin saçma olduğunu siz de çok iyi biliyorsunuz; fakat sizi bağışlamak gerekiyor... Bu işte başlıca rolü oynayanın ben olmadığımı az önce gördünüz."

"Ne derseniz deyiniz, kız sizi ikna etmiş."

Pavel Pavloviç oturdu ve kadehini doldurdu:

"Yerimi bu bacaksız çapkına bırakacağımı mı sanıyorsunuz? Onu bir çöp kırar gibi kıracağım, işte bu kadar! Yarın doğru oraya giderek bütün bu işleri yoluna koyacağım. Bu çocukları süpürüp atacağız..."

Kadehini bir dikişte boşalttı ve tekrar doldurdu; çok rahat hareket ediyordu.

“Ha! Ha! Nadenka ile Şaşenka, hey gidi sevimli yaramazlar! Ha! Ha! Ha!”

Öfkesinden kendini tutamıyordu. Bu sırada müthiş bir gök gürültüsü duyuldu, şimşekler çaktı ve sel gibi yağmur yağmaya başladı. Pavel Pavloviç kalktı ve pencereyi kapatmaya gitti. Alaycı bir tavırla devam ediyordu:

“Demin size gök gürültüsünden korkup korkmadığınızı soruyordu... Ha! Ha! Velçaninov gök gürültüsünden korkacak ha! Sonra siz Kobilnikof gibiymişsiniz! Kobilnikof’tu değil mi o? Sonra elli yaşındaymışsınız! Ha! Ha! Anımsıyor musunuz?”

Istırabından sesi zor çıkan Velçaninov:

“Buraya yerleştiniz,” dedi, “ben yatacağım... Siz istediğinizi yaparsınız.”

“Böyle bir havada bir köpeği bile dışarı atmazlar!”

Velçaninov’un bu kadar detaylı düşünmesine canı sıkılmıştı, bu sözleri homurdanarak söyledi; aynı zamanda kendini incinmiş göstermesine elverişli bir fırsat çıkmış olmasına da çok sevindi. Velçaninov:

“İyi! Oturunuz, içiniz... Geceyi nasıl isterseniz öyle geçiriniz!” diye mırıldandı ve divanın üzerine uzanarak sessizce inledi.

“Geceyi burada mı geçireyim? Korkmuyor musunuz?”

Velçaninov birdenbire başını kaldırarak sordu:

“Neden korkacağım?”

“Ne bileyim ben? Geçen gece çok korkmuştunuz ya da bana öyle gelmişti...”

Velçaninov kendinden geçerek büyük bir öfkeyle:

“Siz aptalın birisiniz!” diye bağırdı ve yattığı yerde duvara doğru döndü:

“İyi! İyi! Bir daha bundan söz etmem!”

Hasta adamın uzanmasıyla uykuya dalması bir oldu. Son günlerde ve bütün gün sabahtan beri, kendisini ayakta tutmuş olan yalancı sinir uyanıklıklarından sonra bir çocuk kadar zayıf düşmüştü. Ama ıstırap, yorgunluğu ve uykuyu yendi: Aradan bir saat geçince Velçaninov uyandı ve ağrılarından inleyerek divanın üstünde doğruldu. Oda tütün dumanıyla doluydu, masanın üstündeki şişe boştu ve Pavel Pavloviç öteki divanda uyuyordu. Elbisesini ve çizmelerini çıkarmamıştı; gözlüğü cebinden kaymış, ipek kordonun ucunda yere sarkmıştı. Şapkası biraz ötede yere yuvarlanmıştı.

Velçaninov alaycı bir gözle baktı ve onu uyandırmadı. Kalktı, odada dolaştı: Yatacak kuvveti kalmamıştı ve endişeli bir tavırla hastalığını düşünüyordu.

Hastalığından korkuyordu, bu da nedensiz değildi. Bu krizler kendisine eskiden beri gelirdi, fakat uzun aralarla, bir veya iki sene arayla. Bunun karaciğerinden ileri geldiğini biliyordu. Bu durum, midesinde veya daha yukarıda kendini hissettiren hafif, fakat insanı çileden çıkaran bir ağrıyla başlardı. Sonra ağrı yavaş yavaş artar ve ara vermeden saatlerce, bazen on saat devam ederdi, o kadar çaresiz duruma gelirdi ki, hasta ölümü gözüyle görür gibi olurdu. Bir sene önce gelen krizde, sancıların gittikçe artmasından sonra, elini bile zor hareket ettirecek kadar zayıf düşmüştü. Doktor o gün için hafif bir çaydan ve et suyuna banılmış ekmekten başka bir şey yemesine izin vermemişti. Krizler çeşitli nedenlerle geliyor, fakat daima büyük sinir krizleri sonunda kendini gösteriyordu ve sürekli aynı biçimde gelişmiyordu: Bazen ağrılar ilk dakikalarda yapılan sıcak kompreslerle önleniyordu; bazen bütün ilaçlar etkisiz kalıyor ve ağrı ancak kusturucu ilaçlarla dindirilebiliyordu; örneğin son seferinde kriz geçtikten sonra, doktor bir zehirlenme olayıyla karşılaştığını sandığını söylemişti.

Sabaha daha çok vardı ve Velçaninov ortalık ağarmadan doktor çağırılmasını istemiyordu, üstelik doktorları sevmezdi de. Nihayet ağrıya dayanamaz oldu, yüksek sesle inlemeye başladı; iniltileri Pavel Pavloviç'i uyandırdı; adam yatağında doğruldu ve odanın içinde deli gibi dolaşan Velçaninov'a boş boş baktı. İçtiği şarap tesirini o kadar iyi göstermişti ki, uzun bir süre zihnini toparlayamadı. Nihayet durumu anladı, Velçaninov'a yaklaştı; öteki bir şeyler kekeledi. Pavel Pavloviç sarhoşluğundan hiç umulmayacak bir telaşla:

“Ah! Bu karaciğer sancısıdır,” dedi; “çok iyi bilirim onu! Petr Kuzmiç’le Polosuhin de aynı ağrıya tutulurdu ve karaciğerdendi... Çok sıcak kompresler koymak lazım. Petr Kuzmiç daima kompres kullanırdı... Ah insan bundan ölebilir de! Koşup Mavra’yı çağırayım mı, söyleyiniz çağırayım mı?”

Gücü kalmayan Velçaninov:

“Zahmet etmeyiniz, zahmete değmez!” dedi. “Bir şey istemem.”

Fakat, neden olduğunu Tanrı bilir, Pavel Pavloviç deli gibi olmuştu, kendi oğlunu kurtarmak söz konusuymuş gibi telaş ve endişe gösteriyordu. Söz anlamak istemiyor, durmadan ısrar ediyordu; mutlaka sıcak kompresler koymak, sonra birbiri ardına iki üç fincan kaynar hafif çay içmek gerekiyordu. Sonunda Velçaninov’un iznini beklemeden koşarak Mavra’yı çağırmaya gitti, kadını mutfağa getirdi, ateş yaktırdı, semaveri ısıttı; aynı zamanda hastayı tekrar yatmaya razı ediyor, elbiselerini çıkarıyor, yorganını örtüyordu. Yirmi dakika sonra çay demlenmiş, ilk kompres hazırlanmıştı.

Pavel Pavloviç heyecanlı bir telaş içinde, havluya sarılı kızgın bir tabağı Velçaninov’un göğsüne koyarken:

“İşte bu işinizi görür... Sıcak, kızgın tabak!” diyordu. “Başka kompresimiz yok, bulmaya çalışsak uzun sürer... Sonra yemin ederim ki, tabak kompresi hepsinden iyidir; bunu bizzat Petr Kuzmiç’te denedim... Çünkü, biliyor musunuz, insan bu dertten ölebilir de! Alın, şu çayı için, birden için, ağzınız yansa da dayanmaya çalışın. Kurtulmanız gerekiyor, nazın sırası değil.”

Hâlâ yarı uykuda olan Mavra’yı itip kakıyor; üç dört dakikada bir tabak değiştiriyordu. Üçüncü tabaktan ve kaynar içilen çaydan sonra Velçaninov tamamen rahatladığını hissetti. Pavel Pavloviç:

“Tanrı’ya şükür ağrı biraz hafifledi, bu iyiye işarettir,” dedi.

Ve sevinç içinde başka bir tabakla bir fincan çay daha almaya koştu. Her dakika:

“Sorun ağrıyı kesmekte, sorun onu dindirmekte!” deyip duruyordu.

Yarım saat sonra ıstırap tümüyle dinmişti; fakat hasta o kadar bitkin bir hale gelmişti ki, Pavel Pavloviç'in 'bir tabakcık daha' koymak konusundaki bütün yalvarmalarına rağmen söz dinlemedi. Gözleri yorgunluktan kapanıyordu. Sönük bir sesle:

"Uyumak istiyorum uyumak," diye mırıldandı.

"Evet, evet!"

"Siz de yatınız... Saat kaç oldu?"

"İkiye çeyrek var."

"Yatınız."

"Evet, evet, yatıyorum."

Bir dakika sonra hasta gene Pavel Pavloviç'i çağırdı; o hemen koşarak geldi ve üzerine eğildi.

"Ah! Siz... Siz benden daha iyi bir insansınız! Teşekkür ederim..."

Pavel Pavloviç yavaşça:

"Uyuyunuz, uyuyunuz!" dedi ve ayaklarının ucuna basarak hemen divanına döndü.

Hasta, onun yavaşça yatağını düzelttiğini, soyunduğunu, mumu söndürdüğünü, yattığını ve kendisini rahatsız etmemek için nefesini kestiğini de duydu.

Velçaninov mum söner sönmez kuşkusuz uykuya dalmış olacaktı; bunu sonradan anımsadı. Fakat bütün uykusu boyunca gördüğü rüyada, kendini yarı uyanık yarı uykudaymış gibi hissetti.

Bu uzun rüyada kendisini hezeyan halinde ve kafasına üşüşen inatçı hayaletleri uzaklaştıramayan, güçsüz bir adam olarak gördü; bununla beraber onların gerçek değil hayal olduklarını da hissetmişti. Sahneyi olduğu gibi hatırlıyordu: Odası ağzına kadar insanla doluydu, kapı da açıktı. Adamlar eve küme küme geliyorlar, yukarıya çıkıyorlardı. Merdivenlerde insanlar vardı. Odanın orta yerindeki masanın başında, tıpkı bir ay önceki rüyada olduğu gibi bir adam oturuyordu. Bu adam gene dirseklerini masaya

dayamıştı ve konuşmuyordu. Fakat bu sefer başında, yas tülü sarılı bir şapka vardı. Velçaninov: “Nasıl? Demek ki öbür sefer de bu adam Pavel Pavloviç’ti?” diye düşündü; fakat sesi çıkmayan adamın yüzüne dikkatle bakınca başka biri olduğuna karar verdi. “Fakat niçin şapkasında yas tülü var?” diye düşünüyordu. Masanın etrafına üşüşen kalabalık bağıra bağıra konuşuyordu, gürültü olağanüstüydü. Bu adamlar Velçaninov’a öteki rüyadakinden daha öfkeli gibi geliyordu, yumruklarını ona doğru sıkıyorlar, baş ağrıtacak kadar bağırıyorlardı. Ne diye bağırıyorlardı, ne istiyorlardı, bir türlü anlamıyordu.

“Bunların hepsi kâbustan başka bir şey değil!” diye düşündü. “Çok iyi biliyorum ki uyuyamadım; kalktım, ayaktayım, çünkü ağrının şiddetinden yatakta kalamadım!” Bununla beraber, bağrışmalar, adamlar, jestler, kısaca her şey ona o derece gerçek görünüyordu ki, zaman zaman aklında kuşkular oluşuyordu: “Acaba bütün bunlar gerçekten bir karabasandan mı ibaret? Tanrım bu adamlar ne isterler acaba? Fakat bu görüp işittiklerim kâbus değilse, neden bu gürültüler Pavel Pavloviç’i uyandırmıyor? İşte o, divanda uyuyor.”

Sonunda, öteki rüyada olan şey bu sefer de oldu: Adamların hepsi merdivene doğru atıldılar, fakat yukarıya çıkan başka bir kalabalık tarafından tekrar odanın içine sokuldular. Yeni gelenler büyük ve ağır bir şey taşıyorlardı: Bu yükü taşıyanların ağır ayak sesleri merdivenlerde güm güm ötüyordu; solukları kesilmiş adamlardan yukarıya doğru mırıltılar yükseliyordu. Odadakiler hep bir ağızdan bağırdılar: “Getiriyorlar, getiriyorlar!..” İnsanların gözleri parladı ve tehdit edici bakışlar Velçaninov’a dikildi. Hepsi birden, sert bir hareketle ona merdiven tarafını gösterdiler. Velçaninov bunun kâbus değil gerçek olduğundan artık kuşku duymuyordu. Getirilen şeyin ne olduğunu daha çabuk görmek için ayaklarının ucunda yükselerek başlarının üzerinden baktı. Yüreği çarpıyor, çarpıyor, çarpıyordu.

Birdenbire, tıpkı öteki rüyada olduğu gibi, kapının çıngırağı üç defa koparılırcasına çalındı. Bu çıngırak sesleri gene o kadar net duyuluyordu ki, gerçek olmamalarına olanak yoktu.

Velçaninov bir çığlık attı ve uyandı.

Ama geçen seferki gibi kapıya koşmadı. İlk davranışını belirleyen ne gibi bir düşünce oldu bilinmez... Hatta onu harekete geçiren bir düşünce mi oldu? Bu da anlaşılmıyordu... Sanki birisi ona böyle yapması gerektiğini söylemişti: Yatağında hızla doğruldu. Bir saldırıyı önlemek, onu savuşturmak istercesine ellerini ileriye uzatarak Pavel Pavloviç'in yatmakta olduğu divana doğru yöneldi. Elleri, kendisine doğru uzanan başka ellerle karşılaştı, onları kuvvetle yakaladı: Orada, kendisine doğru eğilmiş olan biri ayakta duruyordu. Perdeler kapalıydı, fakat oda tam karanlık değildi; kalın perdeleri olmayan bitişik odadan içeriye hafif bir ışık süzülüyordu.

Aniden sol elinin içiyle parmaklarında keskin bir acı duydu ve bu eliyle bir bıçağın ya da bir usturanın ağzını sımsıkı yakalamış olduğunu anladı. Aynı anda yere düşen bir cismin sert gürültüsünü duydu.

Velçaninov, Pavel Pavloviç'ten hiç olmazsa üç katı kuvvetliydi; buna rağmen boğuşma uzun, dört beş dakika sürdü. Sonunda hasta, düşmanını yere yıktı, ellerini arkasına getirdi. Sol eliyle adamı sımsıkı tutuyor, öteki eliyle de adamın ellerini bağlamaya yarayacak bir şeyi, pencere perdelerinin kordonunu arıyordu; karanlıkta bir süre aradıktan sonra kordonu buldu ve çekerek kopardı. Bu boğuşmanın gerektirdiği olağanüstü kuvvete sonradan kendisi de şaşırdı.

Bu üç dakika içinde ne biri ne de diğeri hiç konuşmadı; nefes almalardan ve mücadelenin boğuk gürültüsünden başka bir şey duyulmuyordu. Hasta adam, düşmanının ellerini bağlayıp onu yerde bıraktı, ayağa kalktı, pencereye gitti, perdeleri araladı. Camı açtı, bir süre orada kalarak temiz havayı içine çekti. Saat beşe geliyordu. Pencereyi tekrar kapadı; dolabı açtı, bir havlu çıkardı ve akan kanı durdurmak için sol elini sımsıkı bu havluya sardı. Ayaklarının yanında halı üstünde duran usturayı gördü ve aldı, sildi, kutusuna koydu; onu dün sabah Pavel Pavloviç'in yattığı divanın yanındaki küçük masanın üstünde unutmuştu; ustura kutusunu yazı masasının gözüne kilitledi. Sonra Pavel Pavloviç'e yaklaştı, ona dikkatle baktı.

Adam güçlükle yerden kalkarak bir koltuğa oturmuştu. Elbiselerini ve çizmelerini giymemişti. Gömleğinin sırtında ve kollarında kan lekeleri vardı; bu, Velçaninov'un kanıydı.

Bu adam mutlaka Pavel Pavloviç'ti; ama yüzünün çizgileri o derece dağılmıştı ki tanınmaz hale gelmişti. Arkasına bağlı elleri, yemyeşil

yüzüyle, kasılmış durumda kendisini dik tutmaya gayret ediyordu. Zaman zaman ürpertiler geçiriyordu. Sabit fakat sönük ve görmeyen gözlerle Velçaninov'a bakıyordu. Birdenbire yüzünde anlamsız ve şaşkın bir gülümseme belirdi, başının bir hareketiyle masanın üstündeki sürahiyi işaret ederek zor duyulur bir sesle kekeledi:

"Su..."

Velçaninov bir bardak su doldurdu ve eliyle içirdi. Pavel Pavloviç suyu çölde yanmış biri gibi çekiyordu: Üç yudum içti. Sonra başını kaldırdı, elinde bardakla karşısında duran Velçaninov'a dik dik baktı: Bir şey söylemedi ve tekrar içmeye başladı. Suyu bitirince derin bir nefes aldı. Velçaninov kendi yastığını ve elbiselerini aldı, bitişik odaya geçti ve Pavel Pavloviç'i bulunduğu odaya kilitledi.

Gece ıstırapları tümüyle geçmişti: Ama harcadığı olağanüstü çabadan sonra çok güçsüz kalmıştı. Olanları düşünmeyi denedi, fakat düşünceleri birbirine bağlayamıyordu: Sarsıntı çok şiddetli olmuştu. Üstüne bir rehavet çöktü ve gözleri kapandı, birkaç dakika uyudu: Kanla ıslanmış havluya sarılı olan sol elini yavaşça kaldırdı, hummalı bir sinirlilik içinde düşünmeye başladı. Bir nokta açıkça belliydi: Pavel Pavloviç onu öldürmek istemişti, ama bu işe başlamadan on beş dakika önce bunu yapacağını belki kendisi de düşünmüyordu. Kimbilir, belki önceden tasarlanmış kötü bir niyeti olmadığı halde, usturayı akşam orada görünce aklına bu iş gelmişti.

"Beni öldürmeye karar vermiş olsaydı, yanına bir hançer veya bir tabanca alırdı; hiç görmediği ve bilmediği usturalarımı kullanabileceğini aklına getiremezdi," diye düşünüyordu.

Sonunda saat altıyı vurdu. Velçaninov kendine geldi, giyindi ve Pavel Pavloviç'in yanına döndü. Kapıyı açarken, bu adamı niçin hemen evinden atmayıp odaya kilitlediğini kendine açıklayamadı. Onu giyinmiş buldu: Suçlu bağlarını çözmeyi başarmıştı. Koltukta oturuyordu; Velçaninov içeriye girince ayağa kalktı. Şapkasını elinde tutuyordu. Şaşkın şaşkın bakan gözleri: "Söyleyecek bir şey yok! Boşuna..." diyordu. Velçaninov:

"Gidiniz!" dedi. "Bileziği de unutmayınız..."

Pavel Pavloviç masaya kadar geldi, mücevher kutusunu aldı, cebine koydu ve merdivene doğru yöneldi. Velçaninov kapının yanında ayakta

duruyordu. İki adamın bakışları son defa karşılaştı. Pavel Pavloviç birdenbire durdu. Tam beş saniye, karar veremeyen insanlar gibi göz göze geldiler. Sonradan Velçaninov eliyle dışarıyı göstererek kısık bir sesle:

“Gidiniz!” dedi.

Ve kapıyı kilitledi.

Velçaninov’un yüreği sonsuz bir neşeyle doldu. Bir şey bitiyor, sona eriyordu; üstünden büyük ve korkunç bir ağırlık kalkıyordu. Bu ağırlığın etkisi beş hafta sürmüştü.

Elini kaldırdı, kanlı havluya baktı ve mırıldandı:

“Evet, bu sefer her şey bitti!”

Ve bütün o sabah, günlerdir ilk defa, sanki yaralı parmaklarından akan kan kendisini bu sürekli ve anlamsız düşünceden de kurtarmış gibi, Liza’yı hemen hiç aklına getirmedi.

Büyük bir tehlike atlattığını şimdi daha iyi anlıyordu. Kendi kendine: “Bu adamlar,” diyordu, “bir dakika önce boğazlayıp boğazlamayacaklarını bilmezler, sonra, titreyen ellerine bir bıçak geçti mi ve parmaklarının kana bulaştığını gördüler mi, artık boğazlamaları da yetmez, kafanızı gövdenizden koparmaları gerekir: Kürek mahkûmlarının dediği gibi: Hup!... Oldu bitti!...”

Evde kalamazdı: Hemen bir şeyler yapması gerekiyordu, yoksa başına bir şeyler gelebilirdi. Evden çıktı, sokaklarda dolaştı ve birileriyle karşılaşmayı bekledi, bir yabancıyla da olsa biriyle konuşmak istiyordu. Bu arzu ona, bir doktora gitmek ve eline pansuman yaptırmak düşüncesini verdi.

Uzun süredir tanıdığı doktor, yarayı muayene etti ve merakla sordu:

“Bu nasıl oldu?”

Velçaninov bu soruya bir şakayla yanıt verdi, kahkahalarla güldü, nerdeyse bütün olup biteni anlatacaktı, ama kendini tuttu. Doktor hastasının nabzını dinledi ve bir gece önce geçirdiği krizi öğrenince orada bulunan yatıştırıcı bir ilacı hemen ona içirdi. Yara hakkında da hastayı rahatlattı:

“Kötü sonuçlar doğuracak bir yara değil, merak etmeyiniz.”

Velçaninov gene gülmeye başladı ve yarasının çok iyi sonuçlar vermiş olduğunu söyledi.

Aynı gün içinde iki defa daha, başından geçenlerin hepsini birine anlatmak gereksinimiyle yanıp tutuştu. Hatta bir defasında neredeyse bunları postanede karşılaştığı ve hiç tanımadığı bir adama anlatacaktı, oysa o güne kadar kalabalık yerlerde tanımadığı kimselerle konuşmaya dayanamazdı.

Bir dükkâna girdi ve bir gazete aldı, terzisine giderek elbiseler ısmarladı. Pogoreltsev'lere gitmek düşüncesi ona çok sıcak gelmiyordu; onları hiç düşünmüyordu ve üstelik yazlıktaki evlerine gitmesine de olanak yoktu: Nedense onları burada, şehirde beklemesi gerekiyordu.

Yemeğini iştahla yedi, garsonla ve yan masada oturan biriyle konuştu ve yarım şişe şarap içti. Bir gün önceki krizin tekrar edebileceğini düşünmüyordu bile; son derece zayıf düşmüş olmasına rağmen bir buçuk saatlik bir uykudan sonra yataktan atlayıp katilin sırtını yere çarptığı anda hastalığının bütünüyle geçmiş olduğuna inanıyordu.

Bununla beraber, akşama doğru başı dönmeye başladı ve ara ara geceki hezeyan durumuna benzer bir şeyin içinde yeniden harekete geçtiğini hissetmeye başladı. Karanlık çökerken evine döndü ve odasına girdiği zaman adeta dehşet içinde kaldı. Boğuluyormuş gibi oldu. Evin her yerini birkaç defa dolaştı, hatta hiç görmediği mutfağa kadar gitti. "Dün tabakları burada kızdırdılar," diye düşündü. Kapının sürgüsünü çekti ve erkenden mumları yaktı. Aynı zamanda, biraz önce kapıcı odasının önünden geçerken Mavra'yı çağırarak: "Ben yokken Pavel Pavloviç gelmedi mi?" diye sorduğunu hatırladı... Sanki gelebilirmiş gibi...

Böylece eve kapandıktan sonra yazı masasının gözünden ustura kutusunu çıkardı ve 'dünkü' usturayı alarak kontrol etti. Usturanın beyaz fildişi sapı üzerinde hâlâ birkaç damla kan vardı. Usturayı tekrar kutuya, kutuyu da göze koydu. Uyumak istiyordu. Hemen yatması gerekiyordu, aksi takdirde ertesi gün vücudu güçsüz düşecekti. Bu 'ertesi gün' ona bir alınyazısı günü, kesin bir gün gibi görünüyordu.

Bütün gün sokakları dolaşırken onu bir an olsun terk etmeyen düşünceler, karışık bir halde gene hasta kafasına üşüştüler; bu düşünceleri ne başından

atabiliyor ne de onları bir düzene sokabiliyordu. Böyle bir durumda düşündü, düşündü, düşündü ve uzun süre uyuyamadı...

“Beni önceden tasarlamadan öldürmeye çalıştığını kabul etsem bile,” diyordu, “bunu yapmayı önceleri bir defa olsun aklına getirmemiş miydi? Ya da bunalımlı anlarında rüyasında görmemiş miydi?”

Bu soruya garip bir yanıt buldu: “Pavel Pavloviç onu öldürmek istiyordu, ama öldürme düşüncesi katil adayının aklına bir kere bile gelmemişti.” Kısaca, “Pavel Pavloviç öldürmek istiyordu, ama öldürmek istediğini bilmiyordu. Bu anlaşılmaz bir durum, ama böyle. St. Petersburg’a ne bir yer aramak için ne de Bugatov için geldi: Liza’yla birlikte gelmesi de benim için... Üstelik ben de bir şeylere durmadan beddua etmiyor muydum?”

Bugatov’un cenaze töreninin yapıldığı gün onu arabada gördüğü andan itibaren bir şeye beddua etmeye başladığını kendine itiraf etti:

“Bir şeyler bekliyordum, ama boynumu keseceğini hiç de ummuyordum... Doğal olarak...”

Birdenbire başını yastığından kaldırdı, gözlerini açarak bağırdı: “Bu delinin dün, çenesi titreyerek ve göğsünü yumruklayarak söylediği sözler samimi miydi? Evet, tamamen samimiydi. Yirmi senedir hareketlerinde bir aksaklık görmediği karısının sevgilisine hayranlık gösterecek kadar ahmak ve cömertti. Dokuz sene boyunca bana değer verdi, adımı şerefle andı ve ‘anlatım biçimimi’ belleğinde sakladı. Dün yalan söylemiş olması olanaksız değil! Dün ‘Hesabımızı görelim!’ dediği zaman beni sevmiyor muydu? Benden nefret etmekle beraber beni seviyordu: Bu türlü sevgi öteki sevgilerin hepsinden güçlüdür...

“T.’de iken onun üzerinde büyük bir etki yapmış olmam pek mümkün... Evet, onu kendi nazarında çocuklaştıran büyük bir etki; evet böyle bir yaratık için bu böyle olmuştur. Beni olduğumdan yüz kat büyüttü, çünkü benim karşımda kendini ezilmiş hissetti. Ona o ana kadar büyük bir etki yapan özelliğimin ne olduğunu bilmek isterdim... Bunun yeni eldivenlerim ve onları giyiş biçimim olması mümkün... Eldivenler... Bazı asil ruhlu kişiler için, özellikle ‘ebedi koca’ ruhunu taşıyan insanlar için yeterli bir şey. Gerisini kendi gözlerinde büyütürler ve hoşunuza gideceğini bilseler sizin için vuruşurlar. Kadınların hoşuna giden taraflarımı da ne çok

beğenirdi! Hatta onun üzerinde en fazla etki yapan şeyim belki de tam budur... Sonra önceki günkü bağırışı... Neydi o: ‘O da mı! Şu halde kimlere güvenmeli!’ İnsan bu seviyeye düştü mü işi bitmiştir, artık bir vurdumduymazdan, bir hayvandan başka bir şey değildir!...

“Hımm! Buraya, o kurnazca edasıyla dediği gibi ‘kucaklaşmaya ve birlikte ağlamaya’ gelmiş; yani başımı kesmeye gelmiş de beni kucaklayıp ağlamaya geldiğini sanıyormuş... Liza’yı da beraberinde getirmiş. Evet, iyi bildim, amaç bu: Onunla birlikte ağlasaydım belki gerçekten beni bağışlardı, çünkü bağışlamak arzusuyla yanıp tutuşuyordu. İlk karşılaşmamızdan itibaren bütün bunlar sarhoşlara yakışan sevgi gösterileri, komik ve saçma sözler, hakarete uğramış kadınların çirkin sızlanmaları halini aldı. İşte bunun içindir ki içip öyle geldi; sarhoş olmadan asla bu biçimde konuşmaya cesaret edemezdi. O takındığı tavırlardan ne kadar da hoşlanıyordu Tanrım! Boynuma sarıldığı zaman aynı biçimde karşılık vermeme çok sevinmişti! Yalnız o zaman, bu işin sonunun bir öpücüğe mi yoksa bir bıçak darbesine mi varacağını kendisi de bilmiyordu. İşte sonunda gerçek çözüm yolu bulundu: Öpücük ve bıçaklama, her ikisi birden. En olabiliri buydu!

“Beni nişanlısıyla tanıştırmaya götürecek kadar budalalık etti. Nişanlısı!... Aman Tanrım! Dünyada bu şekilde ‘yeni bir hayata doğmak’ düşüncesi sadece bu adama gelebilir. Bununla beraber, yaptığı işin doğruluğundan kuşku duyuyordu; bundan emin olabilmesi için Velçaninov’un da o kadar önem verdiği adamın da onaylaması gerekiyordu. Velçaninov’un, ona bunun bir düş olmadığını kanıtlaması, olup biten işlerin tamamıyla gerçek olduğunu onaylaması gerekiyordu... Beni oraya götürdü, çünkü beni son derece beğeniyordu, çünkü duygularımın asilliğine sonsuz güveni vardı ve kimbilir belki de, orada, ağaçlar altında, masum nişanlısının yanında sarmaş dolaş olacağımızı, ağlaşacağımızı umuyordu. Ah evet! Bu ebedi kocanın şöyle güzel bir intikam alması gerekiyordu, bunu yapabilmek için de eline ustura aldı... Evet önceden tasarlamadan aldı, ama aldı ya!... Acaba geçen gün anlattığı düğün törenindeki olaydan söz ederken kafasında gizli bir düşünce var mıydı? ‘Her şeye rağmen karnına bıçağı sapladı; her şeye rağmen valinin huzurunda onu bıçakladı!...’ diyordu. Önceki gece kalkıp odanın ortasına kadar geldiği zaman gerçekten kötü bir niyeti var mıydı? Hımm... Hayır, hayır, bunu kuşkusuz beni ürkütmek için yaptı. Kötü bir niyet beslemeksizin yatağından kalktı ve sonra, korktuğumu görünce bana

yanıt vermeden on dakika ayakta durdu, çünkü kendisinden korktuğumu görmek çok hoşuna gidiyordu. İşte tam o sırada karanlıkta ayakta dururken, ilk defa olarak aklına böyle bir düşünce gelmiş olabilir.

“Fakat dün usturalarımı masanın üzerinde unutmuş olmasaydım bu işlerin hiçbiri olmayacaktı. Kuşkusuz! Kuşkusuz! Çünkü son günlerde benden kaçıyordu! Çünkü on beş gündür, sadece acıdığı için beni görmeye geliyordu! Çünkü önceki gece kalkıp da tabakları kızdırmasının sebebi, şefkatin ve sevginin bıçağı ortadan kaldıracağını bilmesiydi! Bu çok açık bir şey: Tabakları benim için olduğu kadar kendisi için de kızdırıyordu!”

Velçaninov’un hasta beyni daha uzun zaman böyle incir çekirdeğini doldurmayan şeylerle işleyip durdu... Sonunda uyuşup kaldı. Ertesi sabah uyandığında yine başı ağrıyordu. Ayrıca yeni ve beklenmedik bir korkuya da tutulmuştu.

Bu korku, o gün gidip Pavel Pavloviç’i kesinlikle görmesi gerektiği biçimindeki yargısından ileri geliyordu. Neden? Niçin? Bunu bilmiyor, bilmek de istemiyordu. Bildiği bir şey varsa o da herhalde gideceğiydi.

Cinneti, (çünkü içinde bulunduğu durumu anlatmak için bundan daha uygun bir sözcük yoktu) o derece arttı ki, vermiş olduğu karara sonunda geçerli bir neden de buldu. Daha bir gün önce, Pavel Pavloviç’in evine dönünce, tıpkı Marya Sisoyevna’nın anlatmış olduğu komiser gibi odasına kapanıp kendisini asmış olabileceği düşüncesine saplanmıştı. Bir gün önceki hezeyan onda yavaş yavaş anlamsız ama kökleşmiş bir inanç durumunu aldı. “Neden bu ahmak herif kendini astı?” diyordu. Bir keresinde Liza’nın sözlerini anımsayarak: “Gerçekten, onun yerinde olsam ben de kendimi asardım...” diye düşündü.

Sonunda dayanamadı: Yemeğe gideceğine Pavel Pavloviç’in evine gitmeye karar verdi. Kendi kendine: “Sadece Marya Sisoyevna’ya sorarım,” dedi. Ama henüz bahçe kapısından çıkmamıştı ki birden durdu. Kendinden utanarak ve öfkeyle:

“Vay, vay!” diye söylendi. “Öpüşmek ve ağlamak için bu adamın ayağına kadar gideceğim ha! Kendimi bu derece düşüreceğim ha!”

Dürüst insanların daima yardımına koşan Tanrı, onu bu ‘anlamsız küçük düşmek’ten korudu. Sokağa çıkar çıkmaz Aleksandr Lobov’la burun buruna

geldi. Delikanlı nefes nefese ve çok heyecanlıydı.

“Ah! Ben de size geliyordum! Dostumuz Pavel Pavloviç...”

Velçinanov şaşkın bir ifadeyle:

“Kendini astı!” diye mırıldandı.

“Nasıl? Astı mı? Neden assın ki?” diye sordu Lobov.

“Hiç... Siz benim dediğime bakmayınız... Ben öyle sanıyorum... Siz söyleyeceğinizi söyleyiniz.”

“Aman ne garip düşünce... Kendini asmadı! Neden assın ki? Tam tersine, yola çıktı. Şimdi trene bindirdim. Fakat öyle içiyor ki! Vagonun içinde bağıra bağıra şarkı söylüyordu; sizi anımsadı ve size selam söylememi istedi... Söyleyin bakalım, bu adam bir serseri miydi, neydi? Sizin fikriniz nedir? Söyleyiniz!”

Delikanlı son derece heyecanlıydı. Kıpkırmızı yüzü, alevli gözleri, peltekleşen dili bunu yeteri kadar gösteriyordu. Velçaninov bir kahkaha attı:

“Demek onlar da sonunda kardeş oldular! Ha, ha, ha! Demek öpüşüp ağlaştılar!” diye düşündü.

“Onlara ebedi olarak veda etti. Oraya dün gitmişti, bugün de gitti... Bizi ele verdi. Nadya’yı alt kattaki odaya kapattılar. Nadya çok ağladı. Ama biz bu baskıya boyun eğmeyeceğiz! Ne içiyor, ne içiyor! Sürekli sizi anlatıyordu... Ama onunla ortak bir yanınız yok. Siz gerçekten olağanüstü bir insansınız, sonra sosyeteye mensupsunuz ve eğer bugün bir kenara çekilmek zorunda kalmışsanız, bu sadece fakir olmanızdan ileri geliyor, öyle değil mi?..”

“Bütün bunları size o mu söyledi?”

“Evet o, ama darılmayınız. İyi bir vatandaş olmak yüksek sosyeteye mensup bulunmaktan iyidir. Benim düşüncemi sorarsanız günümüz Rusya’sında kime değer vermek gerektiği bilinmez oldu. Kabul ediniz ki, kime değer verileceğinin bilinmemesi bir dönem için kötü bir felakettir... Doğru değil mi?”

“Çok doğru... Ama o...”

“O mu? Kimdir o dediğiniz? Ah! evet! Bilmem neden durmadan: ‘Velçaninov elli yaşında ama servetini kaybetmiş bulunuyor,’ diyordu. ‘Ama’ diyeceğine ‘ve’ diyebilirdi. İçten gelen bir neşeyle gülüyordu ve bu sözü bin kere tekrar etti. Trene bindi, şarkı söylemeye başladı ve ağladı... Ne ayıp şey! Bir sarhoşun davranışları insanı nasıl da üzüyor. Ah! Böyle budala adamları hiç de sevmem! Sonra, Liza’nın ruhu için fakirlere para atıyordu... Liza dediği de karısı olacak herhalde, değil mi?”

“Karısı değil kızı.”

“Elinize ne oldu?”

“Kesildi.”

“Bir şey değil, geçer... Çekip gittiği iyi oldu; ama gittiği yerde hemen evleneceğini düşünüyorum... Siz ne dersiniz?”

“Elbette; ama siz de evlenmek istiyorsunuz!”

“Ben mi? Ama benim evlenmek istemem başka şey! Çok garipsiniz! Siz elli yaşındasınız o ise altmışında vardır; bu işlerde biraz aklıbaşında davranmak gerekiyor... Önce fanatik bir Panslavisttim, ama şimdi güneşi Batı’dan bekliyoruz... Hoşça kalın; sizi aramadan bulduğuma çok sevindim. Evinize çıkamam, benden bunu istemeyiniz, bu olanaksız!”

Ve yoluna devam etti. Fakat birden geri dönerek:

“Aklım nerede bilmem ki!” dedi. “Size verilmek üzere bir mektup bıraktı! İşte mektup... Neden siz de onu yolcu etmeye gelmediniz?”

Velçaninov dairesine çıktı ve zarfı açtı.

Zarfın içinde Pavel Pavloviç’in eliyle yazılmış tek bir satır yoktu. Sadece başka biri tarafından yazılmış bir mektup vardı. Velçaninov yazıyı hemen tanıdı. Mektup eskiydi, kâğıdı sararmış, mürekkebi solmuştu. Bu mektup on sene evvel T.’den ayrıldıktan iki ay sonra kendisine yazılmıştı. Ama onun eline geçmemişti: Yerine başka bir mektup gönderilmişti. Velçaninov hemen anladı.

Bu mektupta Natalya Vasiliyevna eline geçen mektupta olduğu gibi, Velçaninov’a sonsuza kadar veda ediyor, bir başka adamı sevdiğini ve

gebeliğini o adamdan sakladığını söylüyordu. Eski sevgilisini teselli etmek için de doğacak çocuğu ona vereceğini, bunun kendileri için yeni görevler yaratacağını ve bu bağla aralarındaki dostluğun ebedileşeceğini de anımsatıyordu. Kısaca mektup saçma sapandı, ama Natalya artık Velçaninov tarafından sevilmek istemediğini açıkça anlatıyordu. Kadın bir sene sonra T.'ye gelerek çocuğu görmesine izin veriyordu. Ama, çok düşünmüş ve bu mektubun yerine ötekini göndermişti.

Velçaninov mektubu okurken sarardı; Pavel Pavloviç'in, bu mektubu aileden kalma sedef kakmalı abanoz kutuda bulup da ilk defa okuduğu zaman onun durumunu gözünün önüne getirdi. Aynaya bakıp da yüzünün sapsarı olduğunu görünce: "O da bir ölü gibi sararmıştır!" diye düşündü; "evet, kuşkusuz, okuduktan sonra gözlerini kapamış ve mektuptaki yazıların silinerek beyaz bir kâğıt olacağını umut ederek tekrar açmış olmalı! Evet, bunu en az üç defa denemiştir…"

XV

İki sene sonra güzel bir yaz günü Velçaninov bir dostunu ziyaret etmek için Odesa'ya giden bir trende seyahat ediyordu, bu dostu tarafından uzun süredir tanışmak istediği çok ilginç bir kadınla tanıştırılacaktı. Kendisi çok değişmiş, daha doğrusu bir iki sene içinde son derece iyileşmişti. Eski sinirli davranışlarından hemen hemen hiç iz kalmamıştı.

İki sene önce St. Petersburg'da, bitmeyen dava devam ederken kendisine işkence etmiş olan 'anılar' o sinirli, gergin ve bir korkak gibi davrandığı günleri düşündüğünde, aklına biraz utanma duygusundan başka bir şey gelmiyordu. Ama o, bu durumun bir daha tekrar etmeyeceğini ve kimsenin hiçbir zaman onun hakkında bir şey bilmeyeceğini düşünerek avunuyordu.

Kuşkusuz, o zamanlar kimseyle görüşmemiş, kendisini hiç düşünmemişti ve tam bir inzivaya çekilmişti; herkes bunu anlamıştı. Ama toplum içine yeniden tam bir pişmanlıkla girmiş, kendini o kadar yenilemiş ve nefsine o kadar hâkim olmuştu ki herkes onun, aralarından geçici bir süre ayrılmasını anlayışla karşılamıştı. Onu yeniden tanıyanlar ve ona ilk dostluk elini uzatanlar, kendisinin selam vermeyi unuttuğu insanlardı; bu insanlar onun sadece kendini kişisel işlerine vermiş olduğunu düşünüyor, bu kişisel işlerin yalnız onu ilgilendirdiğine inanıyorlardı.

Bu güzel değişimin başlıca nedeni, kuşkusuz davasının iyi sonuçlanmasıydı. Bu iş ona altmış bin ruble getirmişti. Bu para kuşkusuz azdı, ama onun için çoktu. Şimdi o, kendini yeniden güvende görüyordu; bu son servetini ötekiler gibi boş yere harcamayacak ve ölünceye kadar yetecek biçimde kullanacaktı. Bazen kendi çevresinde ve tüm Rusya'da gerçekleşen yeniliklere bakarak: "Toplumun düzenini istedikleri gibi değiştirsinler, dünyanın dört bir yanına istediklerini duyursunlar," diye düşünüyordu; "İnsanlar da fikirler de değişebilir; bunun benim için önemi yok. Bundan sonra her zaman soframda büyük bir zevkle yediğim iyi pişirilmiş bir yemek olduğunu bilmek benim için yeterli, gerisi beni ilgilendirmiyor!" Bu basit ve rahat görüş biçimi yavaş yavaş onun bedeni oluşumunu bile değiştirmişti: Eski heyecanlı ve histerik adam ortadan kalkmış, onun yerine neşeli, açık sözlü, ağırbaşlı bir adam gelmişti. Bir

zamanlar gözlerinin etrafını ve alnını kırıştıran endişe verici çizgiler bile silinmişti; cildinin rengi de değişmiş, pembe beyaz olmuştu.

Birinci mevki bir vagona yerleşmişti ve tembel bir hoşnutluğa gömülen belleği hoş bir düşünceyle tatlı tatlı oyalanıyordu. Gelecek istasyonda yol ikiye ayrılıyordu. Velçaninov kendi kendine: “Seçmek benim elimde,” diyordu; “gelecek istasyonda soldaki yoldan ayrılıp da sağ tarafa giden yola sapacak olursam, iki istasyon ileride çok iyi tanıdığım bir hanımı ziyaret edebilirim. Kendisi yurtdışından yeni döndü ve orada benim için çok iyi, onun için çok sıkıcı olan bir yalnızlık içinde bulunuyor: İşte zamanımı Odesa’daki kadar iyi geçirmeye uygun, iyi bir fırsat! Üstelik Odesa’ya her zaman gidebilirim...”

Hâlâ duraksıyor, bir karar veremiyordu; içinden gelecek ani dürtüyü bekliyordu. Ama tren istasyona yaklaştığı halde bu istek bir türlü gelmiyordu.

Tren bu istasyonda kırk dakika kadar durur ve yolcular yemeklerini gar lokantasında yerlerdi. Birinci ve ikinci mevki bekleme salonunun kapısında, birbirini itip kakan bir kalabalık vardı; orada kuşkusuz kötü bir şeyler oluyordu. İkinci mevki bir kompartımandan inen çok güzel, ama yolculuk yapan birine uymayacak biçimde frapan giyinmiş çok süslü bir hanım, elinden kurtulmaya çalışan yakışıklı, mızraklı süvari alayı subayını hemen hemen sürüklercesine çekip götürüyordu. Genç subay çok sarhoştu, kendisinden yaşça büyük ve akrabası olabilecek bu kadın onun büfeye gitmesine izin vermiyordu. Büyük bir olasılıkla içmeye devam edecekti. Süvari subayı, kalabalığın içinde yine çok sarhoş olan bir tüccara çarptı. Bu genç tüccar iki gündür gardan ayrılmamış, arkadaşlarıyla birlikte içip para harcamak için orada kalmış ve yoluna devam edememişti. Bir kavga çıktı; subay bağırdı, tüccar kızdı; kadın ne yapacağını şaşırmıştı, kavgayı kesmeye, subayı sürükleyip götürmeye çalışıyor ve yalvaran bir sesle ona bağırıyordu:

“Mitinka! Mitinka!”

Genç tüccar bu durumu gururuna yediremedi. Herkes kahkahalarla gülüyor, ama o gururunun kırıldığını düşünüyordu. Kadının cırtlak ve keskin sesini taklit ederek:

“Hey! Ne olmuş ki? ‘Mitinka!’ diye bağırıp duruyorsunuz. Herkesin karşısında utanmıyor musunuz!” diye genç kadını azarladı.

Kadın güçlükle kendini bir iskemlenin üzerine atmış, subayı da yanına oturtmuştu; genç tüccar ayakta zor duruyordu. Sallana sallana onlara yaklaştı, nefretle baktı ve bağırarak bir küfür savurdu.

Kadın çığlıklar attı ve birinin yardım etmesi için endişeyle çevresine bakındı. Hem utanıyor hem de çok korkuyordu. Subay iskemleden kalktı, tehditler savurdu, tüccarın üstüne atılmak istedi, ayağı kaydı, tekrar iskemlenin üstüne düştü. Gülüşmeler çoğaldı, ama onlara yardım etmek kimsenin aklından bile geçmiyordu. Yardıma koşan Velçaninov oldu: Tüccarı yakasından tuttu, onu şöyle bir çevirdi ve dehşet içinde kalan genç kadının on adım uzağına itip, yuvarladı. Rezalet de böylece sona erdi. Velçaninov’un cüssesinden ürken ve geçirdiği sarsıntının etkisiyle birden kendine gelen genç tüccar, arkadaşlarını izleyerek oradan uzaklaştı. Bu beyefendinin saygıdeğer davranışı, gülenler üzerinde de etkisini gösterdi: Kahkahalar kesildi. Kadın, kıpkırmızı olan yüzü ve yaşlı gözleriyle, ona minnettar olduğunu tekrar tekrar söyledi. Subay: “Teşekkür! Teşekkür!” diye kekeledi. Velçaninov’un elini sıkmak istedi, ama bu düşüncesini değiştirdi, iki iskemlenin üzerine yattı ve ayaklarını ona doğru uzattı. Kadın bu yatışı çirkin bulduğunu gösteren bir hareketle:

“Mitinka!” diye sızlandı.

Velçaninov bu maceradan ve sonucundan çok hoşnut olmuştu. Kadın çok hoşuna gitmişti; kuşkusuz taşralı bir kadındı, giyinişi hem zevksiz hem rüküştü, davranışları da biraz gülünçtü; kısaca, kendini beğenmiş bir St. Petersburg çapkınını kendine çekebilecek her şey onda vardı.

Konuşmaya başladılar. Kadın olup biteni heyecanlı bir biçimde anlattı. Birdenbire ortadan kaybolan ve ‘bütün bu olayın sorumlusu’ olan kocasından şikâyet etti... Hep böyle davranırmış... ‘Tam gerekli olduğu zaman ortadan kaybolur’muş... Süvari subayı:

“Gitti...” diye kekeledi.

Kadın: “Rica ederim yine başlama Mitinka!” diye sözünü kesti.

Velçaninov: “Eh! Koca da başına gelebileceklere hiç şaşmasın!” diye düşündü ve yüksek sesle sordu:

“Adı nedir? Gidip bakayım.”

Subay:

“Pa...l... Pa...liç,” diye bir adı söylemeye çalıştı.

Velçaninov şaşırdı kaldı:

“Kocanızın adı Pavel Pavloviç mi?”

O anda, çok iyi tanıdığı dazlak bir kafa, gelip Velçaninov’la kadının arasına sokuldu. Velçaninov bir an içinde, Zahlebinin’lerin bahçesini, o güzel oyunları ve Nadya Fedosiyevna ile kendisi arasına gelip sokulan o hiçbir cazibesi olmayan dazlak kafayı anımsadı. Genç kadın çok sinirlenerek:

“Ah! Nasıl gelebildiniz!” diye bağırdı.

Evet bu, Pavel Pavloviç’ti, oydu; şaşkın şaşkın ve dehşetle Velçaninov’a baktı ve sanki bir hortlak görmüş gibi donup kaldı. O derece şaşırmıştı ki, karısının bir makineli tüfek gibi işleyen ağzından çıkan öfke dolu sözlerden bir süre bir şey anlayamadı. Sonunda kendine geldi, aklını başına topladı, içinde bulunduğu tehlikeyi gördü ve korkudan titredi.

“Evet, bütün suç sizde. Bu bey olmasaydı ne yapardık? Sağolsun bizi kurtardı... Size ne zaman gereksinim duyulsa ortadan kaybolursunuz...”

Velçaninov kahkahalarla gülüyordu. Genç kadına bakarak:

“Ama biz çok eski dostlarız. Çocukluk aradaşlarıyız!” diye bağırdı.

Aynı zamanda sağ elini samimi ve koruyucu bir tavırla Pavel Pavloviç’in omzuna koydu. Pavel Pavloviç sapsarı olmuş, gülümsemeye çalışıyordu.

“Size hiç Velçaninov adında birinden söz etmedi mi?”

Kadın belleğini yokladıktan sonra:

“Hayır, hiç söz etmedi,” dedi.

“O halde beni karınıza tanıtınız, unutkan dostum!”

“Doğru Lipoçka’cığım, işte Bay Velçaninov...”

Dili dolaştı, diyeceğini şaşırdı, devam edemedi. Kıpkırmızı olan karısı, kuşkusuz kendisine Lipoçka diye seslendiği için ona sinirli bir ifadeyle bakıyordu.

“Görüyor musunuz şunu? Beni ne evlendiğinden haberdar etti, ne düğüne çağırdı.”

Pavel Pavloviç, karısının adını tamamladı:

“Olimpiyada Semenovna...

Uyuklayan süvari subayı da:

“Semenovna!” diye tekrarladı.

“Rica ederim Semenovna, onu bağışlayınız, tanışmamızın hatırına bana böyle bir lütufta bulunun... Kendisi aslında çok iyi bir kocadır!”

Velçaninov, Pavel Pavloviç’in omzuna eliyle dostça vurdu.

Pavel Pavloviç kendini üzgünmüş gibi göstermek istedi:

“Karıcığım, bir dakikacık için ayrılmıştım...”

Lipoçka, kocasının sözünü kesti:

“Ve karınızın hakarete uğramasına neden oldunuz. Gerekli olduğunuz zaman ortalıkta görünmezsiniz, hiç size gerek olmadığı zaman da insanın dizinin dibinden ayrılmazsınız...”

Subay onayladı:

“Evet! Evet! Gereksinim duyulduğu zaman ortalıkta görünmez, hiç gerekmediği zaman da...”

Lipoçka sinirinden boğulur gibiydi. Böyle şeyleri konuşmanın Velçaninov’un karşısında uygun olmayacağını düşünüyor ve bu nedenle kızarıyor, ama kendine de hâkim olamıyordu:

“Hiç gerek yokken bir dizi önlem almasını bilirsiniz!”

Öfkelenme sırası kendisine gelen Mitinka da:

“Karyola altlarına kadar karısının dostlarını arar... Karyola altlarına kadar... Hiç gerek yokken, hiç gerek yokken!” diye bağırdı.

Fakat kimse Mitinka’ya dikkat etmiyordu.

Sonunda sustular; yeni ahbaplar daha iyi tanıştılar. Pavel Pavloviç kahve ve et suyu almaya gönderildi. Olimpiyada Semenovna, Velçaninov’a, O.’dan geldiklerini, kocasının orada memur olduğunu, o istasyondan kırk verst uzaklıktaki bir yazlıkta iki ay geçireceklerini, orada güzel bir evleri olduğunu, konuk kabul ettiklerini, birçok komşuları olduğunu ve eğer Aleksi İvanoviç de ‘yalnızlıkları içinde’ kendilerini ziyaret etmek lütfunda bulunacak olursa, bir ‘koruyucu melek’e yaraşır bir biçimde karşılanacağını söyledi. Çünkü Velçaninov olmasaydı başına neler gelebileceğini düşünmek bile istemediğini de ekleyerek Velçaninov’u bu konuda daha fazla yüreklendirmek istedi.

Subay da: “Evet bir koruyucu meleğe yaraşır biçimde...” diye destekledi.

Velçaninov teşekkür etti, kendilerini ziyaret etmekle mutlu olacağını, hiçbir işi olmadığından zamanı da bulunduğunu ve Olimpiyada Semenovna’nın davetini son derece cazip bir davet olarak kabul ettiğini söyledi. Sonra, çok neşeli bir tavırla konuştu ve ona uygun birkaç övgü dolu söz de ekledi. Lipoçka duyduğu sözlerden mutlu oldu ve yanakları kızardı; Pavel Pavloviç geldiği zaman, Aleksi İvanoviç’i davet ettiğini, yazlığa gelip iki üç ay kalacağını ve bir haftaya kadar gelmeye söz verdiğini sevine sevine kocasına anlattı. Pavel Pavloviç çaresiz bir ifadeyle gülümsedi. Olimpiyada Semenovna omuzlarını silkti ve Tanrı’dan yardım istiyor gibi gözlerini göğe doğru kaldırdı.

Sonunda birbirlerinden ayrıldılar. Ve karşılıklı teşekkürler edildi. ‘Koruyucu melek’ten ‘kurtarıcı’dan söz edildi, yine “Mitinka!” bağırmaları duyuldu, sonra Pavel Pavloviç karısıyla, süvari subayını vagonlarına götürdü.

Velçaninov bir sigara yaktı ve trenin hareketini beklemek üzere peronda bir aşağı bir yukarı gidip gelmeye başladı. Pavel Pavloviç’in yine geleceğini ve üçüncü çan çalıncaya kadar kendisiyle konuşacağını biliyordu. Nitekim böyle de oldu. Pavel Pavloviç, gözleri ve bütün yüzü endişeli sorularla dolu,

gelip karşısında durdu. Velçaninov gülümsedi, dostça koluna girdi ve onu yakındaki bir tahta banka kadar çekti; kendisi oturdu, onu da yanına oturttu. Ama hiçbir şey söylemedi; önce Pavel Pavloviç'in konuşmaya başlamasını istiyordu.

Koca, doğrudan konuya girdi:

"Demek bize geleceksiniz!"

Velçaninov gülerek:

"Bundan emindim! Ah! hiç değişmemişsiniz," dedi. Ve arkadaşının omzuna vurarak devam etti: "Gelip size konuk olacağıma, hem de bir ay kalacağıma nasıl inanabildiniz? Ha! Ha!"

Pavel Pavloviç'in yüzü sevinçten parlıyordu.

"Demek ki gelmeyeceksiniz! Öyle mi?" diye bağırmaktan kendini alamadı.

Velçaninov neşeli bir gülümsemeyle onayladı:

"Hayır, merak etmeyin, gelmeyeceğim, gelmeyeceğim!"

Velçaninov bütün bunları neden bu kadar gülünç bulduğunu anlamıyordu, ama konuşma uzadıkça, daha fazla keyifleniyordu.

"Gerçekten mi? Ciddi mi söylüyorsunuz?"

Pavel Pavloviç bu soruyu sorarken sabırsızlıkla ve endişeyle yerinden fırladı.

"Gelmeyeceğim dedim ya, ne garip adamsınız!"

"Ama karım bir hafta sonra gelmediğinizi görünce ve sizi beklemeye başlayınca, ona bunu nasıl anlatacağım..."

"Tanrım! Bacağı kırılmış dersiniz, ya da başka bir şey uydurursunuz!"

Pavel Pavloviç boynunu büktü ve ıstırap veren bir sesle:

"İnanmaz ki!" dedi.

Velçaninov daima gülümsüyordu:

“Sizi azarlayacak mı? Zavallı dostum! Bana öyle geliyor ki cici karınızdan ödünüz kopuyor, değil mi?”

Pavel Pavloviç gülümsemek için elinden geleni yaptı, ama başarılı olamadı. Velçaninov’un gelmeyeceğini söylemesi çok iyiydi; ama karısını öne sürerek kendisiyle bu kadar alay etmesini kabul edemiyordu. Bu yüzden Pavel Pavloviç’in keyfi kaçtı; Velçaninov da bunun farkına vardı. O anda ikinci çan çalınmıştı. Vagondan Pavel Pavloviç’i çağıran ince ve keskin bir ses geldi. Koca, olduğu yerde kımıldadı, ama çağrıldığı yere hemen gitmedi; Velçaninov’dan bir şey daha bekliyordu; kuşkusuz bu yazlığa gelmeyeceğine dair ondan yeni bir söz bekliyordu.

Velçaninov, Pavel Pavloviç’in endişesinin farkında değilmiş gibi:

“Karınız hangi aileden,” diye sordu.

Koca, vagona doğru endişeli bir bakış fırlatarak:

“Papazımızın kızı,” dedi.

“Evet, anlıyorum, onu güzelliği için aldınız...”

Pavel Pavloviç’in yüzü gene asıldı.

“Peki, o Mitinka da kim oluyor?”

“O da akrabalarından biri, ölmüş bir teyze çocuğunun oğlu; adı da Golubçikov. Bir olay nedeniyle askerlikten atıldı, ama şimdi tekrar mesleğine döndü; her şeyini biz yaptık... Talihsiz ve zavallı bir çocuk...”

Velçaninov içinden: “Tamam... Tamam... Her şey tamam...” diye geçirdi.

Vagondan gelen ses yeniden, ama bu kez daha ince perdeden bir çığlık halinde peronda çınladı:

“Pavel Pavloviç!”

Başka bir ses, bir sarhoş sesi de bunu tekrar etti:

“Pa... el, Pa... liç!

Pavel Pavloviç yine olduğu yerde hareket etti, telaşlı davranıyordu, ama Velçaninov bu kez onu kolundan sımsıkı yakaladı.

“Beni öldürmeye kalkıştığınızı hemen gidip karınıza anlatayım mı? Ha?”

Pavel Pavloviç dehşet içinde kaldı:

“Ne? Nasıl? Tanrı korusun!”

Cırtlak ses yine:

“Pavel Pavloviç! Pavel Pavloviç!” diye bağırdı.

Velçaninov, kocanın kolunu bırakarak:

“Haydi, şimdi gidiniz!” dedi.

Gülmekten katılıyordu. Pavel Pavloviç ellerini yine yalvarır gibi birleştirerek ve son defa:

“O halde... gelmeyeceksiniz... değil mi?” diye mırıldandı.

“Yemin ederim ki gelmeyeceğim! Haydi, koşunuz, yoksa başınıza gelecekleri bir düşünün!”

Ve samimi bir tavırla elini uzattı, ama birdenbire ürperdi: Pavel Pavloviç elini vermiyor, geri çekiliyordu.

Bir anda aralarında garip bir şey geçti; her ikisi de değişmiş, başka insanlar olmuş gibiydi. Velçaninov artık gülmüyordu; bir ürperme, müthiş bir iç sızısı hissetti. Pavel Pavloviç’i omuzlarından hırsla, büyük bir sertlikle yakaladı. Hâlâ yaranın izi görülen sol elinin ayasını gösterdi. Titreyen soluk dudaklarından:

“Peki! Şu elimi versem, sıkarsınız...” sözleri döküldü.

Pavel Pavloviç sapsarı kesildi ve titredi; yüzünün çizgileri kasıldı. Boğuk bir sesle, acele acele:

“Peki ya Liza?” dedi.

Ve birdenbire dudakları ürperdi, yanakları ve çenesi titredi, gözlerinden yaşlar aktı.

Velçaninov donmuş gibi karşısında duruyordu.

“Pavel Pavloviç! Pavel Pavloviç!”

Bu seferki artık bir feryat değil bir ulumaydı. Sanki birini öldürüyorlardı. Bir düdük sesi işitildi.

Pavel Pavloviç kendine geldi ve bütün kuvvetiyle koştu. Vagonun kapısına tutunup kendini içeriye attı.

Velçaninov akşama kadar orada kaldı, sonra yarıda bıraktığı yolculuğuna devam etti. Sağ tarafa ayrılan yola gitmedi, o tanıdığı kadını görmek istemedi; üzgün gönlünde bunu yapacak istek kalmamıştı.